

BİR BİNANIN ANILARI
ÜSKÜDAR TOPTAŞI VALİDE-İ ATİK KÜLLİYESİ

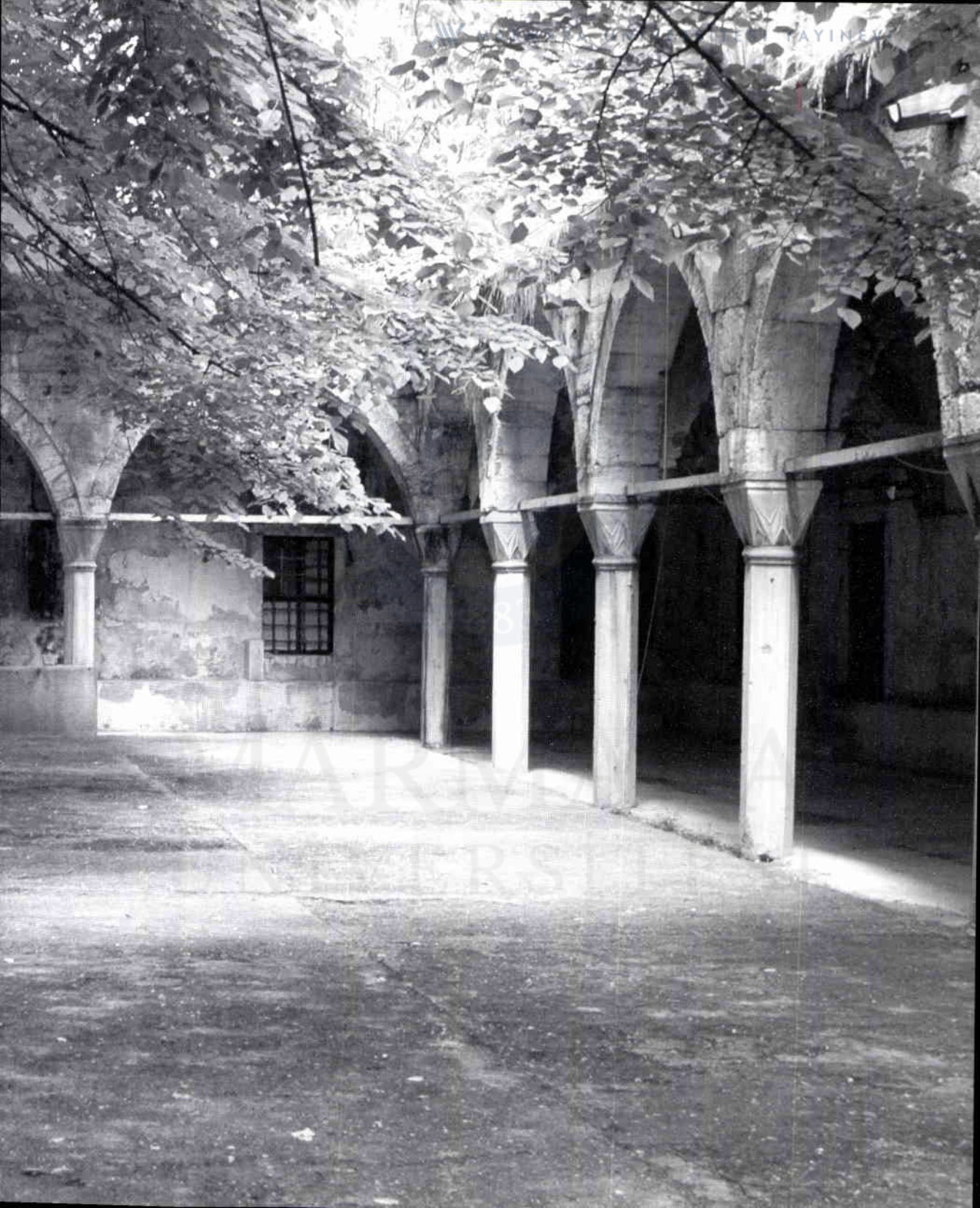

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

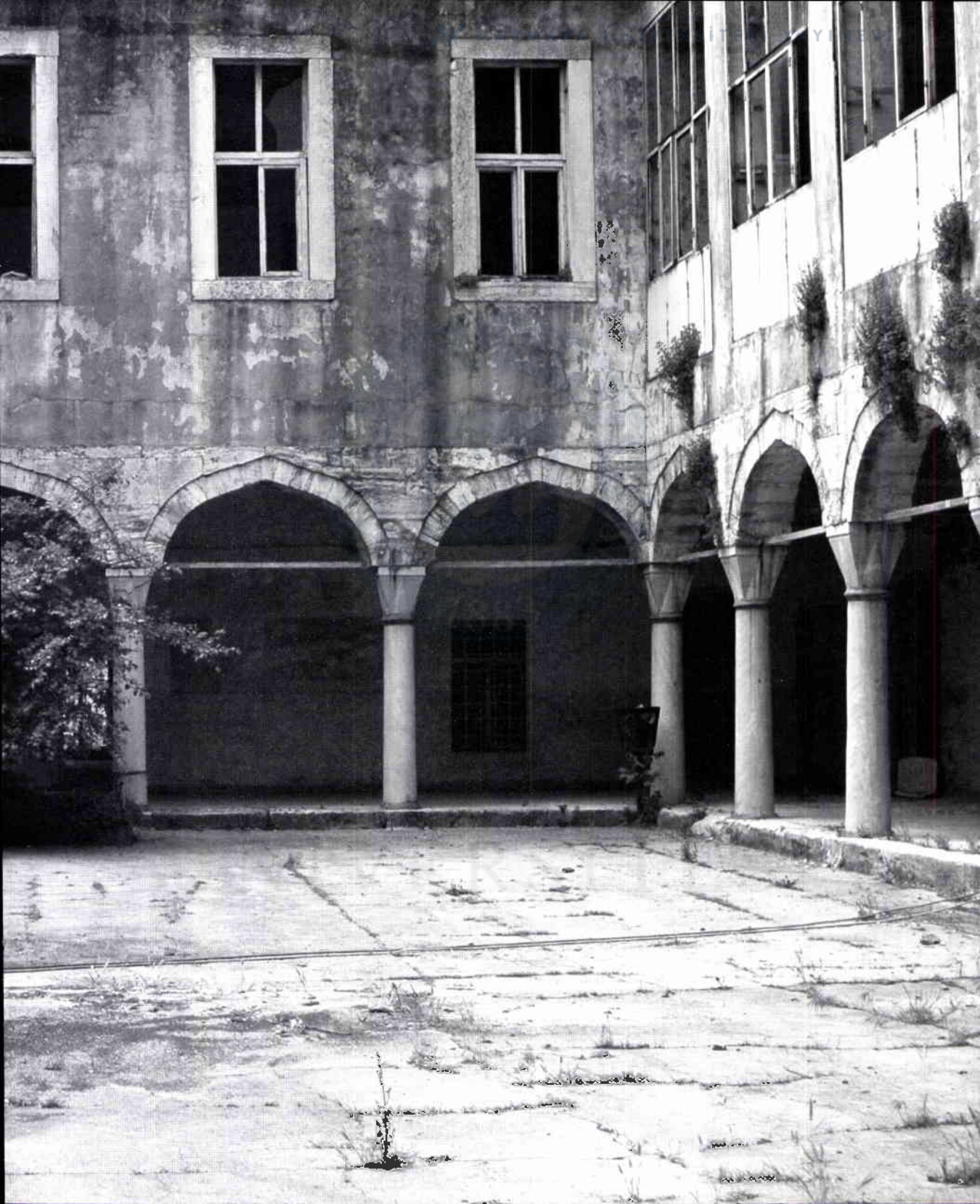

MARMARA Ü ITESİ YAYIN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

Teşekkür

50'nci Kuruluş Yıldönümümüzde fakültemize maddi – manevi destek veren, 50nci yıl etkinliklerimize katkıda bulunan, sınıflarımızı yenileyen, projelerimize güç katan, başta değerli Rektörümüz Sayın Prof. Dr. Necla Pur olmak üzere, çok değerli dostlarımıza, mezunlarımıza, kamu ve özel kurum ve kişilere teşekkür eder, şükranlarımızı arzederiz.

Prof. Dr. **Nazan Erkmen**
Dekan, 2008

Sayın Prof. Dr. **Necla Pur**, Marmara Üniversitesi Rektörü
İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın **Kadir Topbaş**
Kadıköy Belediye Başkanı Sayın Av. **Selami Öztürk**
Üsküdar Belediye Başkanı Sayın **Mehmet Çakır**
Tekstil Vakfı Başkanı Sayın **Sadık Oğuz**
Kapitol Alışveriş Merkezi Genel Müdürü Sayın **Özkan Şenyüz**
Anel Grup Başkanı Sayın **Rıdvan Çelikel**
Tekstil Bölümü Danışma Kurulu Başkanı ve Görsav Vakfı Başkanı Sayın **Osman Benzeş**
BHS – Siemens Genel Müdürü Sayın **Ronald Grünberg**
Alarko Yönetim Kurulu Üyesi Sayın **Leyla Alaton**
İstanbul Ticaret Odası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Murat Yalçıntaş**
SETUR Genel Müdürü Sayın **Üstün Özbey**
İTHİB Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **İsmail Gülle**
İTKİB Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Süleyman Orakçıoğlu**
İstanbul Halı İhraçatcıları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **İbrahim Yılmaz**
Fakültemize armağan ettiği eşsiz "İnsanlarım" oyunu Sayın **Genco Erkal**
Fakültemize Armağan ettiği "50nci Yıl " konseri ile Sayın **Cem Mansur**
Fakültemiz öğrencileri ile hazırlayıp 50nci yılımıza armağan ettiği
"Biz Sıfırdan Başladık"Müzikal ile Sayın **Gülriz Sururi**
Grafik Bölümü Danışma Kurulu Başkanı Art Point Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Cemil Tahincioğlu**
Seramik – Cam Bölümü Danışma Kurulu Başkanı Çanakkale Seramik Fabrikaları Danışmanı
1974 yılı Seramik Bölümü mezunu, Danışma Kurulu Başkanı Sayın **Hasan Sazcı**
Resim Bölüm Başkanı Sayın **Haldun Dostoğlu**
Heykel Bölümü Danışma Kurulu Başkanı Sayın **Gönül Nuhoğlu**

STV Danışma Kurulu Başkanı Sayın **Sevtap Aytuğ**
Fakültemiz için bina dış cephe projesi hazırlayan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi mezunu Sayın **Cahit Aytuğ**
Endüstri Tasarımı Ürünleri Danışma Kurulu Başkanı Sayın **Ali Akurgal**
İç mimarlık Bölümü Danışma Kurulu Başkanı Sayın **Adil Öngel**
Geleneksel Türk El Sanatları Danışma Kurulu Başkanı Sayın **Kaya Sungur**
Fotoğraf Bölümü Danışma Kurulu Başkanı Sayın **İbrahim Zaman**
Sınıflarımızı değerli katkıları ile yenileyen RPM – Radar Yönetim Kurulu Başkanı, fotoğraf sanatçısı Sayın **Paul McMillan**
TBWA Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Cem Topçuoğlu**
DTGSYO Grafik Bölümü 1980 yılı mezunu Ultra Reklam Ajansı Sanat Yönetmeni Sayın **Faruk Kaptan**
DTGSYO, Grafik Bölümü 1986 yılı mezunu Art Group Sanat Yönetmeni Sayın **Özgür Sağlam**
DTGSYO Grafik Bölümü 1969 yılı mezunu Tanıtım Reklam Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **İlhan Bilge**
MANAJANS- JWT Reklam Ajans Başkanı Sayın **Deniz Barlas**
Grafik Bölümü Bilgisayar Ünitesi Kurucusu ve üniteyi devamlı olarak destekleyen DTGSYO 1984 yılı mezunu Güzel Sanatlar ve Saatchi and Saatchi Reklam Ajansı Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Alinur Velidedeoğlu**
Model Sınıfını ve Temel Eğitim Sınıflarını Fakültemize armağan eden MÜGSF 1986 Seramik Bölümü mezunu Badya Küvet Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Can Murat Bozdoğan**
Kültür Dersliği'ni armağan eden Turkcell Genel Müdürü Sayın **Süreyya Ciliv**
Kültür Dersliği'ni armağan eden Opet Yönetim Kurulu Üyesi Sayın **Nurten Öztürk**
1982 Tekstil Bölümü mezunu Dizayn Empirmecilik Başkanı Sayın **Hayrettin Doğan**
Zirve İnşaat Mimarlık Ltd. Şti. Genel Müdürü Sayın **Rıfat Çiçek**
1973 UESYUO mezunu Birlik Tekstil Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Yrd. Doç. **Burhan Bahriyeli**
Serigrafi Atölyesini armağan eden DTGSYO 1987 Resim Bölümü mezunu Sayın **Muzaffer Dikici**
İngilizce sınıfını armağan eden TEKA Serigrafi Atölyesi Ltd Şti Başkanı Sayın **Musa Teke**
Mimar Sinan Üniversitesi 1986 İç mimarlık Bölümü mezunu Sayın **Tamer Pehlivan**
MÜGSF 1990 Tekstil Bölümü mezunu , LCWaikiki İç Denetim Müdürü Sayın **Halil İbrahim Ayaşlı**
DTGSYO 1976 İç Mimarlık Bölümü mezunu Sayın **Mustafa Öney**
MÜSGF 1987 İç Mimarlık Bölümü mezunu Sayın **Nur Sema Öztürk**
DTGSYO 1980 İç Mimarlık Bölümü mezunu Sayın **Adil Öngel**
İç Mimarlar Odası Genel Sekreteri Sayın **Sema İşbilir**

Ana Sponsorlarımız

Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın **Kadir Topbaş**
Türk Tekstil Vakfı Başkanı Sayın **Sadık Oğuz**
Capitol Alışveriş Merkezi Genel Müdürü Sayın **Özkan Şenyüz**
Kadıköy Belediye Başkanı Sayın **Av. Selami Öztürk**
Üsküdar Belediye Başkanı Sayın **Mehmet Çakır**
ANEL Grubu Başkanı Sayın **Rıdvan Çelikel**
GÖRSAV Görsel Sanatlar Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Osman Benzeş**
B/H/S-Siemens Genel Müdürü Sayın **Ronald Grünberg**
TEKA Serigraf Market Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Musa Teke**
TUSDO Reklam Yönetim Kurulu Başkanı Sayın **Muzaffer Dikici**

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

CAPITOL

TÜRK TEKSTİL VAKFI

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

KADIKÖY BELEDİYESİ

TEKA SERİGRAF MARKET

ANEL

görsav

SIEMENS

DEVLET TATBİKİ GÜZEL SANATLAR YÜKSEK OKULU MARMARA ÜNİVERSİTESİ GÖZEL SANATLAR FAKÜLTESİ 50.KURULUŞ YILI KUTLAMA KOMİSYONU

Onur Kurulu

Prof. Dr. Necla Pur / Rektör
Prof. Safa Erkün
Prof. Mustafa Aslıer
Prof. Erol Eti
Prof. Hüsamettin Koçan
Prof. Tankut Öktem

Yönetim Kurulu
Prof. Nazan Erkmen / Dekan
Doç. Sibel Arık / Dekan Yrd.
Yrd. Doç. Serdar Gürses / Dekan Yrd.

Kültür Komisyonu Başkanı / Yrd. Doç. Devabil Kara / Dekan Yrd.
Sergileme Komisyonu Başkanı / Yrd. Doç. Kemal Gürbüz
Yayın ve Sempozyum Komisyonu Başkanı / Öğr. Gör. Esra Aliçavuşoğlu
Basın Komisyonu Başkanı / Yrd. Doç. Hakan Çiloğlu
Halkla İlişkiler Komisyonu Başkanı / Yrd. Doç. Didem Atiş
Teknik Komisyon Temsilcisi / Öğr. Gör. Alptekin Görünüş

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Bölüm Başkanları

Resim Bölüm Başkanı **Prof. Tayfun Erdoğmuş**
İç Mimarlık Bölüm Başkanı **Prof. Meltem Eti**
Tekstil Sanatları Bölüm Başkanı **Prof. Günay Atalayer**
Seramik-Cam Bölüm Başkanı **Prof. Zerrin Demirsu Bilir**
Grafik Sanatlar Bölüm Başkanı **Prof. Sema Ilgaz Temel**
Heykel Bölüm Başkanı **Prof. Nilay Kan Büyükişleyen**
Sinema Televizyon Bölüm Başkanı **Prof. Bülent Vardar**
Geleneksel Türk El Sanatları Bölüm Başkanı **Prof. Çiçek Derman**
Fotoğraf Bölüm Başkanı **Prof. Barbaros Gürsel**
Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölüm Başkanı **Yrd. Doç. Hakan Ertem**
Temel Eğitim Bölüm Başkanı **Prof. Mehmet Özer**
Animasyon Bölüm Başkanı **Yrd. Doç. Gülçin Balta Tezcan**
Müzik Bölüm Başkanı **Prof. Nazan Erkmen**

Bölüm Danışma Kurulu Başkanları

İç Mimarlık Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Adil Ongel**
Tekstil Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Osman Benzeş**
Fotoğraf Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Halim Kulaksız**
Grafik Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Cemil Tahincioğlu**
G.T.E.S Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Kaya Sungur**
Endüstri Ürünleri Tasarımı Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Ali Akurgal**
Seramik - Cam Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Hasan Sazcı**
Sinema Televizyon Danışma Kurulu Bşk. **Sevtap Aytuğ**
Resim Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Haldun Dostoğlu**
Heykel Böl. Danışma Kurulu Bşk. **Gönül Nuhoğlu**

Genişletilmiş Danışma Kurulu

Sinan Genim
Cem Mansur
Osman Benzeş
Hayrettin Doğan
Setenay Ozbek
Faruk Kaptan
İlhan Bilge
Muzaffer Dikici
Mustafa Öney
Sevtap Aytuğ
Burhan Bahriyeli
Tanju Ozergin
Ali Akurgal
Fatma Batukan
İlker Canikliоğlu
Atilla Kuzu
Prof. Erol Eti
Prof. Ergin İnan
Prof. Mustafa Aslier
Prof. Mehmet Ozer
Prof. Tankut Öktem
Prof. Mustafa Pilevneli
Prof. Hüsamettin Koçan
Özkan Şenyüz
Hüseyin Kurtuluş
Prof. Nurdan Tözün
Bema Tunali Mimaroğlu
Timur Güven
Paul Mc Millan
Gülriz Sururi
Gökçen Kaynatan
Canan Beykal
Selim Sarper
Doğan Hasol
İnci Beşpınar
Sevtap Elmas
Azmi Karaveli
Zafer Doğan
Prof. İlhami Turan
Haşim Balcı
Cevat Demir
Gaye Ersoy
Hikmet Barutçugil

Katalog Düzenleme Kurulu
Prof. Nazan Erkmen (Dekan)
Doç. Sibel Arık (Dekan Yardımcısı)
Yrd. Doç. Serdar Gürses (Dekan Yardımcısı)

Proje Sorumlusu
Prof. Nazan Erkmen (Dekan)

Genel Yayın Sorumlusu
Öğr. Gör. Canan Beykal

Editörü ve Deşifre
Fatma Batukan

Grafik Tasarım
Öğr. Gör. Savaş Çekiç

Arşiv ve Araştırma
Dilek Akyüz

Organizasyon
Nazlı Pektaş

Fotoğraflar
Aşkın Aydoğan

Teknik Hizmetler
Bülent Doğan

Film Çekimi
Yrd. Doç. Birnur Karatimur, Arş. Gör. Yüce Sayılgan
Mehmet Canavar (STV Böl. Öğrenci)

Baskı - Cilt
Ege Basım
www.egebasim.com.tr

Marmara Universitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
Küçük Çamlıca Acıbadem Caddesi No: 117
81020 Kadıköy / Istanbul
T: 0216 326 26 67
F: 0216 326 91 29
E: dekanlik-gsf@marmara.edu.tr
W: gsf.marmara.edu.tr

© Marmara Universitesi Güzel Sanatlar Fakültesi
ISBN

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MÜGSF 50. YIL YAYINLARI

"BİR BİNANIN ANILARI"

ÜSKÜDAR TOPTAŞI VALİDE-İ ATİK KÜLLİYESİ

10 – 24 Ekim 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

GSF
Marmara Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
50 YIL 1957 - 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ YAYINEVİ

Bir Binanın Anılarını Dinlemek

Üsküdar Valide-i Atik Külliye'si 2003 yılında Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ne tahsis edildikten sonra, amaç Mimar Sinan'ın eseri bu muhteşem külliyenin uluslararası bir kültür ve sanat merkezi olmasını gerçekleştirecek çalışmaları tamamlamaktı.

Mimar Sinan'ın 1583'de yarattığı son eseri, bugün maalesef zorlukla ayakta duruyor. Yağmalanmış, kubbelerindeki çinkoları çalınmış, içinden ağaçlar çıkmış, üst katlarında bitkiler oluşmuş, yavaş yavaş çürümeye başlıyor. Bir an önce ele alınıp yaşama kavuşturulması gerekiyor. 2008 Aralık ayında Üsküdar Valide-i Atik Külliyesi, Bilim Kurulu Başkanımız, İTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Tarihi öğretim üyesi Sayın Prof. Dr. Afife Batur başkanlığında, çok değerli arkadaşım İTÜ Mimarlık Fakültesi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Zeynep Nayır Ahunbay'ın bir kültür mirasını kurtarmak için hiçbir ödül beklemeksizin gerçekleştirdikleri özverili çalışmaları ve destekleri, İç Mimarlık Bölümü öğretim görevlimiz Sayın Ayşe Akyıl ve ekibinin üstün gayretleri, bizi bugünlere getiren, değerli rektörümüz Sayın Prof. Dr. Necla Pur'un gayretleri, rölöve çalışmalarımızı destekleyen Tekstil Vakfı Başkanı Sayın Sadık Oğuz ve değerli Genel Sekreteri Oğuzhan Oğuz'un desteği ile restitüsyon ve restorasyon rölövelerimiz 2008 Aralık ayında Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir.

Şimdi beklentimiz, kesin tahsisat haberini alarak kuracağımız müzik, resim ve heykel bölümlerine, bu külliyeye değerli sanat ve bilim adamlarının isimlerini vererek bu muhteşem kompleksi yaşama kavuşturmak ve bir cezaevine döndürülerek cezalandırılan bu muhteşem binayı, uluslararası sanat merkezine dönüştürerek ödüllendirmektir. Kanımca bu binaya çok büyük bir kötülük yapılmış, muhteşem bir sanat abidesi hapishane olarak, imam hatip okulu ve tütün deposu olarak tahrip edilmiş, tarihten silinmeye terkedilmiştir. Bir ulusun varlığını, kültür seviyesini sergileyecek olan bir kültür abidesine yapılacak en büyük kötülük yapılmıştır. Şimdi en büyük amacımız en az bu bina kadar haksız ve kötü muamele gören; Can Yücel, Rıfat Ilgaz, Necip Fazıl Kısakürek, Nazım Hikmet, Yılmaz Güney gibi edebiyatçılarımız, sinema adamlarımız, yazarlarımız adına bu binayı, içerisinde çile doldurmuş sanatçıların "varolmayana can vereceği" ve geleceğin sanatçılarının yetişeceği uluslararası alanda yapılacak etkinliklerce ev sahipliği yapacak olan bu muhteşem kompleksi dünyanın gözbebeği haline gelecek bir varlık haline getirmektir.

Bugün "insan" kavramının hiçe sayıldığı, çocuk, kadın yaşlı denmeden vahşice katledildiği bir çağda, sanıyorum, insanlığa yapılacak tek hizmet onlara yeni ufuklar açacak, onları çirkin gerçeklerden bir an olsun ayrı tutacak, geleceğe umut verecek sanat alanlarını oluşturmaktır. Değerli yazarlarımız, şairlerimiz, ünlü edebiyatçılarımız, sinema sanatçılarımız, mimarlarımız, ressamlarımızın katkısıyla gerçekleştirdiğimiz "Bir Binanın Anıları" etkinliğimizin amacı; tarihi inşa etmek, bu bina içerisinde neler yaşandığını ortaya çıkartmak oldu.

Bu etkinliklerin organize edilmesinde büyük gayret gösteren arkadaşlarıma çok teşekkür ediyorum. Kültür Komisyonu Başkanı Sayın Yrd. Doç. Devabil Kara'ya, sevgili dostum, bilge hocamız Sayın Öğr. Gör. Canan Beykal'a, Halkla İlişkiler Komisyonu Başkanı Sayın Didem Atiş Özhekim'e, Basın ve Halkla İlişkiler Komisyonu Başkanı Sayın Yrd. Doç. Hakan Çiloğlu'na, Dökümantasyon Araştırma ve Proje Uygulamadan sorumlu Sayın Dilek Akyüz ve Nazlı Pektaş'a, "Toptaşı Valide-i Atik Külliyesi ve Değişim Süreçleri" panelinin konuşmacıları, Sayın Prof. Dr. Afife Batur ve Sayın Öğr. Gör. Ayşe Akyıl'a, Seramik Bölümü mezunumuz Sayın Fatma Batukan'a, "Yılmaz Güney ve Sineması" paneli Proje Sorumlusu Sayın Prof. Dr. Bülent Vardar'a, Proje Yürütücüsü Sayın Yrd. Doç. Birnur Karatimur'a, Arş. Gör. Yüce Sayılgan'a, konuşmacılarımız, Sayın Aydın Sayman, Sayın Ahmet Soner, Sayın Halil Ergün, Sayın Burçak Evren, Sayın Agah Özgüç'e, "Toptaşı Cezaevinde Yaşayan Şair ve Edebiyatçılar" paneli Proje Yürütücüsü Öğr. Gör. Esra Aliçavuşoğlu'na, konuşmacılar Sayın Mustafa Miyasoğlu, Sayın İsmet Ercan, Sayın Turgay Fişekçi ve Sayın Aydın Ilgaz'a, belgesel gösterimi için Sayın Nebil Özgentürk'e, fakültemizin 50. yılında bizlere muhteşem bir konser armağan eden Sayın Cem Mansur ve Akbank Oda Orkestrası elemanlarına, aynı şekilde "İnsanlarım" adlı oyunu ile hepimizi büyüleyen çok değerli tiyatro sanatçısı Sayın Genco Erkal'a ve tüm bölüm başkanlarına ve değerli panel katılımcılarına sonsuz teşekkür eder, en derin saygılarımı arz ederim.

Prof. Nazan Erkmen

Dekan

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

Valide-İ Atik Külliyesi

Sultan III. Murad'ın annesi Nurbanu Valide Sultan tarafından 1570-1579 yıllarında yaptırılmış olan Atik Valide Külliyesi; İstanbul'un Üsküdar semtinde Valide-i Atik mahallesinde yer alan bir görkemli yapılar topluluğudur. Mimar Sinan'ın eseri olan bu anıtsal kompleks, döneminin önemli sultan külliyelerinde, örneğin Süleymaniye Külliyesi'nde kullanılmış bir programa sahiptir. Kentsel planda, "çok işlevli- çok yapılı" bir sosyal donatı grubudur. Cami ve medrese merkezi oluşturmaktadır ve bu merkez çevresine yerleştirilmiş tek yapılar- tekke, sıbyan mektebi, hamam- ile birleşik bir yapılar topluluğu olan kervansaray, darülhadis, darülkurra, aşhane, tabhane ve darüşşifanın yer aldığı özgün bir modeldir.

Külliye'nin önemli parçalarından olan Darüşşifa, yani bugünkü adıyla hastane 1870'lerde İstanbul'da baş gösteren kolera salgını sırasında önemli bir rol üstlendi. 1873'den sonra, ülkemizde psikiyatrinin kurucularından Dr. Mazhar Osman'ın başhekimliğinde Osmanlı'nın ilk akıl hastanesi olarak hizmet vermeye başladı. 1935'te Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından tütün bakım atölyesi olarak kullanılmaya başlandı. Darülhadis ve darülkurra grubu ise son yıllara kadar Toptaşı Cezaevi olarak kullanılırken büyük değişikliklerle mimari karakterini çok büyük ölçüde yitirdi. Toptaşı Cezaevi döneminde Valide-i Atik Külliyesi'nde Çetin Altan, Nazım Hikmet, Yılmaz Güney, Necip Fazıl Kısakürek, Nihal Atsız, Can Yücel, Rıfat Ilgaz, Nuri Çolakoğlu gibi isimlerin kaldığı biliniyor.

Valide-i Atik Külliyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2003 yılında Marmara Üniversitesi Rektörlüğü'ne tahsis edildi.

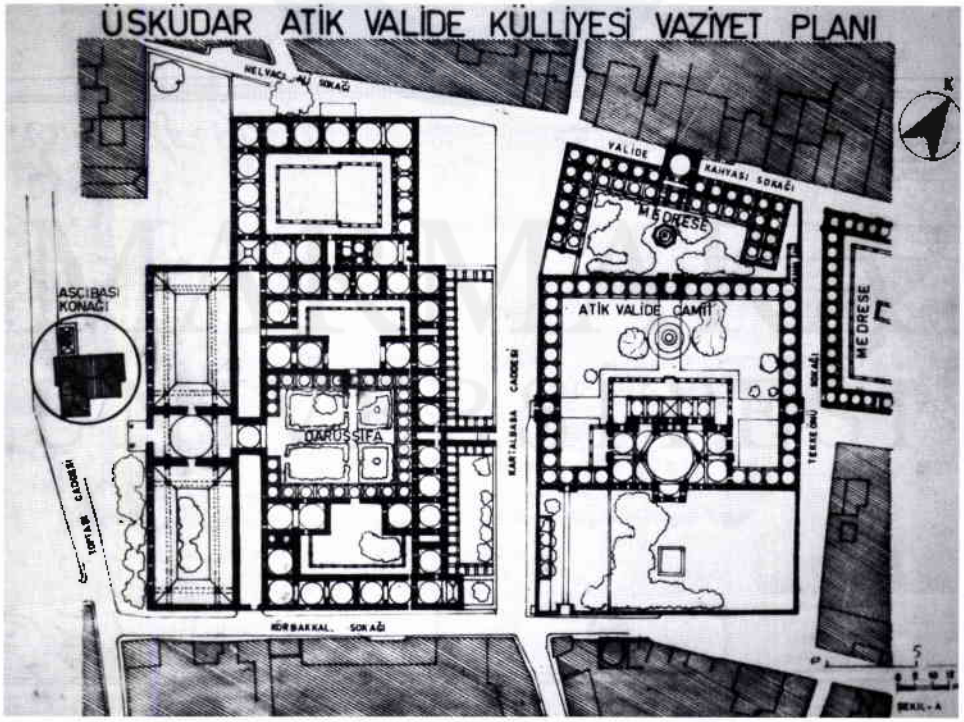
ÜSKÜDAR ATİK VALİDE KÜLLİYESİ VAZİYET PLANI
HELVACI ÇEŞMESİ SOKAĞI
VALİDE KAHVESİ SOKAĞI
MEDRESE
ATİK VALİDE CAMİİ
MEDRESE
ASÇIBAŞI KONAĞI
DARÜŞŞİFA
KARTALBABA CADDESİ
TEKKE (MU) SOKAĞI
TOPTAŞI CADDESİ
KÖRBAKKAL SOKAĞI

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

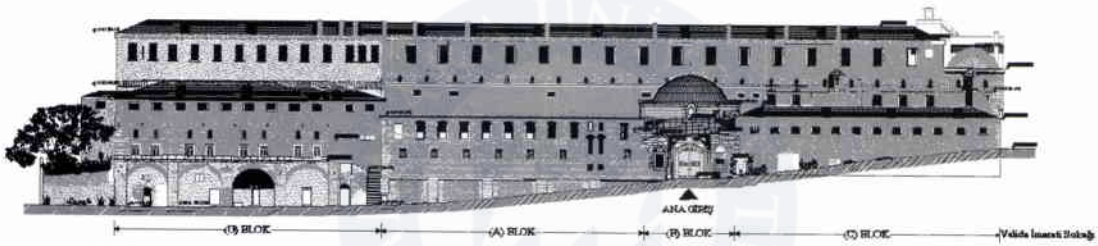

BATI GÖRÜNÜŞÜ

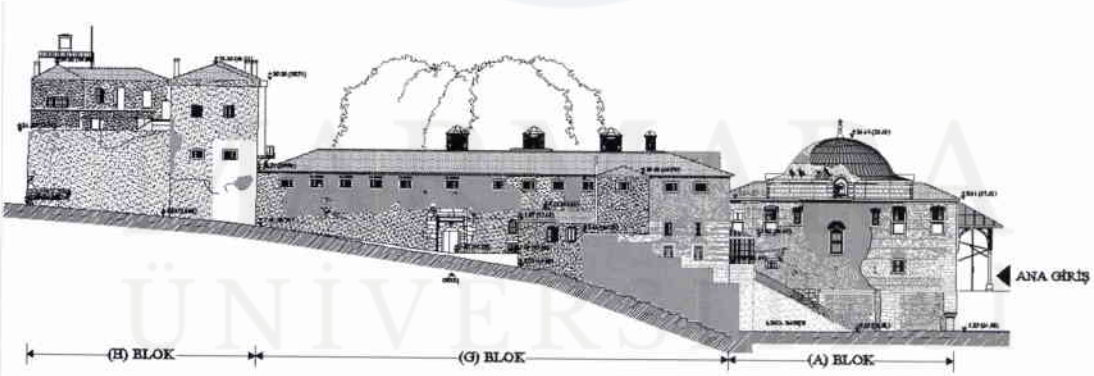

KUZEY GÖRÜNÜŞÜ

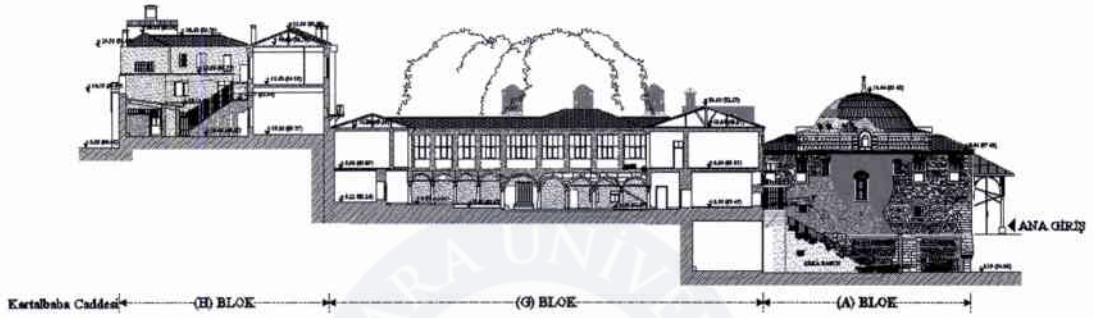

A - A KESİTİ

C - C KESİTİ

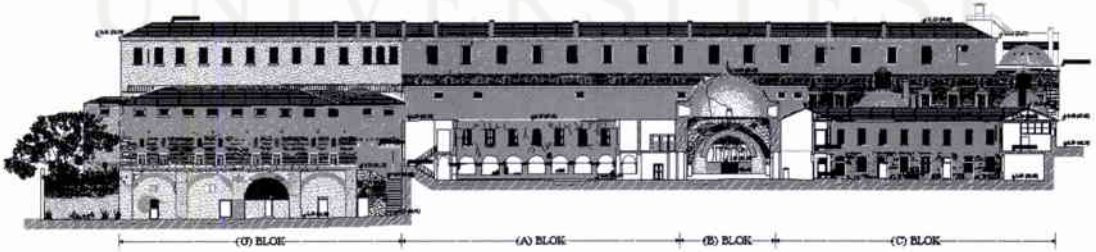

G - G KESİTİ

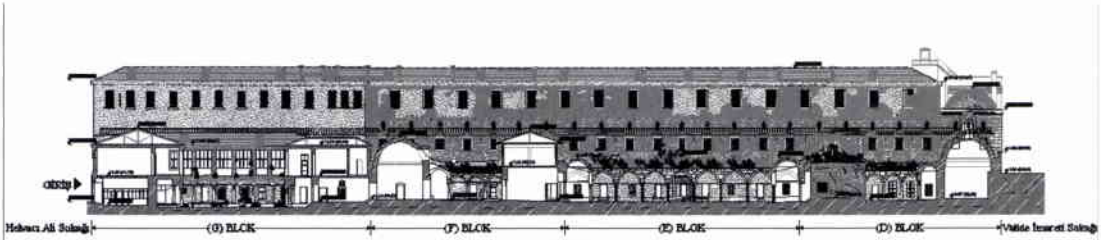
Hekimoğlu Ali Sokağı
(G) BLOK
(F) BLOK
(E) BLOK
(D) BLOK
Valide İmaret Sokağı

F - F KESİTİ

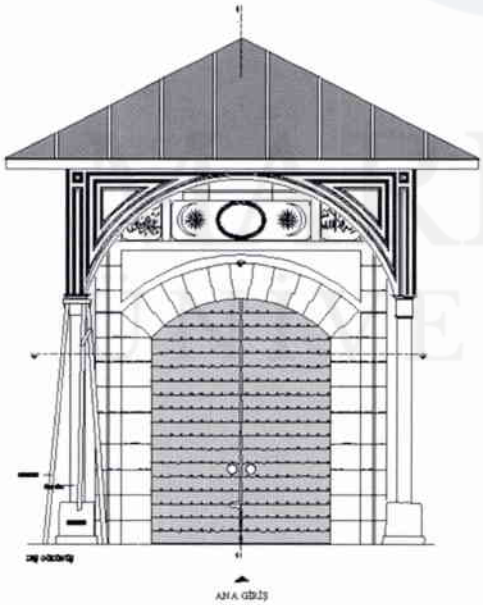
ANA GİRİŞ

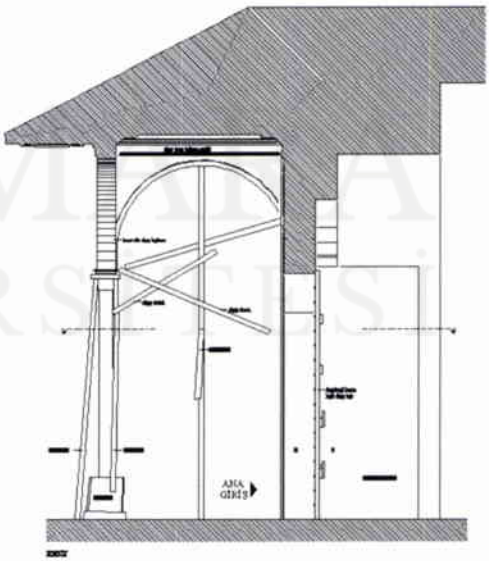
ANA GİRİŞ

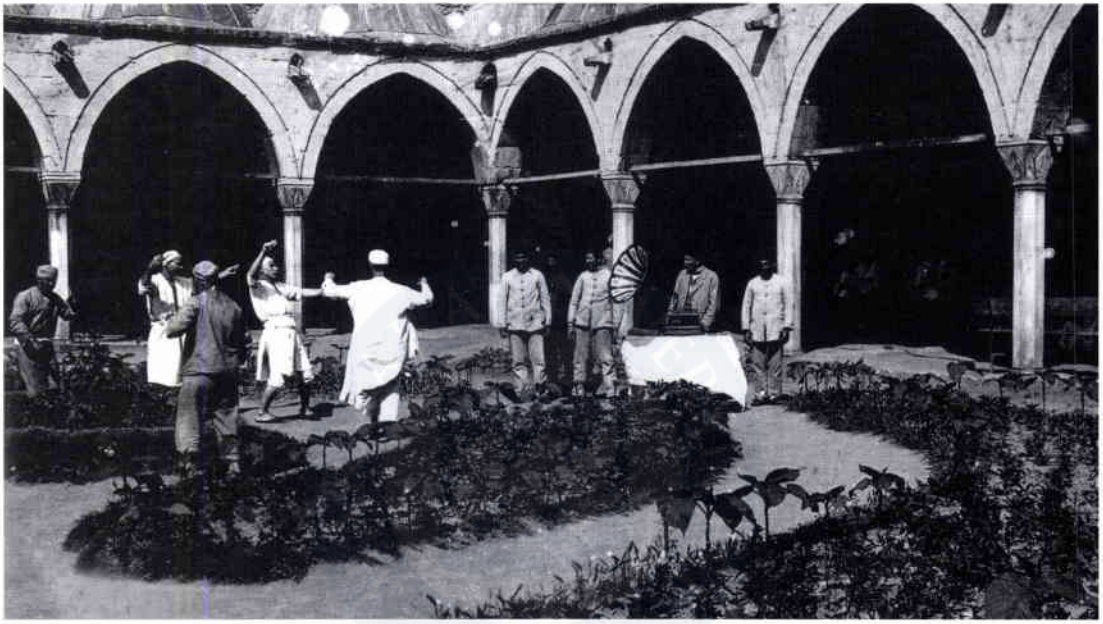

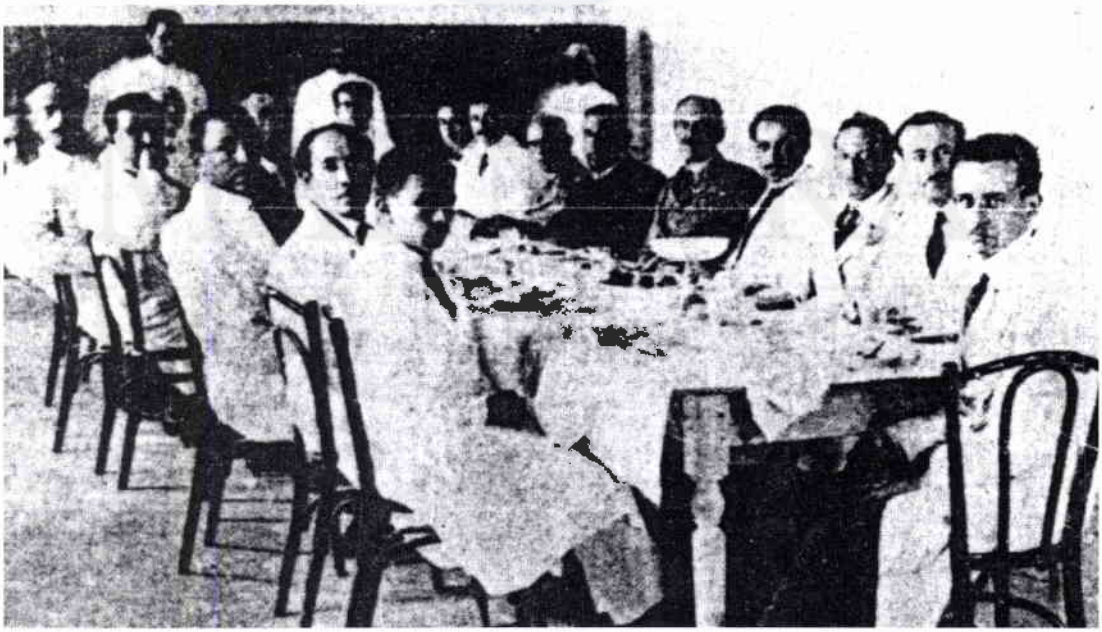

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

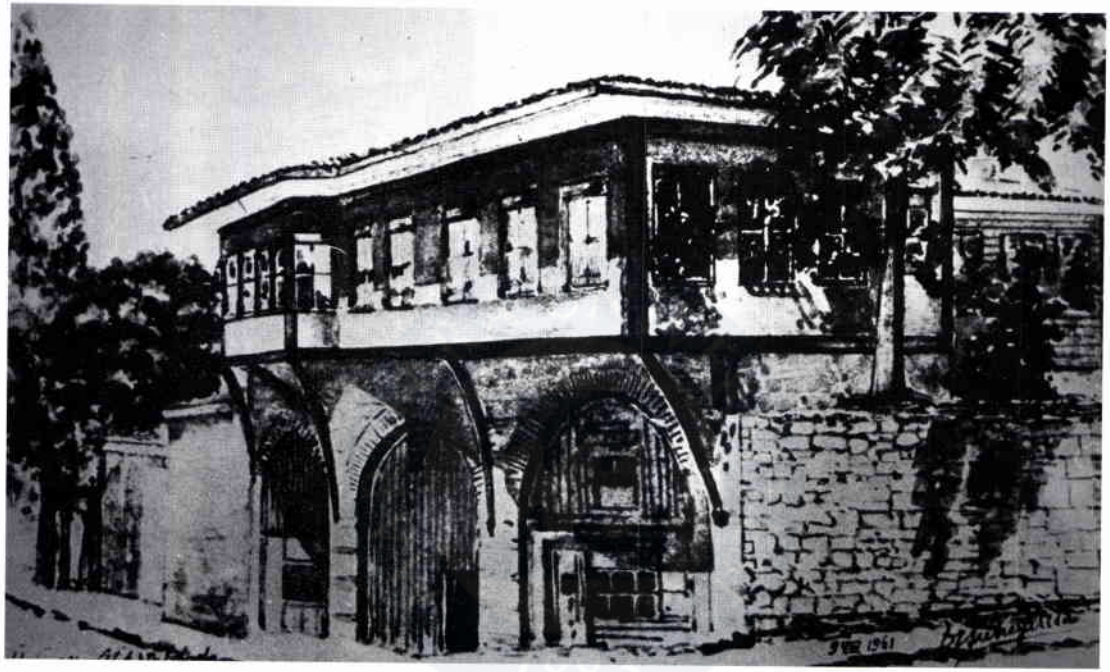

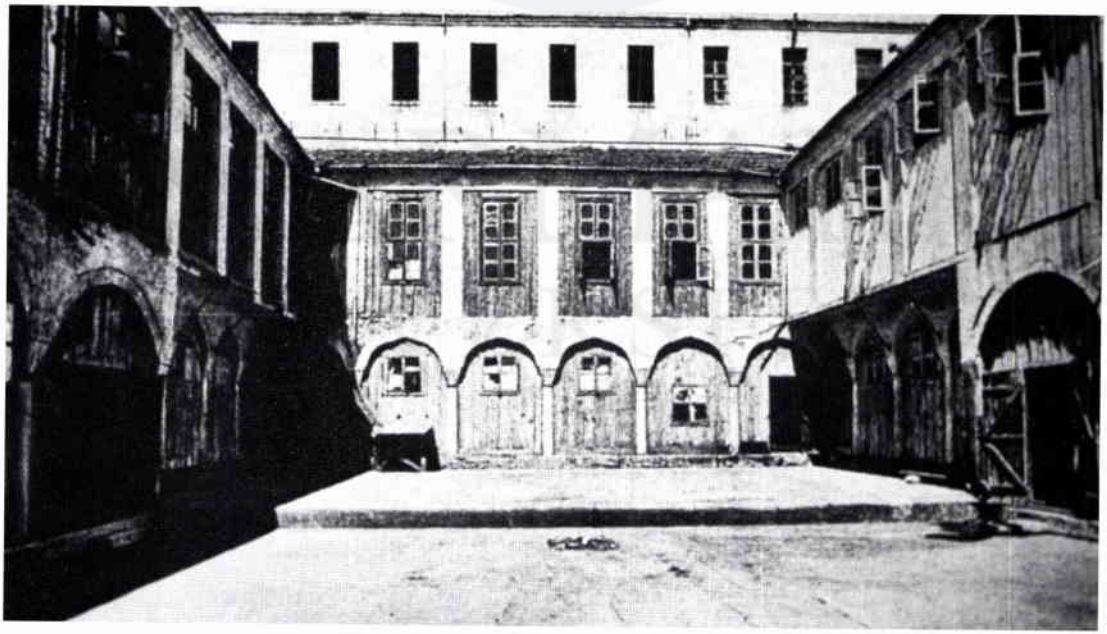

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

10 Ekim 2007, Çarşamba, 14.00

Valide-İ Atik Külliyesi Ve Değişim Süreçleri

Moderatör: Prof. Ayşe Uygur

Konuşmacılar: Prof. Dr. Afife Batur

"Bir Tarih / Sanat Buluşması / Mimar Sinan Külliyesi'nden Güzel Sanatlar Fakültesine"

Öğr. Gör. Ayşe Akyıl

17.00

Konser: **Cem Mansur ve Akbank Oda Orkestrası 50. Yıla Armağan Konseri**

Dijital Sergi Açılışı Kokteyl

17 Ekim 2007, Çarşamba, 14.00

Yılmaz Güney Ve Sineması

Proje Sorumlusu: Prof. Bülent Vardar

Proje Yürütücüsü: Yrd. Doç. Birnur Karatimur Çutsay

Moderatör: Prof. Bülent Vardar

Konuşmacılar:

Burçak Evren *(Sinema Eleştirmeni)*

Ahmet Soner *(Yönetmen)*

Halil Ergün *(Aktör)*

Agah Özgüç *(Sinema Yazarı)*

24 Ekim 2007, Çarşamba, 14.00

Toptaşı Cezaevinde Yaşayan Şair Ve Edebiyatçılar

Proje Yürütücüsü: Öğr. Gör. Esra Aliçavuşoğlu

Moderatör: Prof. Nazan Erkmen

Konuşmacılar:

İsmet Ercan

Turgay Fişekçi

Mustafa Miyasoğlu

Aydın Ilgaz

Nebil Özgentürk Belgeseli

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

10 Ekim 2007, Saat 14.00

Bir Binanın Anıları Paneli

Bir Tarih / Sanat Buluşması
Mimar Sinan Külliyesi'nden
Güzel Sanatlar Fakültesine

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Hepinize hoşgeldiniz diyorum. Süremiz kısıtlı olduğu için Afife Hanım zaten Atik Valide Külliyesi'nin Sinan dönemi, özellikle 16. yüzyıl külliyeleri içindeki önemi ve bu külliye programları içindeki yerine tasarım açısından farklı bir bakış açısı getirdi. Ben de konuşmamı daha çok üniversite olarak burayı aldığımızdan beri yaptığımız çalışmalara ve bundan sonra yapmamız gereken çalışmalara yönelik olarak sürdüreceğim.

Külliye, 2003 yılının Şubat ayında üniversitemize ön tahsisle Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından verildi. Bundan sonra çeşitli proje çalışmaları başladı. Öncelikle rölöve çalışmalarına başladık. 2005 yılında maalesef başlayabildik. Çünkü bütçemizle ilgili sıkıntılarımız vardı. Bu proje çalışmalarında kervansaraylar, çifte kervansaray, imaret, orta avlu, darülhadis, tabhane ve darüşşifadan oluşan bir yapı grubu. Üniversitemizde ön tahsisle bulunmakta. Külliyenin diğer birimleri; tekke, medrese, cami ve hamam farklı kurumların kullanımında şu anda. Külliyenin rölöve çalışmalarını altı ay gibi kısa bir sürede dört kişilik bir ekiple hazırladık ve son teknolojik yöntemlerle... Tabii rölöve projeleriyle bitmiyordu süreç... Restorasyon ve yeniden işlevlendirme projesinin hayata geçirilmesi gerekiyor. Bununla ilgili de farklı çalışmalar yapmaya başladık.

Ayrı işlevde çeşitli yapıların birbirine bitiştirilerek, birinden öbürüne bağlanarak tek bir yapı gibi algılanmaya açık bırakılmış kurgusu içindeki külliyenin, bu yeni önerinin, Güzel Sanatlar Fakültesi'nin buraya gelecek bölümlerinin farklı işlevlerini tasarlamak gibi bir süreç. Üniversitenin öngördüğü

birimler Resim, Heykel, Müzik, Restorasyon ve bir müze fonksiyonu olarak karşımıza çıkıyor.

Yeniden işlevlendirme projesi için Güzel Sanatlar Fakültesi'nden ihtiyaç programı elde edilmiş ve çalışmalar bu programın gereklerinin yerine getirilmesi yönünde sürdürülmüştür. İlgili anabilim dallarının dökümüyle belirlenen mekan büyüklükleri ile toplam alanlar ve ilgili dalın diğer dalları bağlılığı, bağımsızlığı gibi işlevsel kriterler tahsislerin ve konumlandırmaların gerekçeleri olmuştur. Bu doğrultuda yapı burumlarının ana bilim dallarına olabildiğince bağımsız yerleştirilebilmesi için çalışılmıştır. Ana bilim dallarına belirli büyüklüklerin belli yapı grupları içinde lokalize olmasını sağlayacak bir mimari çözüme ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu yerleştirmenin külliyenin özgün kullanım programına ve anlayışına uygunluğunun yanı sıra en az müdahaleyle gerçekleştirilebilmesi en önemli avantajını oluşturmaktadır.

Buna göre girişte Sultan II. Mahmut'un tuğrasını taşıyan ampir üslubundaki sayvandan sonra gelen geniş ve yüksek kubbeli taşlık bölümüyle, buradan ulaşılan sıra ağaçlı büyük avlunun fakültenin merkez mekanlarını oluşturması ve en az müdahaleyle korumaya alınması toplu performanslara ve etkinliklere tahsisi ön görülmüştür. Orta avludaki sıra hücrelerin resim ve heykel bölümlerinin atölye çalışmalarına ve restorasyon bölümünün onlarla birlikte aynı sınıfları kullanarak ortak atölye çalışmalarına; dışardan bağımsız bir girişi ve avlusu olan aşhanenin büyük orta avluya açılışa da göz önüne alınarak yönetim birimlerine; taBhane ve avlusu saydam bir örtüyle kapatılacak olan darüşşifanın büyük salonlarıyla birlikte resim anabilim dalı atölye çalışmalarına, sergilerine ve gösterimlerine; kervansarayların uygun büyüklükleri de dikkate alınarak müzik bölümüne; göreli olarak daha bağımsız bir çalışma sirkülasyonu gereksinen heykel ana bilim dalı içinse darülhadis ve darüllkurra diye adlandırdığımız aynı zamanda Toptaşı Cezaevi olarak da bilinen bölümlere tahsisi öngörülmüştür. Çok maksatlı salon ve sergi alanları içinse külliye kuzeybatıda boş olan arsa bölümünde külliyenin mimari karakterini gölgelemeyecek, görünümü iddiasız ama ileri teknoloji kullanılan bir yeni bina yapımı öngörülmektedir. Çalışmanın sunulan ön aşaması ayrıntılı teknik ve analitik rölöve projesinin ardından restitüsyon ve yeniden işlevlendirme konsept projesi olarak yapılıp tamamlanacaktır.

Çalışmamızın hedefi 31 Aralık 2007. Onun için herkesin gerçekten desteğine ihtiyacımız var. Yoksa ön tahsisten kesin tahsise geçişi sağlayamayacağız. 0 yüzden var gücümüzle çalışıyoruz. Çok teşekkür ederim.

Öğr. Gör. Ayşe Akyıl

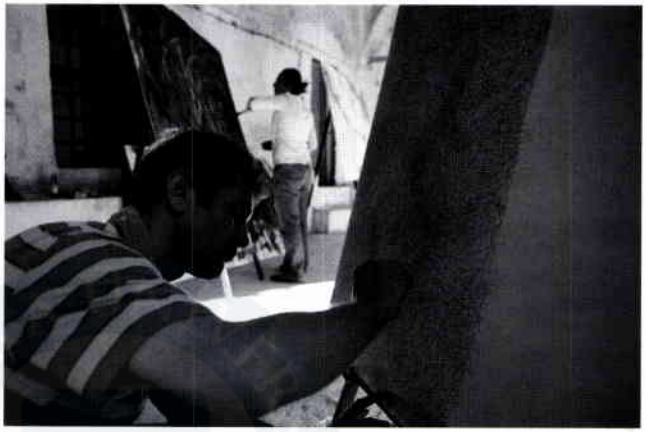

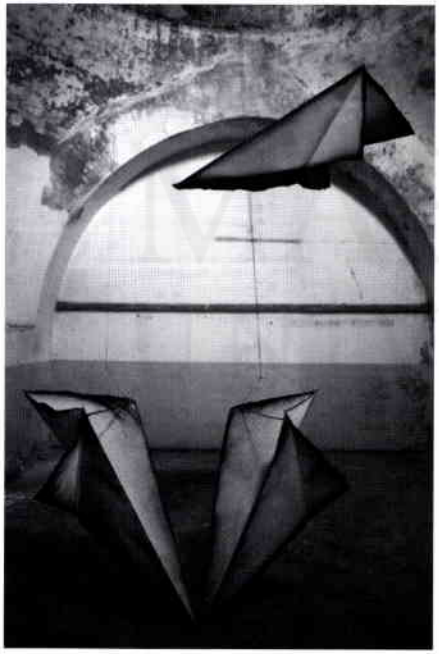

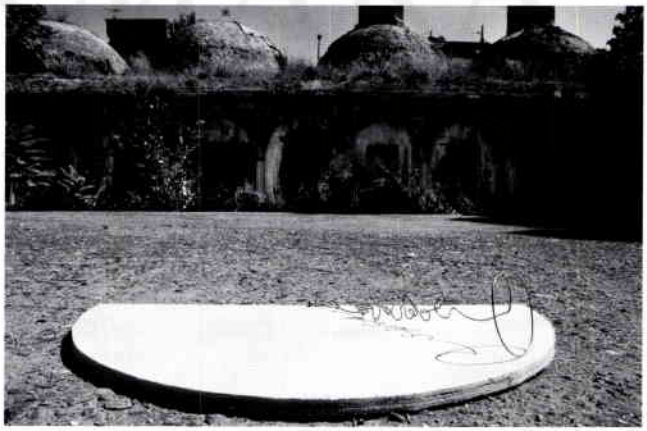

İlk gördüğüm günden beri hayranlıkla bakıp düzenlemeye çalıştığımız bu mekanda bana konuşma yapma olanağı verdiği için başta Sayın Dekan Prof. Nazan Erkmen olmak üzere Güzel Sanatlar Fakültesi'ne tümüyle teşekkür ediyorum.

Burada düzenlenen etkinlikler 50. yıl kapsamında olsa bile bence tamamen kendine özgü bir nitelik taşıyor. Çünkü gelecek 50 yıla ait bir etkinliğin ilk adımları atılmakta burada... O bakımdan burada yapılan tüm etkinliklere sanki daha sonraki 50 yılların ilk yılıymış gibi hevesle ve coşkuyla katılıyoruz. Bundan mutluluk duyuyorum. Bu projede yer almaktan ötürü de ayrıca mutlu olduğumu belirtmek isterim.

Şimdi burada size her ne kadar görüntü koşulları hayli tartışmalı da olsa döneminin külliye anlayışı üzerine birkaç şey söylemek ve Atik Valide Külliyesi'nin bu bütün içindeki yerini işaret eden bir konuşma yapmaya çalışacağım.

Külliyeler, özellikle Sinan dönemi külliyeleri, mimarlık tarihi disiplini içinde hayli incelenmiş bir konudur. Prof. Doğan Kuban ve Prof. Abdullah Kuran başta olmak üzere ve son olarak Gülru Necipoğlu gibi önemli mimarlık tarihçileri ve mimarlar bu konuda ciddi bilimsel çalışmalar ve araştırmalar yaptılar.

Bu kısa konuşmada ben onlara ne ekleyebilirim? Farklı bir yoldan gitmeye ve farklı bir gözle bakmaya çalışacağım. Mimarlık tarihçisinden çok mimar olarak bakmayı deneyeceğim: Külliyelerin kentsel yerleşme stratejileri açısından tek tek özellikleri nelerdir ve Atik Valide Külliyesi'nin bu özellikler içindeki yeri neresidir?

Osmanlı dönemi mimarlığında en erken külliye modeli olarak Bursa'daki I. Beyazıt Külliyesi gösterilebilir. Bu külliye, her yapısı için ayrı ve farklı yer seçimi yapılarak geniş bir araziye oturtulan bir

model olarak, bir serbest düzenleme modeli olarak karşımıza çıkıyor. Bu külliyenin cami, medrese, hamam, tekke, imaret gibi yapılarının tümü, herhangi bir geometrik düzenek içinde yer almaksızın topografyanın verilerine veya işlev ve rollerine göre yerleştirilmiştir. Örneğin cami, topografyanın egemen noktasında, bütüne hakim konumda ve yüksek bir set üstündedir. İmaret kolay erişilebilirlik kıstası göz önünde tutularak yerleştirilmiş görünmektedir.

Yıldırım Külliyesi tipik bir erken dönem modelidir. Klasik dönemin bütüncüllük kıstaslarını taşımaz. İstanbul'da Mahmud Paşa Külliyesi de böyle serbest yerleşim modeline uygun bir külliyedir.

Sinan dönemini önceleyen öteki model, bunun tam tersi özelliktedir. Sultan II. Mehmed'in yaptırdığı Fatih Külliyesi, son derece disiplinli bir plan anlayışıyla tasarlanmıştır. Kesin bir geometri, aksiyalite ve simetri ile tasarlanmış olan yapılar, Kuban'ın deyişiyle "o zamana kadar İslam dünyasında tasarlanmamış bir vizyonla ve büyük bir işlevsel zenginlikle" programlanıp kurgulanmışlardır. , Konstantinopolis'in 4. tepesinde Konstantin Mausoleum'u ve Bizans'ın çok önemli dinsel merkezi olan Justinianos'un Havariyyun Kilisesinin yerine yapılan külliye, sonraki yüzyılların kentsel imgesinin başlangıç öğesi olacaktı.

Külliye, büyük bir işlevsel zenginlik sergiliyordu, çok sayıda farklı binayı bir araya getiren bir külliye programı geliştirilmişti. Daha sonraki külliyelere de örnek olacaktı. Cami, merkezde olmak üzere çevresindeki birimler, medrese, imaret, kervansaray, darüşşifa ve çeşitli kademedeki okullar ve tabii külliyeyi besleyecek hamam, dükkan vs. birimlerini içeren zengin bir programla kurgulanmıştı.

Burada sergilenen geometri aynı zamanda İstanbul'un medieval kentsel dokusunun üzerine yapıştırılmış, empoze edilmiş, o dokuyu kesip araya yerleştirilmiş bir model. Medieval doku, aslında döneminin kent kavramının ürünü olduğu kadar İstanbul topografyasının da yönlendirdiği organik bir yerleşme biçimi. Fatih Külliyesi, onu adeta kesip içine yerleşiyor. Bir anlamda o dokuya yabancılaşan ama öteki yanıyla da egemen olanla tabi olanın ilişkisini sergileyen bir yerleşme biçimi. Yani burada Fatih'in tutumu, Külliyesi'nin düzenlenişindeki tavrı ve isteği çok net ve açık. Hükümdardır, kente gelir ve onun dokusunu kaale almaksızın kendi külliyesini yerleştirir. Çevresini kendisine tabi kılar. Mimar, bu modeli seçtiği, daha doğrusu programı tasarladığı zaman, o yapıyı yaptıranın kişiliğindeki empozan karakteri de ortaya çıkarmış oluyordu.Fatih Külliyesi'nin örneklediği bu geometri ve zenginleştirilmiş program Sinan döneminde ve yalnızca büyük selatin camilerinde kullanıldı: Şam ve İstanbul Süleymaniye külliyeleri ile Edirne Selimiye Külliyesi'nde.

Şam'daki Süleymaniye Külliyesi (1554) adından beklenmeyecek, İstanbul'daki adaşıyla da karşılaştırılamayacak kadar mütevazı ama yine de büyük bir külliye. Daha çok hacca gidenler için bir menzil külliyesi. Ama yerleşme biçimi, külliyenin simetrik ve aksiyal kurgusu Sultan'a aidiyetini ifade ediyor.

Sinan'ın adını ölümsüzleştiren en büyük projesi, bildiğiniz gibi 1550'li yıllarda gerçekleştirilen Süleymaniye Külliyesi'dir. Bu külliye, birçok açıdan en üst düzeyi sergiler: Öncelikle gelişmiş bir toplumsal vizyonu temsil eder ve de en kapsamlı programa sahip bir komplekstir. Zengin bir işlev çeşitliliği, burada bir araya getirilmiştir. Döneminin en kapsamlı eğitim kurumlaşmasının yapılarıyla donatılmıştır. Burada dört tane büyük medrese vardır. Küçük yaşlarda alınan öğrencilerden yüksek teoloji okuyan kişilere kadar adeta bir eğitim kurumları kuşağı temsil edilir. Dört adet görkemli medrese, bir kütüphane ve ayrıca bir tıp okulu ve sonra darüşşifa, darüzziyafe, kervansaray, hamamlar, mülazim odaları bile ihmal edilmemiştir. Mülazim, medreseleri bitirmiş ama henüz bir göreve atanmak için staj yapması gereken kişi demek. Medresenin en üst düzeyinden mezun olduktan sonra orada kendilerine odalar verilmiştir, çeşitli kurumlarda staj yaparlar. Külliyenin bakımı için gereken geliri sağlayan dükkanlar, Tiryakiler çarşısı, Bakırcılar çarşısı ve de külliye bütününün gereksindiği büyük bir su dağıtım sistemi. Gerçek anlamda emperyal bir program düşünülüp tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Bu emperyal programın ünitelerinin yerleştirimine bakıldığında medreselerin, darüşşifa, darüzziyafe, kervansaray vb. birimlerin aksiyal bir şema içinde yer aldıkları, fakat aksiyal ve simetrik kurgunun Fatih Külliyesi'ndeki gibi mutlak bir geometri çizgisinde olamadığı görülür. Çünkü konumlandığı yer, topografik açıdan bir yamaç bölgesindedir. Batı ve kuzey bölgesindeki eğimlerden ötürü imaret ve kervansaraylar ile Salis ve Rabi Medreseleri katlı olarak tasarlanmıştır. (Doğrusu mimar olarak bu çözümleri kıskanmamak elde değil.) Özellikle Salis ve Rabi Medreselerinin kademeli yerleştirimi, dünya mimarlığında nadir görülen bir zeka ve cesaret örneğidir. Hem Haliç'e etkileyici bir siluet veriyor hem kendisi aynı zamanda Haliç'in manzarasını alıyor. Yani hem içerden hem dışardan seyirlik bir şey. Ve bunu külliyenin zemindeki geometrisini bozmadan üçüncü boyutu değiştirerek gerçekleştiriyor.

Süleymaniye Külliyesi eski sarayın varlığından ötürü Tarihi Yarımada'nın en önemli kentsel aksı olan ve Haliç'e paralel olan Beyazıt-Edirnekapı hattının kuzeyine yerleştirilmiştir. Bu eğimli topog-

rafyaya bağlı olarak Fatih'teki mutlak simetri yerini kentsel dokuya daha açık bir yerleşme konseptine bırakmıştır.

Cami ve avlular, simetrik ve aksiyal kurguludur. Caminin içinde yer aldığı avlular dikdörtgen bir bütün oluşturur ve çevre yapıları arasında bu dikdörtgeni tanımlayan bir yol düzeni vardır. Simetri güçlendirilir bununla. Zeminde yürünerek fark edilen bir hale getirilir.

Osmanlı mimarisinin en başta işaret edilmesi gereken iki önemli özelliği vardır: Yapının yapılacağı yer ve bütünün mükemmel birliği.

Bu ilkeyi özellikle Fatih ve Süleymaniye için rahatlıkla kullanabiliriz. Yer seçiminin son derece zeki ve kuşkusuz uzun gözlemlere dayanarak yapıldığı düşünülmelidir. Kuşkusuz, Mimar Sinan, külliyeyi tasarlarken oraya sayısız defa gitti, hem yere hem karşıya baktı. Sultan'a yapılacağı için geometri ve aksiyalite şarttı ama onu toprağa nasıl oturtacaktı? Çözüm öylesine zekiceydi: bir tapınma alanı tasarlarken kendisi de tapınılacak bir yapıt çıktı ortaya.

Bu külliyeler, tasarım özellikleriyle tarihin yol gösteren işaretleridir. Konumlarıyla dönemin kentsel usunu temsil etme görevini üstlenirler. Kentlerin bulundukları coğrafyaya aidiyetlerini güçlendirirler. Günümüzün kentsel koruma ilkelerinin sağlamasını yapan bu yer seçimlerinde, bugün 21. yüzyıl başlarken bile onların yer seçimlerine ve düzenlenişlerindeki sağduyuya saygı duyuyoruz ve bunun bilimsel olduğu kadar sanatkarane olduğunu tespit ediyoruz. Günümüz İstanbul'unun yapılaşma fırtınasının kenti ne denli yabancılaştıracağını da bu örneklerle karşılaştırarak anlıyabiliyoruz. Bu arada hemen söyleyelim. Süleymaniye çevresinin yeniden düzenleneceğini biliyorsunuz. Bu örneklerin temsil ettiği kentsel sağduyunun fark edilmesini ummak istiyoruz.

Edirne Selimiye Külliyesi, o son derece usta işi tasarımına karşı sınırlı bir programa sahiptir. Simetrik ve aksiyal planlı modelin yalın bir örneğidir. Ama programı sınırlı bir külliyedir. Şehzade Külliyesi de öyle.

Diğer vezir, sadrazam, hanım sultan külliyelerinin hemen tümü asimetrik yerleştirmelerle inşa edilmiştir. Çevre dokusunu kontrol edecek bir gücü temsil etmedikleri belli edilmiştir. Ayrıca çoğunlukla programları da sınırlıdır. Bu noktada diğer örnekleri sıralarsak, hanedan külliyeleri arasında Haseki Hürrem Külliyesi, Mihrimah Sultan Külliyesi belirtilebilir. Bunlar hep asimetrik konumlu ve programları sınırlı külliyelerdir. Benzer tasarım modeli, vezir külliyeleri için de geçerlidir: Şemsi Paşa

Külliyesi, Sokullu Mehmed Paşa külliyeleri hep bu sınıftadır. Kılıç Ali Paşa Külliyesi, Zal Mahmud Paşa Külliyesi hepsinde topografyanın verdiği kod farklarını gözeten yerleştirmelerdir.

Sinan'ın son yapısı olan Atik Valide Külliyesi'ne gelince, döneminde kentsel bir yerleşim alanı içinde olmayan, bu nedenle bir ölçüde menzil külliyesi sayılabilecek olan bu külliye de, diğer hanım sultan külliyeleri gibi simetri ve aksiyaliteden uzaktır.

Ama Atik Valide Külliyesi'nin bir özelliği var: programının genişliği. Süleymaniye Külliyesi'nin zengin programı burada yinelenmiştir. Cami ve medrese, darülkurra, sıbyan mektebi, tıphane, darüşşifa, tabhane, imaret, kervansaraylar ve hamamlar. Süleymaniye'deki kütüphane ve dört medrese dışında, bir medreseyle yetinilerek aynı program burada gerçekleştirilmiştir. Diğer hanım sultan külliyeleri içinde programı en zengin olan külliye, burasıdır.

Burada yerleştirme açısından simetri gözetilmemiştir. Çünkü son derece engebeli bir topografya vardır. Bir de diğer külliyelerden çok önemli bir ayrımı vardır. Diğer külliyeler, Süleymaniye, Fatih vs., diğer paşa külliyeleri, Sokullu veya Mihrimah'ta olduğu gibi her birim ayrı bir yapı olarak düşünülmemiş, tamamı bir bütünün içine yerleştirilmiştir. Bu da Sinan'ın Süleymaniye'den sonra en dahiyane külliye çözümlerinden biridir. Müthiş bir alan tasarrufu sağlamak üzere, hiç ara vermeden birbirine hem bağımlı hem bağımsız, birbirine tamamen açık ama aynı zamanda birbirine kapalı olabilen bir külliye modeli geliştirmiştir. Bu programlama sisteminin hiçbir İslam ülkesinde hele kendinden önceki hiçbir külliyede benzeri yoktur.

Şimdi, sizler bu külliyeye sahip olduğunuz için kanımca çok mutlu olmalısınız. Hep birlikte el ele vererek, bu külliyenin üniversiteye kazandırılmasında öğrencilerden başlayarak en yüksek görevliye kadar bu projenin gerçekleştirilmesine destek vermenizi hepinizden, bu konuşmanın karşılığı olarak istiyorum.

Çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Afife Batur

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

17 Ekim 2007, 14.00

Yılmaz Güney ve Sineması

Proje Sorumlusu:

Prof Bülent Vardar

Proje Yürütücüsü:

Yrd. Doç. Birnur Karatimur Çutsay

Araş. Gör. Yüce Sayılgan

Panel Katılımcıları:

Ahmet Soner, Halil Ergün, Burçak Evren, Agah Özgüç

Prof. Bülent Vardar: Sayın konuklar hoş geldiniz. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nin 50. Yıl Etkinlikleri bağlamında "Bir Binanın Anıları" etkinliği kapsamında "Yılmaz Güney ve Sineması" etkinliğinde sizleri de aramızda görmekten mutluluk duyuyoruz. Dekanımız Sayın Prof. Nazan Erkmen'i açılışı yapması için buraya davet edelim.

Prof. Nazan Erkmen: Değerli konuklarımız, bizlere onur verdiniz. Hoş geldiniz efendim. Değerli katılımınız için sonsuz teşekkür ediyoruz. Fakültemizin 50. Yıl Etkinlikleri bağlamında gerçekleştirdiğimiz "Bir Binanın Anıları" etkinliğimizin bu ikincisi oluyor. Bizim bütün amacımız şu anda bize ön tahsisi yapılmış olan bu muhteşem tarihi külliyenin kesin tahsisini sağlamak. Bu amaçla da bu binanın tarihçesini araştırıyoruz. Bu nedenle de etkinlikleri sürdürüyoruz. İlk etkinliğimize Sayın Prof. Afife Batur ve öğretim görevlimiz olan Sayın Ayşe Akyıl'ın konferanslarıyla başladık. Onlar bu binanın tarihçesi hakkında değerli bilgiler verdiler. Ve hemen o günün akşamüstü saatlerinde de değerli müzik bölümü kurucumuz Sayın Cem Mansur da muhteşem bir açık hava konseri verdiler bu mekanda. Gerçekten kaçırılmayacak bir etkinlikti. Kuşlar Cem Mansur'un konseriyle coştular. Onlar da bir yandan kendi konserlerini sundular, muhteşem bir geceydi. Bu etkinliğin de bizler için son derece önemli olduğunu belirtmek isterim. Bugün burada zor günler geçiren Yılmaz Güney ve

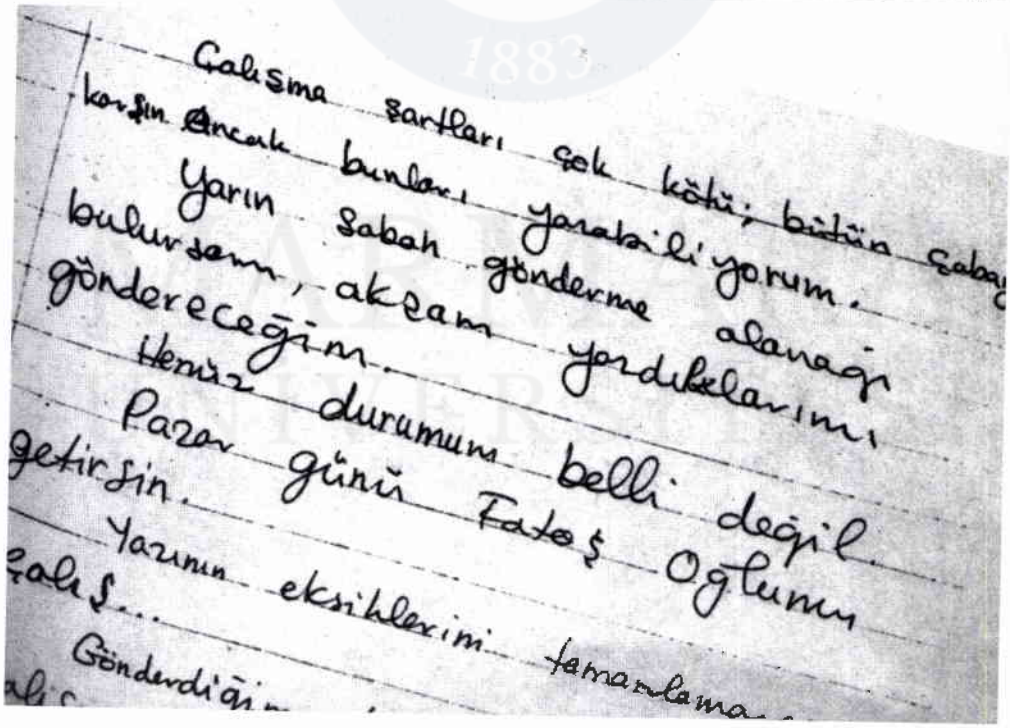

Çalışma şartları çok kötü; bütün çabay
karşın ancak bunları yazabiliyorum.
Yarın sabah gönderme alanağı
bulursam, akşam yazdıklarımı
göndereceğim.
Henüz durumum belli değil.
Pazar günü Fatoş Oğlumu
getirsin.
Yazının eksiklerini tamamlama
çalış...
Gönderdiğim

sineması üzerine konuşup "Umut" filmini izleyeceğiz. Ülkemiz sinemasının en önemli sanatçılarından olan ve sinemamızın yurtdışında tanınmasında da önemli katkıları olan Yılmaz Güney'in böylesine anlamlı bir mekanda fakültemizin Sinema Televizyon Bölümü'nün hazırlamış olduğu bir panel aracılığıyla anılmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Panele konuşmacı olarak katılan Yılmaz Güney'in dostları olan Sayın Agah Özgüç'e, Sayın Aydın Sayman'a, Sayın Ahmet Soner'e, Sayın Burçak Evren'e ve Sayın Halil Ergün'e yürekten şükranlarımı sunuyorum. 100 yıla yaklaşan tarihi içinde Türk Sineması çeşitli dönemlerden geçerek günümüzde farklı arayışların uzantısında evrensel düzeyde teknik ve estetik koşulları oluşturmaya devam etmektedir. Bu koşulların oluşmasında şüphesiz Yılmaz Güney sinemasının çok önemli katkıları olmuştur. Yılmaz Güney salt yönetmen olarak değil, aynı zamanda senaryo yazarı ve oyuncu olarak da pek çok filme imza atmıştır. Panel sonrasında izleyeceğimiz "Umut" filmi Türk Sineması'nın dönüm noktalarından birini temsil etmektedir. Yılmaz Güney yalın sinema dili, ekonomik ve duyarlı oyunculuk anlayışıyla ülkemiz insanının sorunlarına sinema diliyle karşılık oluşturmuş çok önemli bir sanatçıdır. Bugün bir panel ve "Umut" filminin gösterimiyle Yılmaz Güney'i anarken hepinize en derin saygılarımı sunarım.

Prof. Bülent Vardar: Sayın konuklar, yeniden merhaba. Bu arada bir şeyi panele başlamadan önce anımsatmak istiyorum. Sayın Aydın Sayman, Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde yarışacak filminin kopyalarında son anda çıkan bir sorundan dolayı katılamayacağını bildirdi ve özür diledi bizden. Bu nedenle bunu bilginize sunmak istedim. Sayın Dekan demin konuklarımızı tanıtmıştı. Aslında böyle bir mekanda Yılmaz Güney ve sinemasını konuşmak son derece anlamlı bana göre de... Bu mekanda Yılmaz Güney hakkında bir toplantı düzenlememiz aslında bir bakıma trajikomik denecek bir şey. Çünkü Yılmaz Güney buranın geçmiş yıllarda, 78 yılında giren mahkum konuklarından birisiydi. Kendisi burada cezasını kısa süreli sürdürmüştü. Ve biz aslında geçmişte bir cezaevi de olan bu mekanda Sayın Dekanımız'ın da demin gayet güzel ifade ettiği şekilde bir sanat ve kültür merkezi olarak işlev taşıyan bir yerde bulunuyoruz ve Yılmaz Güney bir mahkum olarak burada yatmışken biz bir sanat etkinliği kapsamında onu anmak için burada bir araya gelmiş bulunuyoruz. Ve bunun da çok önemli bir yanı olduğunu düşünüyorum. Bugün aramızda olan sayın konuklarımızın hepsi Yılmaz Güney'i iyi tanıyan, onunla özel dostlukları, ilişkileri olan kişiler. Ben isterseniz kısaca yeniden tanıtayım. Baştan Sayın Ahmet Soner, kendisi film yönetmeni. Yılmaz Güney'e asistanlık yapmıştı. 1994 yılında "Adana-Paris" adlı bir belgesel film gerçekleştirdi, Yılmaz Güney'le ilgili... Ve Yılmaz Güney'i yakından tanıyan değerli bir sinemacı Sayın Agah Özgüç, sinemamızın en önemli kişilerinden birisi. Türk Sineması'nın hafızasıdır demek kendisi için doğru bir tanımlama olacaktır sanıyorum...

Yılmaz Güney sinemaya ilk girdiği yıllarda kendisini tanıyan ve onu bazı yapımcılarla tanıştıran, kendisiyle özel dostluk ilişkisi de olan bir kişi ve Yılmaz Güney hakkında yazmış olduğu iki kitabı var. Sayın Burçak Evren keza yine önemli bir sinema yazarı ve tarihçimiz ve bütün yaşamı içinde o da Yılmaz Güney'i tanıyarak ve bir sinema yazarı ve tarihiyle ilgili çalışan bir kişi olarak onun hakkında değerlendirmeler yapmış bir insan. Sayın Halil Ergün Türk Sineması'nın en önemli oyuncularından bir tanesi. Kendisinin aslında sinemaya başlangıcı Yılmaz Güney'in 1974 yılında senaryosunu yazmış olduğu "İzin" isimli bir filmle gerçekleşmiş durumda. Diğer yandan Yılmaz Güney'in son derece ayrıntılı olarak senaryosunu yazdığı, kurgusunu yaptığı ve 82 yılında Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye alan Şerif Gören'in yönetmiş olduğu "Yol" filminin oyuncularından bir tanesi. Yeniden sayın konuklarımızla bir arada olmaktan mutluluk duyduğumuzu belirtmek istiyorum ve Yılmaz Güney'i en baştan beri bir arkadaş konumunda tanıyan Sayın Agah Özgüç'le başlamak istiyorum. Kendisi önce insan Yılmaz Güney yani Yılmaz Güney'i sinemaya başlangıç yıllarında, hevesli ve giren bir kişi olarak bize nasıl tanıtabilir? Sonrasında da kendisinden ricamız Yılmaz Güney'in yapmış olduğu kitaplardan birinde de "Bütün Filmleriyle Yılmaz Güney" isimli kitabında diğer özellikleriyle de açıklamıştır. Yani salt yönetmen değil, oyunculuk ve senaryo yazarlığı yapan bir kişi olma sıfatlarıyla da açıklamıştır. Yani insan Yılmaz Güney, arkadaşı Yılmaz Güney ve senaryo yazarı, oyuncu ve yönetmen Yılmaz Güney hakkında bize açıklamalarını rica edelim. Buyurun.

Agah Özgüç: Önce hoş geldiniz, geldiğiniz için çok teşekkür ederiz. Şimdi Yılmaz Güney'le olan ilk ilişkilerimden söz edeyim size. Yılmaz Güney'le tanışmamız, altı aylık sürgünü vardı Konya'da onun... Altı aylık sürgünden sonra İstanbul'a geldiğinde tanıştık. Daha öncesinden de bazı edebiyat dergilerine öyküler yazıyordu. Yılmaz Pütün ismiyle, gerçek ismi soyadı da odur zaten... Ben de o zamanlar şiirler yazıyordum. Mesela işte "Salkım" dergisi vardı Adana'da... Böyle yöresel dergilerde, yöresel edebiyat dergilerinde o öykü yazarken, ben de şiirler yazıyordum. Sonra İstanbul'da tanışmak kısmet oldu. "İkisi de Cesurdu" ilk önemli filmlerinden biridir. Bütün Adana, Anadolu bölgesinde kapılar kıran bir film. Hikayesi de, öyküsü de kendine aitti. Böylece tanıştık, bir dostluk oluştu. Kendisine yardımcı olmaya çalıştım. O dönemde büyük şirket sahipleri vardı. Mesela Pesen Film sahibi Nevzat Pesen, ona götürdüğümde çok ilginç bir olay, Yılmaz Güney'i kömürcü çırağına falan benzettiler. Böyle matrak bir olay oldu. Ben de şöyle söylemiştim: "Bir gün gelecek, bu adamın önünde hepiniz düğme ilikleyeceksiniz". Ve gerçekten de söylediğim gerçekleşti ve böylece tanışma olayımız başladı. Onunla dostluğumuz aşağı yukarı 70'li yıllardan önce hapse girmeden önce 6-7 yıllık bir dostluğumuz vardı, böylece tanışmış olduk. Bunun dışında aramızda tatlı ve tatsız bazı olaylar

oldu. Ama bütün bunlara rağmen dostluğumuz sonuna kadar devam etti. Hatta bende hapishaneden yazdığı bazı kartlar ve mektuplar var. Böylece ortaya çıkmış oldu dostluğumuz...

Prof. Bülent Vardar: Şimdi biliyorsunuz Yılmaz Güney'in 1960'larda "Çirkin Kral" lakabıyla oyunculuk konusunda öne çıkışı var. İsterseniz bu sürecin nasıl geliştiğinden biraz bahsedelim.

Agah Özgüç: Bu "Çirkin Kral" olayının arkasındaki bütün mesele bizim yazar ve yönetmen Tarık Dursun kardeşimiz var. Bir gün Yılmaz Güney Milliyet gazetesine gidiyor ve orada bir röportaj yapacaklar, Tarık Dursun diyor ki, "Ne yapalım senin için? Ayhan Işık gibi bir adam var, kral bu, çok yakışıklı kesme şeker gibi dört dörtlük bir adam." O da diyor ki, "Eğer o kralsa ben de 'Çirkin Kral'ım". Böylece bu "Çirkin Kral" onun simgesi oluyor. Bazıları "Çirkin Kral" olayını yanlış yazıyorlar. Gerçekte Tarık Dursun'un böyle bir manşet atmasıyla Milliyet gazetesinde "Çirkin Kral" olayı ortaya çıkıyor. Sonrasında yapımcılar, yönetmen Yılmaz Atadeniz hemen aynı isimli bir film yapmaya başlıyor. Böylece "Çirkin Kral" adı Türkiye'de yaygınlaşmış oluyor.

Prof. Bülent Vardar: Agah Bey, siz Türk Sineması'nı ilgilendiren çok önemli çalışmalar da yaptığınız için isterseniz bir de yönetmen olarak hangi filmle sinemaya başladığını, bu konularda da biraz konuşur musunuz?

Agah Özgüç: Şimdi o tarih için de yanlış yapılıyor, yanlış yazılıyor. Yılmaz Güney de kendi ağzından ilk filminin "Seyit Han" olduğunu söylüyor. Halbuki daha önce de ilk filmlerinden bir tanesi "At, Avrat, Silah"tır. Hasan Kazankaya'ya filmler yapıyor. Onunla bir anlaşması var. Bunun üzerine o filmi yönetmenlik yaptığı ilk filmlerinden biridir, hatta birincisi. Tabii Yılmaz Güney'in batı hataları oluyor: Şöyle bir olay: Kafa karışıklığı yapılıyor ve bazı yanlışlar oluyor. Mesela bir sürü filme kendi imzasını atmıyor. Örneğin film işletmecisinin adını koyuyor, bazı isimler koyuyor, halbuki böyle yönetmenler yok. Burada tabii onun yanlışlığı var. Bunu yapmamış olsaydı hiç olmazsa Yılmaz Güney tarihindeki bazı şeyler daha açık ortaya çıkmış olacaktı. Ama bütün bunları ben zaten inceleyerek sonra farkına vardım ve her şeyi yazdım. Onun için ilk yönettiği film ve senaryosunu da yazdığı ilk film. Zaten Yılmaz Güney hapishaneye girmeden önce dört dörtlük bir senaryo yazmış değil. İşte en yakını Ahmet Soner, bütün bunları bilir. Yılmaz Güney hapishaneye girdikten sonra gerçek dekupajlı, mekanlarıyla birbirini izleyen, olaylarıyla senaryo yazmaya başlamıştır. Bunu kendisi de itiraf eder: "Ben senaryo yazmayı hapishanede öğrendim". Tabii ki öyküsünü ve film hikayeleri yazıyordu. Onun için ilk filmi "At, Avrat, Silah" oldu. Sonradan da bazı filmler çekti. Böylece başlamış oldu.

"Seyit Han"la çok önem kazandığı için hep onu kabul eder. Aslında ilk yönetmenlik denemesi "At, Avrat, Silah"tır.

Prof. Bülent Vardar: Teşekkür ederiz. Yeniden size döneriz. Şimdi Ahmet Soner'le devam edelim. Ahmet Soner 1970'lerin başlarındaki genç sinemacılardan biri. O dönemde önemli arayışlar içinde olan sinemacılardan ve Yılmaz Güney'e asistanlık yapmış, açılış konuşmasında da söylediğim gibi 94 yılında "Adana-Paris" isimli bir belgesel film- 150 dakikalıktı yanlış anımsamıyorsam- gerçekleştirmiş birisiniz. Salt sinemada çalışmanız açısından değil de, insan olarak ve sonra sinema açısından ya da sinema dünyasındaki ilişkiniz açısından bize Yılmaz Güney'i anlatırsanız ve bu açılardan bize bilgi verirseniz memnun oluruz. Buyurun.

Ahmet Soner: Hepinize merhaba, tanıdığım insanlar içinde çok farklı bir insandı Yılmaz Güney... Hani nevi şahsına münhasır derler eskiler, bunun karşılığı türünün tek örneği diye çevirebiliriz bunu. Yani onun benzerini bir daha bulamazsınız. Mesela Hikmet Kıvılcımlı gibi... Örnek veriyorum İsmail Beşikçi gibi, Nazım Hikmet gibi, Mihri Belli gibi... Siz de çoğaltabilirsiniz bunları. Gerçekten çok farklı, değişik bir insandı. Hiç öyle star olmasına rağmen, sokakta doğru dürüst yürüyemediği halde alçak gönüllü bir insandı. Herkese neredeyse "abi" derdi, ceketinin önünü iliklerdi. Kendisinden küçüklerin önünde bile... Herkese de büyüğü gibi davranırdı. Böyle çok değişik bir insandı. Mesela sabahları sette kahvaltı yapmayı çok severdi. Asla biz de evde kahvaltı yapmazdık, o öyle istediği için... Sabah ilk iş hemen alınırdı, mutlaka domates, salatalık, sivri biber, yeşil biber isterdi, peynirin, zeytinin yanında... Böyle çok tatlı bir insandı bildiğim kadarıyla. Yalnız ben şimdi bu mekana geldiğimiz için onun kendi ağzından bazı şeyler anlatmak istiyorum, okumak istiyorum daha doğrusu. Çünkü ben anlatsam değiştirmiş olabilirim söylediklerini... Şimdi şöyle bir şey: Cezaevinde bir günü nasıl geçiyordu Yılmaz Güney'in?.. Tabii ki burası ve yarı açıklar da dahil, yattığı bütün yerler... *"Ortalama altı saat uyuyorum günde... Zaman kazanmak için uykudan çalmak zorundayım. İki saat spor, bir buçuk saat de kahvaltı, öğle ve akşam yemeklerine ayıralım. Yemeklerden sonra onar dakika volta atıyorum. Bir saat de televizyon izlediğimizi kabul edelim. Hiçbir iş yapmadan 11 saat gitti mi? Kaldı 13 saat. Günlük gazeteleri gözden geçirmek en az bir buçuk saatimi alıyor. Günde en az bir saat dergilere ayırmak zorundayım. Günlük mektupların okunması, bir kısmının cevaplanması iki saat tutuyor. Kaldı mı sekiz saat? Bu sekiz saat içinde düşüneceksin, okuyacaksın, arkadaşlarla günlük sorunları konuşacaksın. Nöbetçiysen yemek yapıp, bulaşık yıkayacaksın, temizlik yapacaksın. Açıkçası gün yetmiyor. Bir sonraki güne üst üste yığılmış bir yığın işle giriyorsun ve bu birikimler günden*

AHMET SONER
Yönetmen
AGAH ÖZGÜÇ
Sinema Yazarı

Öğr. Gör. BURÇAK EVREN
Sinema Tarihçisi ve Yazarı
HALİL ERGÜN
Oyuncu

güne çoğalıyor". Bu gündelik hayatıyla ilgili. Yine siz de merak ediyorsunuzdur. Binlerce mektup geliyordu kendisine, cezaevine. Şimdi şu mektuplarla ilgili yazdıkları da var, o da çok ilginç. *"Normal aylarda iki bin mektup alıyorum. Bayramlarda ve yılbaşlarında bu sayı beş bine kadar çıkıyor. Binlerce arkadaşa bir insanın tek tek mektup yazarak cevap vermesi; bütün zamanını bu işe ayırması halinde bile mümkün değildir. Ama ben canımı dişime takarak bayramlarda, yılbaşlarında, ayın bazı haftalarında mektup yazmaya, resim göndermeye zaman ayırarak gücüm oranında cevap vermeye çalışıyorum. Zarf üstlerini yazması için arkadaşlarımdan yardım istiyorum. Zarftaki yazıyla mektuptaki ya da resimdeki yazı farklılığını gören arkadaşlar da soruyorlar mektuplarında: "Zarfımızın üstüne adres yazmaya tenezzül etmedin mi" diyorlar. Bir hesap yapalım; şu an cevap için bekleyen on bini aşkın mektup var. Mektupları donduralım , yani artık mektup gelmediğini varsayalım. 50 mektubu yeniden okuyup, 50 mektuba bir günde cevap yazsam, kısaca selam, kelam, imza 200 gün tutar. Yani 6 ay 20 gün. Bu 6 ay 20 gün içinde gelenleri ve yazdığım cevapların karşılığını hesap et. Üstelik yazdığım hiçbir mektup ve yazı doyurucu olmaz. Hepsi de "neden kısa yazmış" diye kırıklık ve soğukluk duyar. Bu bir koyunu bin kişi arasında paylaştırmaya benzer. Kimsenin karnı doymaz, eti dağıtan da hiçbir şey kazanamaz. Ne sevgi, ne saygı. Kızan arkadaşların bir kısmı da para isteklerine cevap verilmeyenler. Mektupla para istiyorlar. Kimi evlenmek için, kimi iş kurmak için, kimi borcunu ödemek için... Kimi elbise, ayakkabı istiyor, kimi saat istiyor. İsteklerini toplasan milyonlar tutuyor. Biliyorum ki, hayat pahalılığı ve içinde bulundukları çaresizlik onları böyle davranmaya itiyor. Bir kısmı gerçekten çaresizlik içindedir. Fakat bir kısmı sözde açıkgöz. Ama ne olursa olsun düşüncesizlik değil midir bu?.. Ben ancak film çevirdiğim zaman para kazanabilen bir adamım. Beş yıldan beri de cezaevindeyim. Ne fabrikam var, ne çiftliğim... Bunları düşünen yok. Güney Film ortaklıktır. Oradan ayda bana 2500 lira gelir. Ayda 500-600 lira gazeteye, dergiye gider. Ayda 1000 lira telgraftı, mektup puluydu, zarftı bunlara gider. Cezaevinde ihtiyaç içinde olan mutlaka yardım edilmesi gereken arkadaşlar var. Bu koşullarda dışarıdaki adam 5 yıldan beri cezaevlerinde yatan bir adamdan para istiyor. Öyle tanıdık filan da değil. İlk mektup ve para. Öyle az falan da değil, 5 bin isteyenler var, 10 bin isteyenler var. Düşünmüyorlar ki, bu adam parayı nereden bulsun? Param olsa da her mektup yazana, üstelik neci olduğunu bilmediğim adamlara neden para göndereyim ki? Dışarıdayken binlerce adama yardım ettim. Kimini evlendirdim, kiminin hayatını kurdum, kimine iş yeri açtım. Kimine yıllarca baktım. Onların hiç biri bu beş yıldır ne bir mektup yazdı bana, ne de bir paket sigara gönderdi... Kişisel yardımlarla kimseyi içinde bulunduğu çaresizlikten kurtarmak mümkün değil. Adam askerlik yaptığı, vergi ödediği, her türlü angaryasına katlandığı hükümetten,*

devletten yardım istemiyor da benden istiyor. Göndermediğin zaman da kendini bu çaresizlik ve yoksul duruma sokanlara değil de sana kızıyor. Göndermediğim zaman şöyle diyor: "Hani sen sosyalisttin? Fakirleri severdin, filmlerinde onları anlatırdın? Bize neden yardım etmiyorsun?" İşte böyle diyorlar. Düşünmüyorlar ki, ülkemizin insanlarının 30 milyonu gerçekten yoksul ve muhtaç durumda. Bunlara birer lira yardım etsen, 30 milyon eder; onar lira yardım etsen 300 milyon eder; 100 lira versen 3 milyar eder. 1 liralık, 5 liralık, 10 liralık, 1000 liralık yardımlarla kimsenin hayatını kurtaramazsın, değiştiremezsin.Bu tip yardımlar havaya atılmış sayılır. Hiçbir işe yaramaz. Sosyalistler kişisel maddi yardımlarla insanların kurtulacağına inanmazlar. Sorun, yoksulluğu var eden bütün koşulları yok etmektir. Biz burada fasulyeye, nohuta kaşık sallıyoruz, karavanaya talim ediyoruz, bundan kimsenin haberi yok, o başka." Teşekkür ederim.

Prof. Bülent Vardar: Sayın Soner, isterseniz sonraki konuşmalarda bir sinemacı olarak sizin de gelişmenizde Yılmaz Güney'in katkılarından bahsetmenizi rica ederiz. Sayın Burçak Evren bizim bölümümüzün hocalarından aynı zamanda. Demin açılış kısmında söylemeyi unuttuğumu sanıyorum. Sayın Burçak Evren Türk Sineması'nın önemli tarihçilerinden biri. Bu konuda önemli araştırmalar yapan ve önemli bir sinema yazarımız. Hatta Türk Sineması'nın varoluş koşullarına ilişkin sahip olduğu belgelerle de bir takım değişiklikler yapılmasını öneren nitelikleri var. Bu bağlamda ben Sayın Evren'e Yılmaz Güney'le ilgili sanatçı kişiliği dışında söylemek istediği, özel bilgiler dışında, bir başka yanını da sormak istiyorum. Türk Sineması aslında neredeyse 100 yılını doldurmak üzere ve bu süreç tabii ki çok kolay bir süreç olarak gelişmedi. İlk yıllarda anlatım açısından ciddi sıkıntılar yaşadı. Tiyatroculaların egemenliğindeki bir sinema olarak 17 yıl boyunca devam etti. Daha sonrasında bir geçiş dönemi yaşandı ve sinemacılar dönemi diye bir dönemle sinematografik anlatım açısından rüştünü ispat ettiği söylenir. Hep sinema yazarları tarafından da dile getirilir. Diğer yandan Türkiye'de sinema tarihiyle ilgili çalışmalar yapan ve sinema yazarlarının bazıları da Yılmaz Güney hakkında "Türk Sineması'nda bir kilometre taşı" diye tanımlamalar yapmışlardır. Özellikle bugün bu panelimiz sonrasında göstereceğimiz "Umut" filmine bu bağlamda çok önemli atıflarda bulunmuşlar ve Türk Sineması "Umut öncesi" ve "Umut sonrası" diye ikiye ayrılabilir diye tanımlamalar da yaptıklarını hatırlıyorum. Ben Sayın Evren'den Yılmaz Güney'i insan olarak anlatma özellikleri dışında bize bu konularda bilgi vermesini rica ediyorum. Buyurun.

Burçak Evren: Önce sanat kültür adına hapiste yatan kişilerin, daha sonra sanat kültür mekanı olup aynı yerde, aynı mekanda anılmaları artık ya trajikomik ya da onun ötesinde bir olgu olduğunun al-

tını çizmek istiyorum. Bir de bir anekdotla başlamak istiyorum. "İvan İvanoviç'in Yaşamında" filminden bir sahne vardır. Hapishane müdürü İvan'ı ziyaret eder, kapalı bir mekandadır. Hiçbir penceresi yoktur ve sadece hapishane müdürünün ya da yetkililerinin verdiği gazeteleri, yayınları okur. Hapishane müdürüyle İvanoviç konuşunca, hapishane müdürü şaşırır. "Dışarıdaki olayları ne kadar iyi biliyorsun, ne kadar iyi tahlil ediyorsun" der, "oysaki sana yalnızca bu yayınları gönderiyoruz ve sen gün ışığını bile göremiyorsun". İvan İvanoviç der ki, "Bana gönderdiğiniz yayınların tam tersini düşünüyorum ve tahlillerim doğru çıkıyor. Yılmaz Güney de içerde işte böyle. Belki Türk Sineması'nı en iyi tanıyan, en iyi tahlil eden... Hep içerdi kaldı; belki kendisine gönderilen, belki kendisine yapılan baskıdan tam tersine düşünerek doğru zamanda doğru filmler yaptı diyebiliriz. Yılmaz Güney ki, hocamın da dediği gibi 70'den önceki ve sonraki... Ben 70'den sonra tanıdım. "At, Avrat, Silah" ondan önce "Kızılırmak Karakoyun", "Hudutların Kanunu" gibi filmler çekmişti ama oyunculuğunu pek ciddiye almadığımız bir kişiydi. Hatta bakıyorum eski şeylerime yalnız ben değil, meslektaşlarımın çoğu da onun 70'ten önceki filmlerini hiç yazmamışlardır. Çoğunlukla Anadolu sinemalarında, taşra sinemalarında, biraz kavruk, biraz Türk Sineması'nın tipolojisine uymayan, elinde silah daha çok serüven filmleri yapan kişiydi. İstanbul'da bile çoğu filmi, o ilk filmleri gösterildi diyemem. Yani hiç yazmadık ve ciddiye almadığımız birisiydi. Fakat daha sonra dönüp yani "Umut"tan sonra dönüp geriye baktığımız zaman o ciddiye almadığımız filmleri ıskaladığımızı, oysaki o dönemde o filmlerin çok önemli olduğunun altını çizdik. Neydi bu filmler? Gerçekten her filmde Yılmaz Güney haksızlığa uğrar, ya tarlası alınır ya babası öldürülür ya kendisi işkence görür, daha sonra da şiddete şiddetle karşılık verir. Eline tabanca alır. Yani o günkü, o dönemdeki koşullarda hem kurban hem yargıç konumundaydı. Yani tüm baskılarla sıkıştırılmış, fakat derdini kimseye anlatamayan o halkın bir sesiydi. Yani siz bir yerlerden umudu keserseniz, haksızlığa uğrarsanız, özgürlüğünüz kısıtlanırsa o zaman siz elinize bireysel olarak silahı alır , intikam alırsınız. İşte Yılmaz Güney bu özelliğiyle hem yargıç hem kurban ya da hem av hem avcı konumuyla Anadolu'nun gönlünü fethetti. Elbette Yılmaz Güney bunları yapmak zorundaydı. Kamerayı öğrenmek zorundaydı, sinemayı öğrenmek zorundaydı. Ve sonunda da patlamak zorundaydı. Ben "Umut" filmini Kadıköy'de Feza Sineması'nda seyrettim ve inanın film bittikten sonra üç dakika kimse yerinden kalkmadı. Çünkü alışamadığımız bir türde, alışamadığımız bir dilde ve o dönem sinema koşulları içinde sansürü anımsadığımızda yapılmayacak bir filmdi. Hatta o filmi izledikten sonra "Bu filmi mutlaka izleyin, çünkü izleme olanağını bulamazsınız" demiştim. Birkaç arkadaşım da aynısını yazmıştı. Gerçekten de dediğimiz çıktı, çünkü film kısa bir süre sonra yasaklandı. Yılmaz Güney'in "Umut"tan önceki ve "Umut"tan sonraki değerlen-

dirmesini yaparsak elbette ki, her ikisinde de o dönemlerle ilgili çok önemli ögeler var. Türk Sineması'nın fizyonomisine uymayan, yakışıklı beylerin hanımların olduğu bir yerde Anadolu'nun bağrından kopmuş gelmiş bir insan başka bir şeyler anlatıyordu. Daha sonra silahla tüfekle anlattıklarını düşünceyle anlatmaya başladı. "Umut", "Acı", "Ağıt", "Baba", "Umutsuzlar", daha sonra işte "Sürü", "Yol", "Düşman" ve "Duvar"a kadar gelen serüveninde Türk Sineması'nın gerçekten belki de tarihinin en önemli filmlerine imza atması yanında Türk Sineması'nda coşkuyu getirdi, heyecanı getirdi, içtenliği getirdi, sevgiyi getirdi. Belki de o toplumun hani dudağının ucuna kadar gelip de söyleyemediği ama haykırmak istediği şeyi Yılmaz Güney kendi sinemasıyla haykırdı. Ve onun için de başı beladan hiç kurtulmadı. Hapislere düştü, filmleri sansür edildi. Bugün bile ne acıdır ki, Türk sinema tarihinin en önemli filmlerini belli bir kuşak uzun süre, evet uzun süre izleyemedi. Hala resmi televizyon dediğimiz, halkın parasıyla, vergisiyle olan televizyonlarda ne yazık ki onun filmleri gösterilemez., Ama daha acısı filmleri toplandı, yakıldı. Bazı filmleri maalesef elimizde yok. Bugün de ne kadar gayret ediyorsak bir araya getiremiyoruz. Dediğim gibi bazı sanatçılar, sanatlarından, fikirlerinden, düşüncelerinden ötürü mahpuslara düşüyorlar. Daha sonra o mahpushaneler kültür sanat merkezi olup onları anıyoruz. Bu Türkiye'nin bir gerçeği. İster ironi deyin, ister gülünç deyin, ister belki de Türkiye'nin gelişmesi deyin. Tabii ki bu gelişme içinde Yılmaz Güney'in en önemli olgularından birisi sadece oyuncu, senarist, yönetmen olarak değil, belki hiçbir döneme adını koyamadı. Biz hep sinemayı ayırırken Tiyatrocular Çağı, Sinemacılar Çağı, Altın Çağ deriz ama bütün dönemlerde, belli bir tarihten sonra bütün dönemlerde egemen oldu. O tek bir dönemin değil, belki de bütün dönemlerin bir sinemacısı oldu. Ama en önemlisi kendi yaptığı filmlerden daha çok yanında yetişen sinemacılarla Türk Sineması'nda yeni bir kuşağın, yeni bir sesin, yeni bir düşüncenin parlamasına neden oldu. Ali Özgentürk'ten Şerif Gören'e, Zeki Ökten'den birçok sinemacının da yetişmesine, sadece eğitim görmesine değil, onun düşüncelerini, fikirlerini, onun sinemasındaki coşkuyu, onun sinemasındaki eleştiriyi veren bir yönetmen oldu. Bir öğretmendi, bir ustaydı, sıradan bir adamdı ama bu sıradanlığı belki de Türk Sineması'na gelmiş geçmiş bana göre en iyi, en coşkulu, en heyecanlı yönetmenlerden birisini oluşturdu. Bildiğiniz gibi sinemamızın bugüne kadar 100 yıllık bir geçmişi olmasına karşılık iki tane büyük ödülü vardır: Biri Altın Ayı'dır, Berlin Film Festivali'nde, Metin Erksan'ın "Susuz Yaz"la aldığı, diğeri ise Yılmaz Güney'in içerde yazdığı, Şerif Gören'in çektiği "Yol" filmidir. Yılmaz Güney'le Türk sineması 70'li yılların sonunda, 80'lerde onun öğrencileriyle dünyaya açıldı. Baktığınız vakit Türk Sineması'ndan söz eden bütün yazılara, hep o yıllardan sonradır. Yılmaz Güney ilk defa uluslar arası dağıtıma girdi. Yılmaz Güney'in filmleri ilk defa Avru-

pa dağıtımına çıktı. Bunlar Türk Sineması için çok ama çok önemli olgulardır. En azından 3. Dünya ülkesi sineması olmaktan kurtulup, Türkiye ulusal sinemasıyla, Yılmaz Güney'le bütün dünyada tanıttı diyebiliriz. Gerçekten onun filmlerini izlediğiniz vakit bir başka içtenliği, sıcaklığı görürsünüz. Her filminden sonra muhakkak göz pınarlarınıza birkaç damla yaş bırakırsınız. Ama onun da ötesinde filmlerinden çıktıktan sonra da o film belleklerinizden silinmez. Şimdi "Baba"yı düşünün. Hani Almanya'ya gitmek isteyen ama dişleri çürük olduğu için gidemeyen, daha sonra da evlatlarını kurtarmak için işlemediği bir suçu kabul eden bir babayı, bir de o sahneyi bir düşünün. Hani oğlunun işlediği suçu babaya yüklemek isteyen kişiyle Yılmaz Güney arasındaki tartışmayı. O suratı düşünün, o surat belki Türkiye coğrafyasının, ezilmişliğin bir suratıdır ve filmden çıktıktan sonra yıllar geçse de o silinmez. Hep o kalır. Bir "Umut"u düşünün. Hani çaresizlikten, bedbinlikten, yoksulluktan artık her şeyini yitirmiş olan bir kişinin bir dağ başındaki finalini düşünün. Ellerini göğe açıp bir isyandır o. O ülkeye isyandır, yoksulluğa isyandır, Türkiye'deki her şeye, belki de yaşama bir isyanın dansıdır. Bunlar Türk Sineması'nın unutulmaz sahneleridir. "Acı", "Ağıt", "Baba", "Umutsuzlar"... Daha sonra içerde yazdığı, bir başkalarının çektiği "Sürü", "Yol", "Düşman", "Bir gün Mutlaka" ve Halil Ergün'ün de oynadığı "İzin" filmleri gibi... Her filminde bir iz, her filminde bir tokat, her filminde bir din gibi Türk sinema tarihine armağan edilmiş ve daha sonra da başka filmlere konu olabilecek konular, haykırışlar, şeyler vardır. Yılmaz Güney'le 70'den sonra tanıştım. Daha önce de dediğim gibi filmlerini yazmadım ve ciddiye de almadım. Zaten 70, sinemada yol ayrımının olduğu bir yerdir. Yeşilçam'la artık sinemaya egemen olan entelektüel çevrenin çatışmasında Yılmaz Güney hem Yeşilçam'a bir ayağını koydu, ama diğer ayağını da o entelektüel çevreye yaslayarak kendi dönüşümünü yaparak gerçekten Türk Sineması'nın dünyada nereye gidersek gidelim onur duyduğumuz ismi oldu. Evet, benim söyleyeceklerim bu kadar.

Prof. Bülent Vardar: Teşekkür ederim. Sayın Halil Ergün demin konuşmamızın başında sizin sinemaya başlamanızdaki, Yılmaz Güney'in önemli bir boyutu olduğunu söylemiştik. "İzin" filminin 74 yılında senaryosunu yazdığını söylemiştik. Siz bu bağlamda bu ilişkinin nasıl geliştiğinden başlayarak bir açılım getirmenizi rica ediyorum. Onun ötesinde siz de önemli bir oyuncusunuz. Yılmaz Güney'in sinemada oyuncu boyutuyla var olan bir kişi olduğunu da biliyoruz. Oyunculuğu hakkında da bir şeyler söylemek ister misiniz? Teşekkür ederim.

Hali Ergün: Ben teşekkür ederim. Ama izin verirseniz doğrusu ben de mekanla ilgili duygularımı birkaç kelimeyle söylemek istiyorum. Duvarlarında çok derin izler taşıyordur mutlaka, çok evvelden

yani hapishane olmazdan önce de bir şeyler yaşanmış burada. Akıl hastanesi olmuş, ya da imarethane olmuş. Demek ki, insanların, çok büyük çığlıkların izleri var bu duvarlarda. Sonra da Cumhuriyet döneminde de epey hapishane olmuş. Meşhur Toptaşı Cezaevi. Sultanahmet Cezaevi'nde filmler çekilirdi, ben de bir filmde çalıştım. "72. Koğuş"u orada çektik. Orada da Osmanlı dahil büyük çığlıklar, izler falan vardı. O duygularla orada 30-40 gün geçirdik. Ama o terkedilmişti. Yıllar sonra orası ünlü bir otel olmuş. Gittim, bir resepsiyon veya bir yemek filan... Orada başka bir iz vardı artık... Bir duvarın bir parçasını bırakmışlar orasıyla alay eder gibi... O yüzden böyle bir tercih ve Toptaşı Cezaevi'nin bir kültür sanat etkinliği mekanı haline getirilmesi gerçekten çok sevindirici. O duygumu iletmek istiyorum; diliyorum ki, bu konuda çok destekler olur hocam ve bu iş daha derin olur. Ama hemen şunu söyleyeceğim. Biraz ben çiftçiyim ya, kubbelerin üzerinde ağaçlar bitmiş, yeri kaldırır onların kökleri, bayağı da büyüyorlar. Bir an evvel müdahale edilmesi lazım, kimler yapacaksa bunu. Çok mühim çünkü oraları yıkar o kökler. Efendim Yılmaz Güney benim sinema hayatına başlamamda elbette çok önemli bir nokta. Belki de tek nokta canım. Sinema falan düşünmüyordum. 12 Mart yıllarıydı. Aynı dönemlerde içerde bulunduk. Ben tiyatro çalışmaları yapıyordum Ankara'da... Türk Sineması'yla da yeniden ilişkimizi kurduran Yılmaz Güney Sineması olmuştu. Çünkü çocukluğumuzda Türk Sineması, ben kasabalıyım tek eğlence, tek birlikte olabildiğimiz alandır Türk Sineması'nın örnekleri... Orada bütün filmleri hatırlarım doğrusu... Ama sonra kentlere gelip biraz bir şeyler öğrenmeye çalıştıktan sonra sinema üstüne başka şeyler, beğeniler oluşturmaya başladık. Aramız açıldı belki sinemayla. Fransız Sineması, İtalyan Sineması gibi Sinematek kültürünün başladığı gösteriler bizim ilgimizi çekiyordu. Sonra Yılmaz Güney'in yeni bir atılım içine girmesi bizi yeniden Türk Sineması'yla buluşturdu, seyirci olarak, sanatla uğraşan birileri olarak, öğrenciler olarak... Nasıl oldu, onu anlatmak istiyorum. Burçak hocamla konuşurken bunu söylemiştim ama size de söyleyeyim. Tatile gelmişti, fakülte de, tiyatro da tatildeydi. Bahçe sinemaları var orada, Yılmaz Güney'i duyuyoruz, Çirkin Kral adını duyuyoruz. Silahlı filmler yapıyor, şiddet filmleri yapıyor. Afişleri de hatırlıyorum, ama hiç seyretmedim. O "Çirkin Kral" efsanesini biliyoruz. "Gidelim" dedi arkadaşlar... Filmin ismi "Benim Adım Kerim". Hatta "Benim adım Kerim, tuttu mu döverim" esprisiyle gittik bahçe sinemasına... Film başladı. O mu çekti bilmiyorum, bütün o filmleri o çekiyordu zaten de... Bir yönetmen mutlaka vardı, Necmioğlu'nu hatırlıyorum, oyuncu olarak bir de kendisini hatırlıyorum, bir de bir çocuğu vardı. O günlerde biz artık Türkiye'de bir şeyleri düşünmeye başlayan, bir şeyleri tartışan, sanatta kültürde bir şeyleri tartışan bir sürecin içindeydik, 68'liler olarak... Onun için başka gözle bakabiliyorduk artık. Başka bir olayla karşılaştık. Öyle iddialı filan

bir film değil ama siyah beyaz, belli ki bölgelere yönelik yapılan filmlerden biriydi. Ama başka bir adam dolaşıyordu ekranda, çok etkilendim. Başka bir şey vardı, yani bir eda vardı adamda. Müthiş etkilendim ve sonra da nutuk attı filmin sonuna doğru... İşte biz o günlerde içerik olarak adım attığımız siyasi toplumsal görüşlerimizle uyuşan laflardı bunlar... Yani isyan laflarıydı. Yani eşitliğin, özgürlüğün, insana ait değerlerin üstüne bir nutuktu. Ve tabii doğrudan ilişkimiz benim başladı. Ondan sonra takip eder olduk ve hemen arkasından yakın zamanda da "Umut" olayı patladı ve Sinepop Sineması'nda seyrettiğimi hatırlıyorum. İlk gösterimdi değil mi Agah Abi? Ya da ikinciydi. Biz de turnedeydik, başka bir şehirde karşılaşıldı. Sonra tabii ortak kalelerimiz oluştu Yılmaz Güney'le... Siyasal anlamda da, sanatla uğraşan insanlar olarak, tiyatro çalışmaları yapıyorduk. Sinema filan yoktu. 12 Mart'tan sonra ben kasabama döndüm, bir yıkıntılarla filan... Ben de yattığım hapishaneden böyle badanalı şeylere yapıştırılmış çocuk resimlerini, üç dört kat badana yapışmış askeri hapishanenin şeyleriyle kasabama döndüm. Sonra bir telefon geldi. 74'te af iki defa oldu galiba. O ikinci afla çıktı ve "Arkadaş" filmini çekti. Sonra o malum yaşanmışlık dayatıldı kendisine. Sonra bir şirketleşme yapmıştı. Benim fakülte arkadaşlarım onla birlikte çalışıyorlardı. Ben bir dinlenme için İstanbul'a geldim, sonra geri döndüm. Sinema falan düşünmüyordum. Hatta tiyatro bile düşünmüyordum. Tiyatrocular beni çok fena hırpalamışlardı. O yüzden sonra telefon geldi, dediler ki, "seni göreve çağırıyor". Nedir? "Filmde oynayacaksın". Ben gittim, arkadaşlarla birlikte Yılmaz Abi o günlerde bir isyan bayrağı açmıştı, yeni bir yapılanmayı iddia ediyordu. Bunları da Ahmet çok iyi bilir. Hem ekonomik örgütlenme, yeni bir renk getirmek, sinema yapmak için hem de kurumsallaşma adına yeni insanların yeni bir içerikle birlikte yeni tavırların sinemada olmasını iddia ediyordu. Ve bir başkaldırıydı. Çok tehlikeliydi yaptığı, işte onu affetmediler. Başına gelen maceralar diyelim, biraz da buna ait bir maceradır. Ben sinemaya öyle başladım. Sinemacı olacağım diye değil, eski bir alışkanlığımla görev ifa etmeye gittim ben oraya. Devrimci dayanışma falan da olabilir bunun adı o zaman... Filme girdim, kamera sesiyle buluştum orada, çok etkilendim. Ve benim kaderimi oluşturdu Yılmaz Abi böylece. Belki de ben daha fakülteye bile dönmeyebilirdim. Kasabada kalıp çoluk çocuğa karışmış bir çiftçi olarak ara sıra İstanbul'a geliyor olabilirdim. Ama benim böyle bir olay içinde olmam, sinemayla bu anlamda tanışmam bir çeşit kadere dönüştü. İşte oyunculuk yapmaya, sinemayla uğraşmaya başladım ve o macera devam ediyor hayatımda. Tabii bu arada Yılmaz Güney'le somut ilişkilerimiz oldu, film çalışmaları veya o siyasal ortak yaşanmışlığımız vardır. Ama çok yoğun bir ahbaplık, dostluk biçiminde anlatamam bunu.... Yüz yüze gelmeler olarak, belli meselelere ait buluşmalardır bu... En sonunda Isparta'daki tutukluluğunda "Yol" filminin senaryosu üze-

rine konuşmaya gitmiştik Şerif Gören'le... Bu benim onunla şahsi meselem. Ama ötesinde bunla beraber tabii hem sinemayla uğraşan biri olduk, hem de oyuncu olmaya çalıştım sinemada. O arada sinemayla da öğrencilik maceramız başladı.Onun sineması da çok önemliydi. Ben hala iddia ediyorum çok önemli bir hareket olduğunu. Onun Türk Sineması'nın en ilerici hareketi olduğunu iddia ediyorum. Ve çok iyi örnekler bulunmaktadır, çok iyi filmler çekilmektedir, ama onun bütün Anadolu'yu kucaklayan, Hakkari'nin dağ köyünden Edirne'nin bilmem ne kasabasına kadar duvarlara resmini astırtacak kadar efsanevi, rengini, heyecanını henüz yakalayan bir sinemamız yok. Bu çok önemli, Türkiye'ye ait bir şey. O bir muhalefetin çocuğu bence. Hani dedi ya Ahmet, "Önünü iliklerdi" falan... Tabii ki saygılıydı, Anadolu terbiyesi diye açıklanabilir bu. Ama hayır, o şu demek bana göre: Size söyleyecek laflarım var. O var ya Bizans'a gelip, o var ya her türlü maceranın yaşandığı büyük kentlere gelip de, Anadolu'dan gelip burada hayatını arayan, kaderini arayan insanların tavrıdır o. Geldim sana Bizans demektir o. Yumruk vurmak demektir o, ses çıkarmak için... Yılmaz Güney bir yumruğun adamıdır muhalif olarak. Ve orijinalitesini korumuştur. Bizans hep öyle yapar, orijinaliteleri toplar. Herkes gelir buraya. Buraya hep gelmişler zaten. Öyle İstanbul'u falan yok. Hani eski İstanbulluyuz falan diyorlar ya, öyle bir şey yok. Hep eskiden beri, ta Bizans'tan beri hep gelmişler yani. Birileri gelmiş İstanbullu olmuş. Yeni sesler çıkarmışlar, orijinal kalan çok ağır fatura ödemiş. Ama izler de bırakmış. Alır o kucağına ninni söyletir, eğer siz ona çok fazla uyum sağlarsanız, çok fazla her tarafınızı törpülerseniz böyle tüketir atıverir bir kenara. Ama orijinalitenizi korursanız eğer kolay kolay affetmez. Bu sistem meselesi aynı zamanda. İşte Yılmaz Güney'i pek affetmediler. Siyasi boyutuyla da yani kişilik boyutuyla da... Hani derler ya, herkes tanır, Yılmaz Güney şiddet yaptı, Yılmaz Güney kadın dövdü. Evet evet hepsini yapmıştır. İnsana ait şeylerdir bunlar. Hepimiz hayatımızda çok şeyler yapıyoruz ama insanı insan yapan tabii değişime yönelik bir şey olması lazım, bunların değmesi lazım. Her gün biraz daha başka yere sıçramak lazım. Şimdi herkes Yılmaz Güney'le hayatında dönem dönem birlikte olmuş. "At, Avrat, Silah"ları yaparken birlikte olmuşlar, ne bileyim belki de tavla oynarken parasına, filmine yanında olmuşlar, filmde birlikte olmuşlar. Herkes onun adına konuşuyor. O diyor ki, ben bilirim onu. O yüzden de İncil'de vardır, kimse kendi köyünden peygamber çıkmaz. Ben onun cemazi-ül-evvelini bilirim der biter. Yaa, bilebilirsin ama bugün ne diyor, bugün ne yapıyor adam? Biraz öyle baksana hikayesine... Yılmaz Güney hakkında da ben bilirim, şunu yaptı, o da bunu yaptı, kadın dövdü falan, filan... Her şeyi yapmıştır ama onu bu kadar cazip kılan, muhalif kılan belki de başarılı kılan, onun bu yaşanmışlık macerasıdır diye düşünüyorum. Ve durağan da değildir doğrusu... Her gün bir şeyler icra ederek hayata gitmiş bir

adam. Oyunculuğa gireceğim çok konuştum. Bir şey daha söyleyeceğim. Orada Agah Abi dedi ki hani, kalsaydı keşke onun filmlerini öğrenebilirlerdi uzmanlar... Çünkü onun üslubu var. Ama 12 Eylül faşizmi onu yaktı biliyorsunuz. 12 Eylül faşizmi bütün filmlerini, resimlerini yasakladı, resimlerini! Evinde Yılmaz Güney resmi olsa bile seni sorguya götürüyorlardı. Öyle bir dönem yaşandı Türkiye'de arkadaşlar. Genç arkadaşlar bilmeyebilirler. Filmlerini yaktılar ve böyle bir hınçtır o. Bunun sebepleri vardır. Zülfiyare dokunursanız bu ülkede çok şey olur. Hala da öyledir. Bugün bir telefon ettiler bana; "Halil Bey işte gazetecilerin; yazarların duruşması var". Evet hala bakın çok demokratiğiz falan ya... Bilmem kaç tane gazeteci içerde, yine yazdıkları için mahkemedeler bu ülkede... Sinema oyunculuğuna girmek istiyorum biraz. Tabii ben biraz daha iyi kavradıkça oyunculuğu, tiyatro yaptık filan... Çok da başarılı bir tiyatro hareketimiz vardı. Onları bilmez gençler, ben tiyatroda bulundum. O Altın Çağ'da Ankara'da benim kuşağım bilir, çok önemli işler yaptık, alnımızın akı diyebileceğimiz. Arada kendimi anlatmaya çalışıyorum farkındaysanız, çok anlatamadık kendimizi. Sonra tabii oyunculukla ilişki kurdukça, başka oyunları, oyunculukları, sinemayı gördükçe falan başka ölçülerimiz oluşmaya başladı. Yeniden Yılmaz Güney sinemasına bakmaya başlayınca orada çok önemli bir malzeme yığını, çok önemli bir miras, çok önemli bir duygu olduğunu fark etmeye başladım. Şimdi Burçak Hoca, çok güzel anlattı, gerçekten ağlama sahnesinden tutunuz, bence sinema, oyunculuk okullarında tekrar tekrar oynatılması gereken sahneleri var. Çok değerli oyuncularımız var tabii. Elbette bunu söylerken sanki sadece Yılmaz Güney, Türk Sineması Yılmaz Güney'dir demek istemiyorum. Bir süreçtir. Yılmaz Güney'in etkilendiği daha evvelki süreç var. Hocaları, ustaları var onun da... Hatta dünya sinemasından, Amerikan sinemasından etkilenmiştir. Mutlaka... Mesela "Zavallılar" filminde bir baklava yeme sahnesi vardır, hatırlarsanız. Nasıl bir şeydir bu? Hayvani bir şey, bir baklava gelir ortaya, o baklavayı yerler; ama saldırırlar, ona vururlar ama o yer. Orada bir oyunculuk hatırlıyorum. Şimdi o ancak bir dehaya yatkın sanatçı adamlarda olacak şeylerdir. Sinemasında da, senaryosunda da var bu... Ama oyunculuğunda da var. Hani mesela "Çirkin Kral" falan demişler ki, hakikaten çirkin. Kolay mı, o kadar çirkin ki, güzel oğlanların güzel kızların başrol oynadığı bir dönemde birilerine göre çok çirkin, bana göre çok yakışıklı. Hani baktığınız zaman olağanüstü bir fizik bence. Sinema oyuncusu olarak da... Tamam usulen "Çirkin Kral" demişler ama o altını doldurmuş onun... Hani 'Çirkin Kral böyle olunur' demiş bir adam. İftihar vesilesi bana göre. Yine Ahmet'in söylediği gibi, bu toprağın, bu kavruk toprağın çok önemli evlatlarından biri... Yaşar Kemal'leri gibi, Aziz Nesin'leri gibi, Nazım'ları gibi... Daha sayabileceğimiz çok insan var. Çok büyük evlatlarından biri aynı zamanda siyasal tutum olarak da, yaratıcılık olarak da... Bende

hala heyecanını baskın bir biçimde devam ettiren bir sanatçı. Onunla tanışmış olmaktan çok mutluyum. Beni sinemaya başlatmış olmasından onur duyuyorum çok. İyi ki sinema yapmaya çalışıyorum, oyunculuk yapmaya çalışıyorum. Burada yönetmen var, beni hala oynatmadı bakın şikayet ediyorum. Arkanızda oturuyor yönetmen arkadaşım. Beni filminde oynatmadı hala. Biraz hoş olsun istiyorum. Böyle patetik şeyler, patetik bir ilişki olmasın diye böyle espriler yapmaya çalışıyorum. Pek becerememem yani bakmayın espri filan. İşte bu kadar benim söyleyeceğim şimdilik.

Prof. Bülent Vardar: Teşekkür ederiz Sayın Halil Ergün. Ben Sayın Agah Özgüç'e Yılmaz Güney'in en önemli niteliklerinden olan başka bir boyutu hakkında bir şeyler sormak istiyorum. Bir kere bu sayın konuklarımız arasında Yılmaz Güney'i ilk tanıyan ve onunla daha özel ilişkisi olan biridir Agah Özgüç... Aynı zamanda yapmış olduğu çalışmalarla Türk Sineması'na büyük katkıları olan bir insan. Elindeki belgelerle, belgeci tavrıyla ve çalışmalarıyla... Geçenlerde kendisiyle sohbet ederken yanlış anımsamıyorsam Yılmaz Güney'in yol filminin senaryosunun orijinalinin bazı bölümlerinin kendisinde olduğundan bahsetmişti. Ve hatta şunu da konuştuğumuzu anımsıyorum. Bu konuşmanın ötesinde de zaten bilinen bir yanıdır Yılmaz Güney'in. Yılmaz Güney aslında demin Sayın Evren'in de söylediği gibi 70 sonrasında Türk Sineması'ndaki çok önemli değişimleri temsil eden yönetmenlerin başında gelen bir kişi. Fakat bu dönemdeki yine Sayın Ergün'ün söylediği gibi insan olmanın bütün zaaflarının da getirdiği problemlerden de yaşamının bir dönemini hapishanelerde sürdürmek zorunda kalmıştır. Pek çok filmini de başyapıt olarak kabul edilen, senaryo olarak yazdığı ama kendi yönetememişti. Örneğin "Sürü", "Düşman" gibi... Yol gibi filmlerini hapishaneden yazmış olduğu senaryolarla yönlendirmeye başlamıştı. "Endişe"ye başlamıştı, yarım kaldı hapishaneye girdiği için... Şerif Gören bitirmişti. Ve Yılmaz Güney için hep şöyle söylerler: Sayın Agah Özgüç de bunu daha önce teyit etmişti. Senaryolarını o kadar ayrıntılı yazar ve dekupajına kadar yapar ki, neredeyse yönetmene iş düşmez. Bu bağlamda onunla film çekme açısından filmlerin yönetmenliğini kabul etmiş olanların da ben açıkçası işinin çok kolay olmadığını düşünüyorum. Siz şahsen yazmış olduğu bir senaryoya da sahip olmanız özelliğiyle bu senaryolardaki detayları neydi? Yönetmenin işini ne kadar kolaylaştırıyordu veya zorlaştırıyordu? Bu konularda bize biraz bilgi verirseniz memnun olurum.

Agah Özgüç: Tabii zaten biraz önce söylediğim gibi hapishaneye girmeden önce tam kurallarına göre bir senaryo yazmış değil. Aslında film öyküleri yazıyordu tabii. Bir de tabii en önemli özelliği sete çıkarken kafasında her şeyi tasarı olarak, tasarlayarak yapıyordu. Mesela sette aklına bir şey geliyor hemen mesela diyalog yazıyor oraya. Onun için zaten senaryo yazmaya da vakti olmadığı için bir sene

hatırlıyorum ben, 18 tane film çekti. Yani bir yılda. Bunun için tabii ki senaryoyu o şekilde yazması mümkün değil. Sadece öyküleri yazıyordu. Hatta önemli bir yazarımızı da kiralayarak senaryoları ona yazdırıyordu o dönemde. Böylece kendine göre bir yol çizdi. Film hikayeleriyle toparlayarak orda filmi bitiriyordu. Hatta bütün o dönemde çektiği filmlerin yani "Umut" da dahil, bütün bunların senaryoları film bittikten sonra yazılmıştır. Yani hiçbir zaman "Umut"un tam bir senaryosu yoktu. Belli bir takım uzun öyküler biçimindeydi. Çünkü hemen her şeyi değiştirebiliyordu sete çıktığı zaman... Bu açıdan çok yaratıcı bir kimliği var aslında. Hemen her şeyi anında düşünebilen Yılmaz Güney'in en büyük özelliği. Hiçbir şekilde Yılmaz Güney'in rastlantılarla ilgisi yok. Yılmaz Güney sadece her şeyi bilinçli yapan bir oyuncu ve yönetmen. Her şeyi iyi hesaplayarak hiç bir şekilde tesadüflerle ilgisi olmayan bir yönetmen. Yani bazı yönetmenlerimiz, bazı oyuncularımız birtakım çıkışlarını tesadüf ve rastlantılara bağlıyor. Ama Yılmaz'ın böyle bir olayı yok. En kötü filminden, o "trash" denen çöp filmlerinden dahi hep en iyi şeyi hesaplayarak sete çıkan bir insan. O açıdan dünyada böyle garip bir şey olduğunu sanmıyorum.

Prof Bülent Vardar: Peki pardon şimdi şeyi sorayım. İlk senaryolarında, "Umut"ta bile film bittikten sonra daha kapsamlı hale getirdiğini söylüyorsunuz da, özellikle "Düşman", "Sürü", "Yol" gibi filmlerin senaryolarını hapishanede yazması nasıl ve yönetmene neredeyse çok az iş bırakması yönünde hep söylenen şeyler var. Herhalde bunlar bir efsane değil, gerçek olsa gerek. Bunlara bakabilme şansınız oldu mu? Ahmet Bey'e de sorarız aslında bir bakıma birlikte çalışmış olması söz konusu. O açılardan yani önceki dönemlerdeki senaryolarına göre farklılık oldu mu? Yani söylediğim filmler açısından. Çok ayrıntılı, sahiden çok kapsamlı yazılmış senaryolar olarak farkı neydi yani?

Agah Özgüç: Farkı zaten Ahmet Soner bunu daha iyi bilir. Farkı tabii orda bir kere rahat esasında. Vakti yok senaryo yazmaya, yani mümkün değil. Setten sete koşuyor. Mesela bir günde üç tane film setine gidiyordu O halde şimdi nasıl senaryo yazsın, bu mümkün değildi. Bunun için en şey olay, orada rahat olduğu için, vakti olduğu için önce kafasında tasarladığı şeyi kağıda dökerek ve bunları bütün ayrıntılarıyla yazabiliyordu yani. "Umut" dahil bunların hiçbir zaman hazır senaryosu yoktu, öyle bir olay yoktu. Bunun için tabii eli de kalem tuttuğu için çok iyi hikayeleri vardı. Çok iyi öyküleri vardı. Bir sürü çekemediği öyküler vardır. Mesela "Kiralık Tabanca" diye bir öyküsü vardı. Müthiş bir öyküydü. Ama maalesef bunları çekemedi. Onun için tabii ki ayrıntıları orada yazdığında daha mükemmel, daha rahat, daha kafası dingin, onun için büyük fark vardı. "Yol"un senaryosuna bakıldığı zaman orada görülecek bayağı böyle bir ayrıntı. Hiçbir film senaryosunda görülmemiştir yani. Gerçekten böyle bir şey.

Bülent Vardar: Bu bir yönetmen için nasıl bir durum olabilir acaba?

Agah Özgüç: Şerif Gören olsun, işte ne bileyim Zeki Ökten olsun, profesyonel yoldan film çektikleri zaman tabii ki bazı müdahaleleri vardı hapishaneden... Bazı şeyleri izah ediyordu. İşte şu şöyle çekilirse şöyle olur; şöyle olursa şöyle olur. Bütün bunlara rağmen tabii ki o filmler belli bir yerden sonra Zeki Ökten'in filmi, Şerif Gören'in filmi... Kaldı ki, başka bir gerçek var burada. Senaryonun çok önemli olduğunu "Yol" ve "Sürü" göstermiş oluyor. Bugün ne Şerif Gören ne de Zeki Ökten ne "Sürü"yü aşabildi, ne de Şerif Gören bu filmleri aşabildi. Tabii ki aşılması gereken bir olay ama maalesef böyle bir şey olmadı yani. İleride herhalde olacaktır.

Bülent Vardar: Önemi de bir bakıma oradan ortaya çıkıyor diyebiliriz herhalde. Peki teşekkür ediyorum. Sayın Soner siz aslında Yılmaz Güney'le asistanlığını yapma bağlamında da çok yakın ilişki içinde olduğunuzu düşünüyorum. Yılmaz Güney'i bize kendi açınızdan tanıtan konuşmanızı yaparken halk adamı olduğunu, çok mütevazı olduğunu, ceketinin önünü küçük büyük tanımadan iliklediğini söylemiştiniz. Şimdi tabii bizim konuklarımız arasında Sinema Bölümü'nün öğrencileri de var. Aslında demin Sayın Ergün'ün dediği gibi Türkiye'deki toplumsal hafıza bir dönem silindikten sonra 12 Eylül sonrasında ve yeni dönemde apolitik bir kitlenin oluşturulmasıyla sinema eğitimi alan kişiler bile Türk Sineması'nın en önemli figürlerinin sinemaya yaptıkları katkıları bilmiyorlar. Yılmaz Güney'in pek çok senaryosu, aslında yayınevini hatırlamıyorum ama- belki de Güney Film tarafından- kitaplaştırılmıştı. Bunu bile kaç kişi edinip okumuştur? Bu bile tartışılabilir. Ben Sinema'da okuyan öğrencilere katkısı olması açısından merak ettiğim bir şeyi sormak istiyorum. Bu son derece mütevazı halk adamı, önünü ilikleyen insan Yılmaz Güney sette nasıl biriydi? Yönetmen olarak ne yapıyordu? Herhalde bu şekilde filmleri yönetmiyordu. Ve sizin sinema maceranızda Yılmaz Güney'in yeri nedir? Size katkıları nedir? Onları rica edelim.

Ahmet Soner: Ben aslında Atıf Yılmaz'la başladım asistanlığa. Yani sinema maceram Atıf Abi'yle başladı. Onu da anmak istiyorum burada. Zaten Yılmaz Güney de Atıf Yılmaz'ın asistanlığını yapmıştır. 1965 yılında ben asistanlığa başladım. Tesadüfen de daha üçüncü filmde Yılmaz Güney'le tanıştık. "Kozanoğlu" diye bir film çekecekti Atıf Yılmaz... İlk orada tanıştık Yılmaz Güney'le... Ve çalışmaya başladık. Ama işte tabii ki senaryosu var. "Kozanoğlu"nu Ayşe Şasa yazmıştı., 120 sayfalık bir senaryo. Bir asistan için elde bir senaryo olunca ayrıntılı, çok rahat çalışılır. Şimdi tersini anlatacağım çünkü. Daha sonra "Balatlı Arif"te de birlikte çalıştık Yılmaz Güney'le... Orada da tabii elimizde bir senaryomuz vardı, oyuncu Yılmaz Güney. Sonra ben Yılmaz Güney'le çalışmaya

başladım. İlk filmim "Yarın Son Gündür"."Yarın Son Gündür" sıkıyönetim, yani 12 Mart'tan sonraki dönemde çekilmiş bir filmdi. Sete, işyerine gidişte gelişte hep yollarda aranıyorduk, minibüsler durduruluyordu, insanlar aranıyordu. Ama Yılmaz Güney'i görünce "Geç abi" falan diyorlardı bize... Böyle bir ortamda çektik "Yarın Son Gündür"ü... Şimdi ilk yarın filme başlanacak, dedim "Abi n'apacağız? Elde de bir şey yok. Kimi çağıralım? Malzeme ne lazım? Ne götüreceğiz? Nerede çekeceğiz? Bir evde mi, dışarıda mı?" Dedi, "Yaz, Fatma Girik gelsin, üstü açık bir kırmızı araba bulun". "Başka?" "İşte onun bagajına portatif bir masa, sandalye koyun. Piknik malzemesi, yiyecek, içecek bir şeyler olsun. Bira alın, iki tane tabanca olsun." Bize aksesuvarları falan yazdırıyor böyle. Yani senaryosuz asistanlık yapmak çok zor bir şey, hiçbir şeye hakim olamazsınız. Aklına bir şey geliyor, onu istiyor. Tabii haydi ekip seferber oluyor, o istediği şeyi bulmak için. Böyle böyle, şimdi bakın ben daha önce bunu yazmışım: "Ertesi gün filme başlayacaktık. 'Peki yarın ne çekeceğiz, nerede çekeceğiz, kimleri çekeceğiz' diye sordum 'Yaz' dedi, 'Mekan Fatih Ormanları, Fato gelsin, ben de oynayacağım, spor araba kırmızı olsun, üstü açılabilir, güneş şemsiyesi, portatif masa, sandalyeler, piknik malzemeleri falan...' Şimdi yapımcılarda bir inanç vardır, Salı günü filme başlamazlar, 'Salı sallanır' derler. Yılmaz Güney yapımcı İrfan Atasoy'un bütün ısrarlarına karşı bildiğini okudu, 4 Mayıs 1971 Salı günü henüz adı belli olmayan filme başladık. Fatih Ormanları'nda atış talimi yapan Kara Çocuk'la Mavi Çocuk'un henüz bilinmeyen öyküsüne başladık." Şimdi o gün niye oraya gitmişiz? Kendisi de belki başlamak istemezdi ama öğlene doğru bana dedi ki, "Sen Yusuf Küpeli'yi tanıyorsun, şu Maslak'taki benzinciye git, onu al buraya getir. Demek ki önceden bir randevusu varmış. 4 Mayıs'ta orada Yusuf Küpeli'yle buluşacaklarmış. Ben gittim, benzin istasyonuna... Yok Yusuf Küpeli, bir saat falan bekledim, döndüm. "Yok, gelmedi, bekledim, döndüm" dedim. "Tamam o zaman, haftaya aynı gün" dedi. O zaman telefon falan olmadığı için bütün bu buluşmalar öyle yürürdü. Yani o gün buluşulamazsa, ertesi hafta aynı saatte, aynı yerde falan böyle bir sistem işlerdi. Yani buradan da anlıyorum ki, maksat film çekmek falan değil aslında. O örgütsel ilişkiler o dönemde çok etrafı sarılmıştı Yılmaz Abi'nin... Para isteyenler, yardım isteyenler, silah isteyenler... Ve çeşitli fraksiyonlardan insanlar istiyor. Herkes onu bir çeşit kendi adamı zannediyor, kendi yandaşı gibi görüyor. İşte böyle; film ne olduğu meçhul ama kafasında bir şeyler var tabii. "Sette nasıl davranıyordu" diye sordunuz. Şimdi de onu anlatmak isterim. Ortada senaryo olmayınca diyor ki mesela "Bu sahneyi sen çek Ahmet". Ben de "Peki Abi" diyorum. İşte uçurtma uçuracaklar, uçurtma falan almışız. Onları da önceden kendisi söylemiştir. Geçin işte şöyle uçurtmayı uçurmaya başlayın; önden, arkadan, yandan böyle üç beş plan arka arkaya çekip gidiyoruz. Her şeye de açıktı, bütün önerile-

re... Herkese set işçilerine de sorardı tek tek "Sen ne düşünüyorsun, ne yapalım, ne edelim"diye... "Estağfurullah Abi" falan derlerdi genellikle, asla çekmeye yanaşmazlardı. Ben demek ki, biraz saygısızlık etmişim. Çünkü sonra Gani Abi'ye söylemiş, "Yahu adama 'çek' dedik, hemen çekmeye başladı" diye şikayet etmiş demek ki, ben onu sonradan öğrendim. O günlerde şu vardı; nasıl gelişiyor senaryo onu anlatmak istiyorum. Mete Has ve Hakan Duman diye iki kaçırma olayı oldu. Değişik örgütler Mete Has'ı diğer bir örgüt de Hakan Duman diye bir çocuğu kaçırdı, fidye almak için amacıyla... Biz bunları gazetede okuyoruz, radyoda dinliyoruz aynı zamanda filmi çekerken. Hemen kafasında öyle bir şey şekillendi: Kara Çocuk'la Mavi Çocuk adam kaçırıp fidye istesinler. Adam da kim? Bir zenginin, Kanlıca'da bir köşkün, yalının sahibi. Onun yanında 25 yıldır çalışan bir emektar: Erol Taş. Onu kaçırıp da o adamdan fidye almak mümkün mü? Mümkün değil. Böyle de absürd bir şeye gidiyor. Filmin adı nereden geldi diyeceksiniz. Sabahları giderken işe, radyoda sürekli duyduğumuz bir "Demirbank hayırlı günler diler" deyip ondan sonra da "Yarın son gündür". O zamanlar bankalar çekiliş yaparlardı. Her ay hemen hemen büyük ikramiyeler dağıtırlardı. Evler mevler falan... "Yarın son gündür, yarın son gündür". Bu kafasında kalmış, filmin adı hemen "Yarın Son Gündür" oluverdi. O filmdeki ilginç şeylerden biri de o bilgi yarışması bölümüdür. O zengin çifti esir alıp, Fatma Girik'le Yılmaz Güney silahlarıyla sorular sorarlar. Bütün zor soruları bilir onlar aslında. Yani İsviçre'nin kayak merkezini falan filan her şeyi bilirler. Beethoven'ın 9. Senfonisi'nin sözlü bölümünü Schiller'in yazdığını falan hepsini biliyor zenginler. Ama Fatma Girik aradan çıkar, "Ekmeğin fiyatı kaç paradır" diye sorunca orada kalırlar. Zeytini sorduğunuz zaman zeytini de bilmezler falan... Böyle hoş şeyler vardı filmde... Bu işte böyle bir çeşit kendiliğinden gelişen, irticalen... Can Yücel de o gün setteydi, hiç unutmam. Birkaç soru da Can Yücel sormuştu, "Şunları da soralım" diye... Onları hatırlıyorum.

Prof. Bülent Vardar: Pardon, bu doğaçlama diyebileceğimiz neredeyse çalışma durumu sette nasıl bir ortam yaratıyordu? Yani oyuncular açısından biraz sorun olmuyor muydu? Elde senaryo yok, repliklerini bile bilmiyorlar.

Ahmet Soner: Oyuncular tabii çok rahatsızdı.

Prof. Bülent Vardar: Neye göre oynuyorlar? Diyaloğu o anda orada mı yazıyordu?

Ahmet Soner: Diyalog orada yazılıyordu. Bana diyordu "Yaz" diyordu, kendi sözlerini yazdırıyordu mesela... Kendisinin ne diyeceğini falan... Ben de çok takılıyordum aslında ona; "Abi geçen filmde

de aynı lafları ettik, bu adam aynı kişi mi" diyordum. Çok kızıyordu. Şimdi "Yarın Son Gündür"den söz etmişken, şunu da ekleyelim: "17 Mayıs Pazartesi günü Tarabya'da Mesut Bey'in evinde çalışıyorduk. İsrail Başkonsolosu Elrom'un kaçırıldığını öğrendik. Ertesi sabah Yılmaz Güney bana gizlice bir zarf verdi. Tuvalete gidip zarfı açtım: Halkçı Cephe'nin bildirisi, radyoda yayınlanması için yazılmıştı. Tabii ki TRT yayınlamadı bu bildiriyi." Ama diyoruz ya bu örgütsel ilişki, demek ki hemen ona ulaştı bu istekler. Yılmaz Güney'in haberi vardı, o da bana verdi, ben de okudum, sonra yaktık. Zaman zaman da sokağa çıkma yasağı ilan edildi o hafta sonu. Bütün İstanbul'u arayacaklar. Genel arama yapacaklar. Yılmaz Güney dedi ki bana "Senin evin uygun mu, kaldığın yer?". "Müsait" dedim, dokuz odalı bir yerde oturuyorduk biz o zaman, komün hayatı yaşıyorduk genç sinema döneminde. Galatasaray'da bir binanın altıncı katında oturuyorduk. "Sana üç kişi göndereceğim" dedi. "Tamam gönder" dedim. Yani bir sürü insanın da yer değiştirmesini, saklanmasını, bütün bunları da idare ediyordu bir çeşit. Hem de film çekiyordu. Yani kafasının yarısı bu işlerle uğraşıyor, yarısı da film çekiyor. Yani bütünüyle kendini bu işe veremiyordu. Bu sinema işi konsantrasyon işi biliyorsunuz. Baştan sona iyi bir şey yapmak ancak öyle mümkün. Ama yine de iyi filmler çıktı diye düşünüyorum. Yine tekrar Fatih Ormanları'na gidiyoruz. Yine bekliyoruz Yusuf Küpeli'yi, yine gelmiyor. Tabii yollarda hep askeri araçlar, arıyorlar ediyorlar. Film böyle gidiyor işte. Yarım bile kalmış gibi oldu. Aslında o filmin finalini çekemedik biz. İçeri aldılar, Sansaryan Hanı'na aldılar on gün kadar. O zaman anladım baskıları, etrafında dönen dolapları. Yılmaz Güney'i çok seven insanlar vardı. Asker, subayların içinde de, polisin içinde de... Emniyette de Yılmaz Güney'e hayran insanlar vardı. Onlar sürekli onun kulağını çekiyorlardı. İşte "Yüz verme bu çocuklara, sen kendi filmini çek. Sinemanı yap, sen sinemacısın. Biz nasıl olsa halledeceğiz bu işi..." Ki onun için içeri aldılar, 10 gün içerde beynini yıkadılar, dediler ki: "Sen sıkıyönetim bölgesi dışında film çekeceksin. İstanbul'da çekmeyeceksin". Neyse bıraktılar, biz o filmin bir günlük işi kalmıştı, hemen apar topar onu çektik. "Gidiyoruz" dedi. Nereye? "Göreme'ye". Haydiii, "Ne çekeceğiz?". Yine bir sayfalık bir şey, "Çiçek Ali" diye bir öykü. Bir dosya kağıdı. Ama hiç değilse bir öykü var elimizde. O hoş bir şey. İşte öldürmüş de birisini, sonra pişman olmuş. Cezaevinden çıkınca da gidiyor "Ben senin oğlunu öldürdüm, ben senin oğlun olacağım bundan sonra" diyor. Fatma Girik'in yaşadığı eve gidiyor. Sonra kör oluyor mör oluyor. Orada en azından rahat ettik. Çünkü elimizde başı sonu belli olan bir öykü vardı. Onu renklendirmek kalıyordu. Nedir o? Ürgüp'te çektiğimize göre şarap fabrikası olsun Hayati Hamzaoğlu'nun... Böyle yerel şeyler bunlar. Tabii şey ilginç, sonraki film "Ağıt". Hala ceza devam ediyor, İstanbul'a dönemiyoruz biz. Orada bir takım filmler çekmek zorundayız. Ne çekeceğiz? Adı

da belli değil, tabii "Ağıt" adı sonradan kondu. Şimdi dolaşırken, mekan bakarken bir köy gördüm ben. Dağıldık çünkü; Şerif başka yere gitti, ben başka yere gittim. Yukarıdan taşlar döküldüğü için, taş düştüğü için o köyü kaldırmışlar başka yere. Orası kalmış, sadece hayvanlar barınıyormuş orada. Bu Yılmaz Güney'in çok hoşuna gitti. Hemen onu götürdük oraya, gösterdik köyü. "Tamamdır" dedi. Yukardan bütün kayaları yuvarlayarak aşağıya... Ortada bir öykü yok ama kafasında kuruyor. Küçük bir çete gibi bir şey olsun beş kişilik, Çobanoğlu'nun öyküsü o. Ama mekan çok önemli. Düşen taşlar bilmem ne, o kuş yavruları falan çok şeyler katıyor filme... Ama kurduğu şey şu: Bu beş eşkıya neyle geçiniyor? Küçük işler yapıyor bir takım, eroin tenekesi oradan oraya taşıyor da karşılığında istedikleri şey de çizgili mintan gömlek, üç kalıp sabun... Böyle çok komik şeyler. Öykü de böyle senaryosuz gelişiyor. Gelelim "Umutsuzlar"a, pardon "Umutsuzlar"a geçmeden şunu anlatmak isterim, "Ağıt"taki şeyi... O da günü gününe... Çünkü radyodan dinliyoruz Nurhak dağları, Sinan Cemgil... Bütün bunları orada gazetelerden okuyoruz, radyodan da dinliyoruz. İşte tüm bunları sokuyor filmine... Nedir o? İşte orada beş kişilik çeteyi ihbar eden bir Sarı Oktay'ın oynadığı rol vardır. O ihbarcıyı hemen gidip temizlerler falan. Böyle bir şey. Bu bir çeşit şeydir, Nurhak dağlarında ölen Sinan Cemgil ve arkadaşlarını ihbar eden muhtar söz konusu. Hemen mesaj veriyor, muhtarı hemen oradan yok edin gibilerden... Bu tip şeyler filmlerin içinde vardır ve bu filmler asla da sansüre uğramamıştır. O dönem hiç yasaklanmamıştır. Gelelim "Umutsuzlar"a... "Umutsuzlar"da da yine hiçbir şey yok. Filiz Akın oynayacak ama çok tedirgin gerçekten. Koskoca bir star geliyor sete ne oynayacağı bilmiyor. Oturuyor orada bekliyor. Ama güven var bir de... Yapımcı da öyle. Yapımcı da her şeyini bırakmış artık. Ne çekersen çek razı. Ne çıkacağı belli değil.

Prof. Bülent Vardar: Bugünün parasıyla kıyasladığımızda kaça çıkan filmlerdi bunlar aşağı yukarı? Şimdi şöyle bir kıyaslama yapma şansınız var mı?

Ahmet Soner: 150 bin lira alıyordu Yılmaz Güney, oyunculuk, yönetmenlik ücreti olarak... Çok büyük para. 75'den fazla alan yoktu o sıralar. Rakam bu. Kaça çıktığını soruyorsanız da yaklaşık 500 bin liraya falan çekilebiliyordu bir film. Ama biraz daha kostümlü, tarihi bir filmse falan bu rakamlar artıyordu. Şimdi filme başlayacağız, şöyle bir şey kuruyor, yine mafya çetesi, "Fırat olsun adı" dedi. E kıza ne koyalım? "Kıza da Dicle koyalım" dedim, "çocukları olursa Şaddülarap koyarız" diye böyle dalga geçiyorum ben kendi çapımda... Onu beğenmedi herhalde Dicle adını... Böyle başladık öyküye sıfırdan yine... Ama o kafasında mahkeme sahnesi falan gibi şeyleri kurmuş. Mahkeme dediğim mafyanın karar verdiği şeyler. Herkes onlara gidiyor, kimse mahkemeye gitmiyor.

Oraya gidiyor, "Benim şu davam var", "Şu bana borcunu vermedi"... Hatırlarsanız filmin başında öyle bir sahne vardı. Sonra aynı mahkemede Yılmaz Güney de yargılanacaktır. Şimdi ben bundan çok rahatsızlık duyuyordum tabii... Elde yine bir şey yok. Kimi çağıracağız? Hangi oyuncu gelecek? Hangi mekana gideceğiz? Ne lazım, aksesuvar hiçbir şey belli değil. Ben bu sefer başladım yazmaya sahneler... Yazıyordum, götürüyordum, "Abi ev için böyle bir sahne yazdım. Nasıl" diyordum. Bakıyor, gülüyordu. Çünkü orada onun yargılanması için onun ayakta öbürlerinin masa başında olması lazım. Onu önermiştim, o sahneyi de yazmıştım. Kabul etmedi onu. Hep aynı oturduğu yerde, yargılanmasını da tek başına yapıyordu, diğerleri ayaktaydı. Hep kendi düşündüğü şekilde çekti oraları. O filmde de o günlerde konuşulan şeyler vardı. Artık çok kötü durumlara düşmüştü örgütler. Artık "dağa mı çıkalım, silahları bırakalım, teslim mi olalım" bu tartışılıyordu o günlerde. Kendi filminin sonunda onu anlatmak istedi. Çünkü Filiz Akın sürekli "Silahını bırak, silahını bırak. Çocuğumuz olacak..." falan diye... "Peki bırakıyorum" diyor, gidiyor ve vuruyorlar. Şimdi filmin galası oldu, gösterildi. Yılmaz Güney sahneye çıktı. Birisi sordu "Niye bıraktın Abi silahı" diye. "Siz bırakmayın" dedi, "ben bıraktım, siz bırakmayın". O günlerde gerçekten tartışılan şey de gerçekten teslim olmak mı yoksa dağa çıkmak mı meseleleriydi. Bu kadar hayatın içinde, demin anlattığım şeyleri birleştirdiğiniz zaman yaşanan şeyler hep filmlerine yansıyordu bir biçimde ve seyirci de bunları alıyordu, mesaj olarak... Ama sansür kurulu, maalesef bunların hiç birini göremiyordu. Bu sahnelerin hiç biri kesilmedi. "Ağıt"ta bir tek benim önerdiğim bir sahne kesildi. O da o ameliyat sahnesinde Ruhi'nin bir türküsü... O sırada Ruhi Su'nun o plağı yeni çıkmıştı. Benden başka da bilen yoktu. Ben bunu söylüyordum zaman zaman minibüste falan. Çok beğendi, "Bunu ameliyat sahnesinde kullanalım" dedi, "Ben ameliyat olurken, diğerleri onu söylesin". Onu kullandık, o sahne kesildi bir tek. Teşekkür ederim.

Prof. Bülent Vardar: Biz teşekkür ederiz, sağ olun. Burçak Bey ben size bir başka açıdan bir şey sormak istiyorum. Yılmaz Güney'in aslında Türk Sineması'nın başarısının altında biraz da bütün toplumsal katmanları filmlerinde buluşturması yattığı söylenebilir. Çünkü oldukça iyi gişe yapan filmlerdi de bunlar... 1981 yılında biliyorsunuz Isparta Cezaevi'ndeyken izin alarak dışarı çıktı, sonra Fransa'ya kaçtı ve bir daha geri dönmedi. Vefat etti. Son filmi "Duvar", bütün bu filmografisine baktığımız zaman 70'lerden sonra yaptığı ve Türk Sineması'nı değiştirdiğini söylediğimiz filmlere baktığımız zaman genel anlamda "Duvar"a bir eleştirel bakış açısının yoğunlaştığını görüyoruz ve sert olduğunu söylüyorlar. Bir dönüşüm mü oldu acaba? Yani böyle bir yargının oluşmasına neden olan koşullar neydi? Bu konuda bize biraz bilgi verir misiniz lütfen?

Burçak Evren: "Yol"dan sonra "Duvar" çıktığı zaman Fransa'da sert eleştiriler aldı. Hatta "Yol"u kastederek "İçerden senaryo yazan bir adam dışarıdayken niye aynı başarıyı yinelemedi" diye böyle biraz ironik yaklaştılar. Şimdi daha öncesine geçelim. Mesela, Yılmaz Güney'in üç önemli filmi, bana göre en önemli filmi "Umut", "Yol" ve "Sürü". Zaten Türk Sineması'nın da başyapıtları. Ne gariptir ki, bu filmlerden ikisinin yönetmeni kendisi değil. Senaristi, ki Ahmet biraz esprili anlattı tabii, senaryo yazmıyordu diye... Ona da değinmek istiyorum. Gerçekten ben de Gani Turanlı belgeselini çekerken "Seyithan" filmini çekmek için Adana'ya gidiyorlar. Hava çok kapalı ve dolayısıyla filmi bir iki gün çekemiyorlar. O sırada "Madem ekip boş oturacak" diyorlar, "gelin bir film çekelim" ve "Pire Nuri"yi çekiyorlar. Yılmaz Güney çok küçük yaşlardan sinemaya tutkun birisi ve yaşamının büyük bir kısmını da Adana'da film taşıyarak geçiren bir kişi. Yani her filmden mutlaka kafasında izler kalan, kafasında binlerce sinema buluşturan bir kişidir. Senaryo yazmak daktilonun veya bilgisayarın başına oturarak diyalogları yazmak değildir. Senaryo yazmak kafada onu bitirmek, kafada o atmosferi yaratmak... Hiçbir kimse elinde tek bir kağıt olmadan o kadar oyuncuyu, kamerayı yönetemez. Kafasında her kare vardır, her atmosfer vardır, konseptini bitirmiştir artık. Ben de öğrencilerin olduğu yerde böyle konuşmak istemiyorum ama konsept bittiği vakit senaryo da biter. Gerisi sadece bir kağıdı ikiye ayırıp diyalogları ve mekanları yazmaktır. Şimdi bu kadar film çeken, hadi "Umut"un Agah'ın da söylediği gibi gerçekten senaryosu sonradan yazıldı. "Umut"a bir bakın, yaşanmıştan ya da diyaloglardan hangisini atabilirsiniz? "Acı", "Ağıt" onlar için de söyleyebilirim, "Baba" için de söyleyebilirim. Hepsi için söyleyebilirim. Kafasında binlerce diyalog, binlerce mekan, binlerce atmosfer var. Artık orada oynatacağı oyuncuların hangi hareketinde hangi olaylar karşısında nasıl tavır alabileceğini, nasıl bir yüz ifadesi alabileceğini ezbere bilen bir kişi. Sonradan yazılmış ya da hiç senaryosu yazılmamış dünyada bir çok yönetmenin de böyle doğaçlama olguları vardır. Ama Yılmaz Güney her filmi kafasında bitiren, bitmiş filmleri yapan bir kişi. Yani o senaryolar yazılmamış değil, aslında binlerce kez yazılmış, silinmiştir. Ve ama kameranın önüne gittiği vakit bunu rahatlıkla tarif edebilen bir kişidir. Düşünün bir yönetmen 15-20 oyuncuyla sete çıkıyor. Kameraman Gani Turanlı ve önündeki oyuncular da Yeşilçam'ın emektarları. Orada hiç tereddüt etmeden istediği planı, istediği sahneyi çekebiliyorsa, bu demek ki yazılmamış bir senaryo değil, binlerce kez yazılmış bir senaryonun damıtılmış şekli olabiliyor. "Duvar"a gelince, Yılmaz Güney'in son filmlerine baktığımız vakit, "Yol" da biraz sert bir filmdir, "Sürü" bayağı bir sert filmdir, insan ilişkileri açısından... "Duvar" tabii ki artık bu sertliğin doruğa vardığı bir yerdir. Bunu şu açıdan biz biraz tahlil ediyoruz. Ülkesinden kaçmış ve ülkesinde yıllardır hapiste kalmış, artık maraza olmuş,

hastalık ölümcül... Yaşamla, kendisiyle, toplumla ödeşmesini tamamlayamamış bir insanın eski deyimle halet-i ruhiyesini, onu düşünün. Ne kadar bilinçli, birikimli olursanız olun mutlaka içinizde bir kin, bir nefret, bir öç duygusu olabilir. Her şeyden dışlanmış, belki de hayatının en önemli döneminde, en verimli filmlerini yapacağı bir yerde tutsaklığın dik alasını yaşamış. Ama tutsaklıkta umudunu kaybetmemiş ama sağlığını kaybetmiş. O buradan kaçarken ölümcül bir hastalığa yakalandığını zaten biliyordu. Ölümcül hastalığa yakalanmış, ülkesinde vatan haini ilan edilmiş, her şeyi yasaklanmış ama yapacağı daha çok şey olan bir adam nasıl film yapar? Elbette ki o film de ister istemez o yaşamından, kininden, nefretinden bir şeyler, izler taşıyacaktır. "Duvar"da bu vardır, bu belki de vasiyet filmidir ama o da o filmin son filmi olduğunu bilir. Yılmaz Güney'i ki, dışarıdaki eleştirmenlerin çoğu tanımadığı için, onun bu serüvenini bilmediği için belki de o filme böyle sert çıktılar. Oysa ki, "Duvar" bir kez daha izlendiğinde Yılmaz Güney'in sinemacılık serüveni değil ama yaşamının serüveninden tek tek izler bulmak her zaman mümkündür. Genç kuşaklar bilmiyor tabii. Burada herkes yaşadı bunları. Ölümünü bile yazdığımız için ben uzun süre sıkıyönetimde Selimiye Kışlası'nda rahmetli Onat Kutlar'la sorguya çekildik. İyi ki radyoda o yasak bildiri yayınlanmamış, eğer yayınlanmış olsaydı biz de demek ki içeri girecektik. Yani ölümünü bile yazamadığımız bir yazar. Ölümünün bile yazılmasına müsaade edilmediği bir ülkede dışarıya kaçıp ölümcül bir hastalığa kapılmışsa, bir film çekerse, mutlaka ve mutlaka o içindeki acıyı gözlerinde yaş değil ama dudaklarında ya da görüntülerinde çığlık yapar. Onun için o da onu yaptı. İyi, kötü film. Onu söylemek istemiyorum. Ama en azından böylesine hırpalanmış bir adamın söyleyecek belki de hoşumuza gitmeyen, dışarıdaki sinema yazarlarının hiç hoşuna gitmeyen görüntüler de olabilirdi. Onu bu şekilde değerlendirmek bence daha mantıklı, daha akılcı. Belki bir eleştirici yaklaşımı değil ama sonuçta onu bir insan yapmıştı. İnsanın halet-i ruhiyesi o filme yansıyordu. Onun için bu film biraz sert oldu. Biliyorsunuz o dönemde en çok çıkan eleştirilerden birisi ise küçük çocukları tokat atarak ağlatarak oyunlarına konsantre etmesi ki, böyle bir olay yoktur. Çünkü Yılmaz Güney evet belki kişi olarak çok sert birisiydi, sertliği vardı ama bu yöntemi kullanarak yabancıların da dediği gibi abarttığı gibi davrandığını da hiç sanmıyorum. Bu sadece o dönemde Yılmaz Güney'in popüler olması, Fransa'da popüler olması nedeniyle oradaki birkaç sinema yazarının belki de onun yükselen değerini biraz kırmak, biraz törpülemek istemesinden kaynaklanan bir art niyetli düşünce olduğuna da kesinlikle inanıyorum.

Prof. Bülent Vardar: Teşekkür ederiz. Ben son olarak Halil Bey'den bir soruyu yanıtlamasını rica edeceğim. Sonra da sayın konuklarımızın soruları varsa onlara geçelim. Siz "Yol" filminin oyuncularından birisiniz. Demin Agah Bey'e sordum, bağlantılı bir şey de size sormak istiyorum. Yılmaz

Güney'in, Şerif Gören'in yönetmiş olduğu ama çok ayrıntılı senaryosunu yazmış olduğu bu filme katkısı ne boyuttaydı acaba? Hapishanede olmasına rağmen... Ve oyunculukları belirlemeye dönük de bir katkı mıydı acaba bu? Bir de kendisi sinema yazarları tarafından da "Yalın ve ekonomik bir oyunculuk anlayışını gerçekleştirdi" diye nitelendirilir. Sinemamızda aslında oyunculuk açısından bu gelişmiş olan sürecin bu günden baktığımızda bir kan kaybına uğraması söz konusu mu? Teşekkürler.

Halil Ergün: Tabii hemen soruya cevap vermeyeyim izin verirseniz hocam. Çünkü konuşmalara bağlantılı birkaç şey söylemek istiyorum, bu "Duvar"la ilgili. Çok etkilendim Burçak'ın açıklamasından. Senaryo yaklaşımı da çok önemli. Bir şey söylemek istiyorum. Ben o filmi seyrettiğim zaman sansüre gelmişti, bakan danışmanıydım ve rica etti bakan dedi ki, "Yasaklanacak, yasaklanmasına karşı fikri bir bulun". Genelkurmay, terörlü mücadele üyesi, birkaç sanatçı falan öyle bir sansür kurulu var. Orada seyrettim "Duvar"ı... Çok etkilendim ve ben her yerde bunu söylemek istiyorum; böyle bir filmi insanlığa bıraktığı için ona bir kere daha teşekkür etmek istiyorum. Yani bu şuydu: Hala sahtekar batının da reaksiyon göstermesi kendisinin maskesinin düşmesidir aynı zamanda... Oradaki hapishaneler de aynı şekilde gidiyor. Az bile anlatmış Yılmaz Güney hapishanede... Niye yalan söylüyoruz? Geçen gün bir belgesel çekiyor Nebil, orada bizim Mustafa Altıoklar, idam meselesi yani hamile kadın idam edilmez, doğurduktan sonra diye yasa maddesi varmış. Onu müthiş buluş olarak anlatıyorlardı. Orada söylemedim, ben katkı için gittim oynadım orada. Yılmaz Güney bunu "Duvar"da yaptı. Yasa, müthiş bir şey; hamile kadın asılmıyor, çocuk doğurduktan sonra asılıyor. Bu yasa uygulandı Türkiye'de. Yine biz hepimiz hapishaneden geçmiş insanlarız, bir sürü arkadaş burada vardır. İçeride korkunç şeyler olur, öbür tarafta gencecik çocuklar bütün iyi niyetleriyle beklerler hapishaneyi, askerler yani. Onlara sabah talim yaptırırlar ve şarkı söyletirler. O sesleri hep duyarız biz. Ben işkencehaneden çocukların talim seslerini duymuştum. İçerde korkunç şeyler olurdu. Onlara paralellikten çok rahatsız olundu, "Duvar" filminde koşar askerler ağaçlıklı yolda. "Yaylalar"ı söyletirler. Evet öyle! O vahşet var ya gardiyan vahşeti. Sade gardiyanla kalmadı Türkiye'de, askerlere gardiyanlık yaptırdılar bu ülkede. Ben bir resim hatırlıyorum. Harbiye'ye götürüldüğüm zaman çok saf saf yakalandım, alındım getirildim. Askerdeydim o zaman, hiç detaya girmeyeyim, anlatacağı daha çok şey var da aslında... Bunları hiç konuşmadı bu ülke daha. Ben askerden geldiğim için tertip lafını biliyorum ve baktım bir asker var yanımda, bir çocuk. Onlar gidince işte komutanları askerin, çok saf, "Ya tertip burası neresi" dedim. Karşımda vahşet bir yüz hatırlıyorum. Ömrüm boyunca unutmayacağım bir yüz. Özel eğitilmişti ve yumruğu benim dişimi parçaladı. Böyle yaşanıyor. Nasıl yapmayacak

sanatçı? Çok sert yapmış Yılmaz Güney, beter yaşandı daha bu ülkede hapishaneler. Daha bunların hesabı sorulmadı bu ülkede. Daha bu toplum tartışmadı. Daha bu toplum irinini akıtmadı yani. Şimdi filme geleyim de; Isparta'ya gittik. Şöyle bir şey anlatmak istiyorum, hep anlatıyorum bunu ben. Şerif Gören'le birlikte gittik, çekimden evvel... Saat beli, İstanbul'dan biniyorsun, Isparta'ya kaç saatte gider? İndik açık hapishaneyi arıyoruz. Kapıdan geldik, karşıda bir adam dikiliyor. Kalpak başında, heykel gibi bir Yılmaz Güney. Gittik "Merhaba", hiç öyle selam sabah, "Nasılsın, iyi misin" yok. Geldi öpüştük, sarıldık, masayı koydu. Senaryo konuşuluyor, hiç öyle bir kelime, bir saniye kaybetme yok. Böyle tutkun bir sinemacı. Senaryoyu başladı konuşmaya. Şerif Gören'le Yılmaz Güney'in son görüşmeleriydi, orada bulundum. İşte o dokuz tane hattır, beş tanesini çektik bir tanesi de bağlamadı montajda. Orada bir yönetmen gibi Şerif Gören kendi taleplerini ve kendi yapacaklarını söyledi. Yılmaz Güney senaryoyu vermişti ona zaten. Daha evvel de konuşmuşlar, buluşmuşlar da... Ama son buluşmalarına ben tanığım. Birkaç yere müdahale etti. En çok müdahale ettiği yer filmde yok. Çünkü biz o sahneyi çekemedik. Diyarbakır'a gittik, Yılmaz gitmiş görmüş orada belediyeye bağlı bir düşkünler yurdu. Benim oynayacağım mahkumun annesi oraya düşmüş. Annesini arıyor, haberi yok on yıl sonra gidiyor. Anasını öğrenir, oğlan kardeşi de ölmüştür veya hapishanededir. Anası bunamıştır, oraya gider. Filmde benim oynadığım karakter berberden çıkar elinde filelerle evine gider. Halbuki eve değil oraya gider. Yılmaz Güney orayı çok anlattı, nasıl gözleri yaşlı anlattı oradaki yaşlıların insanların halini, belediyeye sığınmışlar. Orayı hatırlıyorum. Biz orayı çekmeye gittik Şerif Gören'le. En çok o sahneyi anlattı. Şerif Gören kendi tavrını koydu, "ben filmi çekerim" dedi. Filmi Şerif Gören çekti. Yok "Telefonla talim aldı"... Kadro hakkında tıkandığı meselesini hatırlıyorum bir tek. Şerif Gören'in bir karakterle ilgili bir oyuncu seçiminde. Biz de o zaman Diyarbakır'daydık, bir tek onu hatırlıyorum. Başka bir telefon konuşması yoktur, çünkü senaryo elindedir, konuşmuşlardır, çekmiştir. Ama Yılmaz Güney büyük ayrıntılar koyarak çekmiş, büyük hayat hikayeleri koyarak yazmıştır. Ama bir şeyi unutmamak lazım ki, bir bölüm çekilememişti. Onun için anlattım ben Diyarbakır hikayesini. Biz gittik. O zaman asker belediye başkanı gelmiş. Bir gittik ki, günlük hayat içinde nasıl işliyorsa orası, askeri komutan tarafından belediye başkanı orayı almış, mıntıka temizliği yapılmış, badanalar yapılmış, askeriyeden karyolalar, çarşaflar gelmiş, bir kral dairesi haline dönüştürülmüş. Ve oradaki hastalar da evlerine gönderilmiş. Film çekme imkanımız yoktu orada. Yani o yazılan sahnenin o anlamda o mekanda çekilme imkanı yoktu. Orada bir şey buldular, hatırlıyor musun Ahmet? Orada çekildi, kadın da Türkçe bilmiyordu çekilemedi, kullanmadı montajda Yılmaz Güney... Montajı yaptı, müzik yaptı, filmi yeniden çekti. Bunu da söylemek zorundayız, montaj bilimsel olarak

yeniden filmi kurgulamak da bir yaklaşımdır ve montajında bulunmuştur. Müziğiyle bir kez daha filmi çekmiştir Yılmaz Abi. Yani ortak yönetmenliği olarak bakmak lazım, sadece senaryocu olarak görmüyorum.

Prof. Bülent Vardar: Pardon, Şerif Bey montajlamıştı, sonra bir daha mı Yılmaz Güney montajladı?

Halil Ergün: Hayır, hayır filmler çekilip Avrupa'ya gönderiliyordu zaten, ortak yapılmıştı İsviçre'deki Kaktüs Film'le. Filmler çekilip gönderiliyordu, orada yıkanıyordu. Orada montaj yapıldı Yılmaz Güney gittikten sonra... Şerif Gören yapmadı. Yılmaz Güney bizzat başında bulundu bildiğim kadarıyla. Daha önce biliyorsunuz Erden Kıral'la başlanmıştı çekime, bir ay çalışmıştı Erden Kıral. Sonra Ahmet var mıydı bilmiyorum o çalışmada?

Ahmet Soner: Hayır.

Halil Ergün: Yoktu. Sonra biz tekrar çektik. Erden Kıral'ınkini durdurmuştu. Orada bir sinema tutkunuyla karşılaştığımı bir kez daha söylemek istiyorum. Müthiş heyecanlıydı, müthiş etkiliydi ve kendisine filmi bıraktırdığı için yapılan eleştirilere de güldüğünü söyledi. Belki programı vardı, biliyorsunuz yazılarından dolayı mahkemeler yürüyordu. O olaydan, cinayetten içerde yatıyordu ama aynı zamanda yazılarıyla ilgili sonuçlar da çıkmaya başlamıştı artık sıkıyönetim mahkemelerinde... 90 yıllara varan mahkumiyet kararları başlamıştı ve artık kapalıya gitmek durumundaydı. Üst üste hapishanelerde zaten kendisini sırtını dayayarak yaşıyordu hapishanelerde, her an öldürülebilirdi, karşı görüşlü insanlar tarafından... Her dakika tehdit altındaydı içerde. Böyle bir program yapmış kendisine. Filmle ilgili bir şey sordunuz neydi?

Prof. Bülent Vardar: Yani bu senaryonun çok ayrıntılı olmasına katkılarını konuşmuştuk ya... Oyunculuk, oyuncu yönetimi açısından da bir etkisi, zaman zaman bir araya geldiğinizde belirleyici miydi diye sormuştum.

Halil Ergün: Şerif Gören de Yılmaz Güney'in asistanı. Çok önemli filmler yaptılar birlikte. Bizler oyunculuk meselesinde ondan çok etkilendik. Ses, bakışlar... Bir ara insanlar ona öykünerek, onun yerine oturma çabaları gösterildi. Gelen senaryo öyle bir üslup ki, Yılmaz Güney üslubu, Yılmaz Güney yaklaşımı ister istemez oyuncuları da yönetmeni de etkiliyor. Yani ondan etkilenmememiz mümkün değil. Ama şu yeter zaten bence: "Benim aklım bana karşı" diyor orada. Karısını öldürmek istemez, sever, ama töreler gereği öldürmek zorundadır. Aklı der ki, "Öldürme", töre der ki,

"Öldür". "Benim aklım bana karşı" diyor, yani ben orada yaşayacağım. Şimdi böylesine bir cümle yazan adamdan etkilenmemek mümkün mü yani? Senaryonun her sayfasında bu anlamda büyük vurgulamalar vardı. Bir şey daha söylemek istiyorum, bitireyim. Orada başka bir niyetle söylenmemiştir. Kuşatılmış falan değildi. Yılmaz Güney'in kararıydı, devrimci ilişkilerde olmak. Benim evimde Ankara'da buluşulmuştur Yusuf Belli'lerle ve o grupla. O ciddi biçimde bir dayanışma içinde olmaya karar vermiştir. Yani elbette başka fraksiyonlar ya da başka birileri gidip bu anlamda taleplerde ya da sıkıştırmalarda bulunmuş olabilirler. Bir şey için İstanbul'a gelmiştim, Dev-Genç'e bağlı, kendisiyle ilişki kurmak istemiştim. O dedi ki, "Ben Ankara'ya geleceğim, görüşmek istiyorum bizzat". Zannediyorum "Umut" Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nden ödül almıştı Agah Abi, "Umutsuzlar"la mı almıştı? Ankara'da aldı ya hani 12 Mart'ta bu muhtıra verildikten sonra. Geldi, buluşuldu o kadroyla. O bilinçli kararıdır. Ama kendisine "Seni tutuklayacağız, yapma, etme" meselesi doğrudur. Çünkü hani "Yakaladık" falan diyorlardı. Ne yakalayacaklar? Her şey ortadaydı zaten. Tezgah kurulmuştu. Belli heyecanlar, belli komploların malzemesi olmuştu zaten. O yüzden çok doğal ona müdahale etmeleri. Sonra tekrar aldılar içeriye tabii, olmadı. Bunu söylemek zorundayım. O hiç bağlantısı yoktu, herhangi bir devrimci ilişki konusunda örgütsel bağı yoktu anlamında bir şey yok. Hayır, bilinçli kararıyla örgütlü bir tavra da girmiş idi Yılmaz Abi.

Prof. Bülent Vardar: Peki. Teşekkür...

Halil Ergün: Yusuf Belli'yle benim evde buluştular. Bunlar tabii malum olduğu için, mahkemelerin falan malumu o yüzden konuşuyorum. Bir sır ifşa etmiyoruz. Benim okul arkadaşım ama Dev-Genç Başkanı'ydı aynı zamanda biliyorsunuz.

Canan Beykal: Tekrarlamama gerek var mı bilmiyorum. Çok genç öğrenci kesimimiz var da, o yüzden belki bilmeyebilirler bu kişilerin adlarını. O nedenle belki küçük bir dipnot verebilirseniz, mesele aydınlanır diye... Teşekkür ederim.

Prof. Bülent Vardar: Ben sayın konuşmacılarımıza teşekkür ediyorum. Yılmaz Güney tabii ki, sinemamız açısından çok önemli bir kimlik olduğu için doğal olarak kısa sürede keserek hareket etmek söz konusu olamazdı. Ama şimdi konuşmacılarımızdan başka konuları merak edip soru sormak isteyenler varsa onları rica edelim lütfen. Bir mikrofonumuz var, dolaşacak. Mikrofonu almadan soru sormayalım lütfen. Buyurun.

Mustafa Bilgin: Herkese merhaba, ben Mustafa Bilgin. Erden Kıral'ın başladığı "Yolda" filmi Halil Bey, vazgeçmesi bildiğim kadarıyla Yılmaz Güney'in cezaevine film peditürleri geliyor ve onun üzerine karar veriyor. Reddetmesi ve yeni bir yönetmen araması konusunda bir karışıklık oldu gibi... Ben öyle okumuştum bir yerde, aklımda o kalmış. Onu söyleyeyim istedim.

Halil Ergün: Bize şöyle anlattı görüştüğümüzde, dedi ki: "Ben sonunda prodüktörüyüm filmin". Anlaşılması açısından bunu söylüyor, yani para yatırılıyor. "Bu filmi çekmesini istemedim ben" dedi, "Çünkü yüklü bir prodüksiyondu. 'Başka bir proje var. Sen onu çek' dedim, ama onu istedi. Tamam, başladık". Araya girmek zorundayım; Yılmaz Güney'in en acı dönemidir. Artık o sinemacıların en olgunlaştığı, tortular taşımaya başladığı zamanlardır ki, kendi ürettiği senaryolarını başkaları çekiyor. Bir sanatçı için bundan daha ağır bir şey olabilir mi? O çeken arkadaşlarımız hem onun kurbanı, hem katili. Yılmaz onların hem kurbanı, hem katili. Çok ilginç değil mi? En sevdiği senaryolarını çekemiyor ve başka birileri çekiyor. Bir tarafıyla ona jest yapıyorlar, ona dayanışma gösteriyor arkadaşlar ama aynı zamanda onun yapmak istediği bir şeyi onlar çekiyorlar. Şimdi bu kurbanla katil ilişkisi gibi bir şey. Çok abartılı bir şey söylüyorum. Bu çok çetin bir şey. Dünyada pek az insanın başına gelebilecek bir şey. Öbür taraf için de aynı şey. Çünkü onlar da bir tarafıyla yönetmenler ve iddiaları var, film çekmek istiyorlar. Ama Yılmaz Güney gibi baskın bir adam başlarında. Senaryosuyla, kişiliğiyle, onlarla ilişkisiyle, kültürüyle baskın bir adam. Şimdi karşılıklı bir çatışma ve çetin bir macera. Şimdi böyle bir şey var zaten bu genç arkadaşlarla yani yönetmenlerle. Dedi ki, "Baktım, zamana baktık, senaryoya baktım, bu çekilen sahnelerin sayısına baktık. Gelen dialara baktım. Çok beğenmediğimi söylemek istiyorum atmosfer olarak" dedi. "Ama bu onun üslubudur, buna bir şey söylenemez" dedi. Ama şöyle bir şey: "Bu film bitmeyecek" dedi. Çünkü belli ki, bir program yapmış. Yani bu film bitecek, yurtdışına gidecek. Dışarı çıkmaya karar vermiş ama programı artık sıkıştıran şartlar var. Çekilen sahneler kaç günde çekilmiş? Giden para?.. Bu film bitmeyecekti, bu film çekilmeyecekti. "Bir prodüktör olarak müdahale ettim. Bu benim hakkım değil mi?" dedi. Hatta dedi ki, "Atıf Abi bana reaksiyon gösteriyormuş, basında veya başka bir yerden... Beni anlamalı. Kendisi de prodüktörlük yapan bir yönetmen" dedi. Bu biraz zamanla ilgili ve onun kendi programına ait, çekilen sahneler, bu zamanda harcaman para ve zamanla ilgili bir tasarruftu.

Prof. Bülent Vardar: Aslında onu sormayı unuttuk, siz Erden Kral'ın bu "Yolda" veya "Rüzgar Geri Getirse" isimli filminde Yılmaz Güney'i canlandırdınız. Onunla ilgili söylemek istediğiniz bir şey olursa aslında memnun oluruz.

Halil Ergün: Tabii tabii. Onu da ayrıca anlatayım. "Yolda" filmini ben çok seviyorum. Ruhu olan filmdir. Beğenmediler birileri, birileri de reaksiyon gösterdiler. Benim çok beğendiğim bir filmdir. Erden Kral da bir sinemacıdır, yönetmendir. Kendi duygularıyla ilgili git-gel'leri vardır. Yılmaz Güney'le hesaplaşma değildir o. Bunu anlatmaya çalıştım. Genç yönetmenle usta yönetmen arasındaki bir şeydir temelde anlatılması gereken. Yani benim anlatmaya çalıştığım Yılmaz Güney'in ne hayatı, Yılmaz Güney'in ne kişiliği. Tabii ki anekdotlar vardı, tabii ki malzemeler var. Ama bu bir şair de olabilirdi. Genç şairle usta bir şair ilişkisi de olabilirdi. Yönetmen olmadığım için bu konuda fazla bir şey konuşamam ama biraz demin anlattığım meseleydi oradaki konu da.

Prof. Bülent Vardar: Evet teşekkürler. Soru var mıydı acaba? Başka sorusu olan var mı?

Mustafa Bilgin: Sesimi ezan nedeniyle duyuramayacağım için sanki bir ara versek...

Prof. Bülent Vardar: İki dakika ara verelim isterseniz. Ezan bitsin...

Prof. Bülent Vardar: Evet sorumuz var mıydı? Yoksa konuklarımızı, konuşmacılarımızı daha fazla yormayalım.

Mustafa Bilgin: Bir şeyi ekleyebilir miyim? Çok kısa, soru olmayacak ama... Ben de Yılmaz Güney hayranı bir yurttaş olarak böyle bir toplantıda söylemek istiyorum. Marksist devrimci kimliğinden çok sıkça bahsedildi. Fakat bu aslında bugünün gençliği için tedirgin edici bir şey de olabilir. Benim için etmez, ayrı bir mesele ama şöyle bir şey de var. Geçen sene "Yaba" edebiyat dergisi diye iki ayda çıkan bir dergide kendisiyle daha önce yapılan bir röportajı uzun bir zaman sonra yeniden bastılar. Orada okudum. Kendisi yurtdışına çıktıktan sonra sanıyorum daha rahat bir değerlendirme şansı elde etmişti. Ve "Burjuva demokrasisinin Türkiye'de egemen olması gerekir" gibi bir cümlesini hatırlıyorum ki, onun bence de doğru gelen bir yaklaşımıydı. Bütün kurum ve kuruluşlarıyla birlikte alt yapı, üst yapı ilişkileriyle burjuva demokrasisinin yerleşmesi için çaba sarf etmek de önemli bir devrimciliktir bugün. Onu bir not olarak belirtmek isterim ve İlhan Selçuk'un bir cümlesi çok önemli benim için. Sanatçı üretimini yapan insanlar hazır buradayken şunu söylemek istiyorum. Yılmaz Güney için şöyle söylemişti bir değerlendirme yazısında. Örnek olarak neyi vermişti hatırlamıyorum ama "Herhangi bir eğitimsiz kasabalıdan bir öğretim üyesine kadar, entelektüel camiaya kadar herkesin hayranlığını kazanmış bir sanatçıdır" demişti. Benim için de bu önemli bir saptama. Sanat üretimi yapan her arkadaşımız için böyle bir şey olmalı diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Bülent Vardar: Peki çok teşekkür ederiz. Biraz da uzadı. Konuşmacılarımızı da çok yormayalım. İki soru alalım ya da üç ondan sonra rica edelim, başka soru almayalım.

Öğrenci: (01:59:19) Sinema-TV Bölümü 2. sınıf öğrencisiyim. Birazdan söyleyeceklerim belki yanlış anlaşılabilir. O yüzden bir giriş yapmak istiyorum. Yılmaz Güney kral olduğu için değil, çirkin olduğu için kraldı belki de. Halk çirkindi çünkü, perdedekiler çok güzeldi. Onun haricinde ben Yılmaz Güney'in büyük bir hayranı değilim, efsane olduğunu düşünmüyorum. Sinemada daha başka inandığım insanlar var. Ama Yılmaz Güney biz ne kadar reddedersek edelim, Gorky nasıl hatırlanıyorsa, bu dönemden de o hatırlanacak ama benim canımı sıkan şey bir gölge gibi, bir dayatma gibi insanların onun gölgesi üzerinden tatmin yaşaması. Evet Türkiye'de acı şeyler yaşandı ama dünyada çok daha acı şeyler yaşandı. Bunu yadsımamamız lazım ama dediğim gibi sinema çok daha farklı bir yere gitti ve bizim arkamızdan gölge gibi hala "Biz çok kötü şeyler" yaşadık diye gölge gibi gelmesi... Çünkü öyle bir gelenek vardır ki, Türkiye'de siyasal görüşler babalardan miras kalır, isimlerle kalır, başka şeylerle kalır. Ama bu gölgeyi insanların yadsımasını nasıl karşılıyorsunuz?

Prof. Bülent Vardar: Kimeydi soru?

Öğrenci: Valla hepsi Yılmaz Güney'e benziyor.

Halil Ergün: Ben de senin gibi düşünüyorum. Şimdi n'olucak? Buna karşı bir şey gelmedi galiba burada konuşmalardan ama bir dönem, bir adam, bir yönetmen ve filmleri konuşulduğu için o şartları konuştuk. Bugün de herkes Yılmaz Güney'lik yapsın gibi bir şey söylenmedi galiba. Ya da Yılmaz Güney sineması yapsın diye... Tabii ki yarına bakmak lazım. Bugün olsaydı Yılmaz Güney nasıl bir estetik anlayışı savunurdu, siyasal düşünceleri hangi noktada, hangi siyasal düzlemde tartışırdı bilemeyiz tabii ama o dönem konuşulduğu için söylediğin çok doğru. Gölge gibi takip dediğin için söylüyorum bunu. Öyle bir dayatma getirdik mi sana?

Öğrenci: Ben böyle bir dayatma olduğuna inanıyorum açıkçası.

Halil Ergün: Burada oldu mu?

Öğrenci: Burada olmadı, hayır.

Burçak Evren: Dayatma deyince yanlış yerlere gidiyor olay. Elbette ki biz Yılmaz Güney'i seviyoruz, çok da seviyoruz. Yılmaz Güney'i tek bir yolla aşabilirsiniz. Onun gibi filmler yaparak, sözle aşıl-

maz. O yapıtlarıyla hala, başyapıt, Türk Sineması'nda aşılmayan yapıtlardır. Yılmaz Güney'i kalkıp yadsımak veya yadsımamak değil, söz yerine ondan daha iyi filmler yaparak onu aşmak mümkündür. Ama ne kadar aşarsanız aşın, muhakkak onun temelinde, harcında Yılmaz Güney'in bize armağan ettiği olgular olacaktır. Demin belki üstü kapalı söyledik. Yılmaz Güney içerde senaryo yazdı ama bir Şerif Gören Altın Palmiye'ye uzandı. Bir "Sürü"yle Zeki Ökten kendi filmografisinin değil, Türk Sineması'nın başyapıtlarından birini yaptı. Kimse Yılmaz Güney'in arkasından ağıt yakmıyor. Biz Yılmaz Güney'in Türk Sineması'nın yüz yıllık geçmişinde en büyük sinemacılardan birisi olduğunu söylüyoruz. Bu ülke Metin Erksan'lar da yetiştirdi, Lütfü Akad'lar da... Atıf Yılmaz'lar yetiştirdi. Burada söz konusu Yılmaz Güney olduğu için söylüyorum. Ama senin ilk cümlelerinden sanki Yılmaz Güney üzerine bu kadar övgülü söz etmemizden rahatsızlık duyar gibi, bir genç adamın böyle bir rahatsızlık duyması, sinema öğrencisinin böyle bir rahatsızlık hissetmesini ben açık söylüyorum bir anlam veremiyorum. Ancak Yılmaz Güney'e bir tek yanıt verirsiniz, bir "Umut" yaparak, bir "Yol"u yaparak, bir "Sürü"yü yaparak. O zaman aşılır ama sözde değil, filmle, yapıtla aşılır.

Halil Ergün: Bir şey daha söylemek istiyorum ben izin verirseniz. Önemli çünkü bu nokta burada kalmasın. Bir daha karşılaşmayacağız belki. Hani gölge gibi takip ediyor bazı şeyler de dedi. Evet, daha gölge takip ediyor. Toplumlar ancak kendileri de doğru biçimde hesaplaştıktan sonra gölgelerden kurtulurlar. Bizim bu yakın dönem, anlattığımız laflar, meseleler, günlerle ilgili Türkiye daha tartışmadı kendisini. Türkiye'de çok ağır şeyler yaşandı. Toplumda hala çok derin alanlarda iltihap var. Daha akıtılmadı çıbanların iltihabı. Bu toplum demokratikleşme adına, özgürlük adına, işte o hukuk devleti olma var ya, bugünlerde demokrasi adına her türlü terane söylenebiliyor, insanlar demokrasi şampiyonluğu yapıyor. Ama bunu yaparken ancak bir toplum kendisiyle çok derin tartışmasından sonra o gölgelerden kurtulur. Darbe yapanların, işkence yapanların hala vatan kahramanı olduğu bu ülkede gölgeler takip eder. Böyle bir kuşaklar zinciri var ki, ağır faturalar ödedi. Daha bu faturaların cevabı verilmedi. O yüzden bu kadar azade değilsiniz genç olarak bazı meselelerden... Hesaplaşınız, tartışınız, hesap sorunuz, öyle veya böyle ondan sonra da bize "gölge etme başka ihsan istemem" dersiniz. Yoksa aydının olmaz ki bunları temizlemezsen. O yüzden acele ediyorsunuz "gölgeler bizi takip ediyor" derken. Etmesin tabii, bütün tabulara hayır elbette. Ama bu toplumu da hem biraz geçmişiyle, yakın geçmişiyle, uzak değil hem de derinlemesine tartışalım değil mi yani? (01:57:05) Ben biraz alındım. Benim öğrencim sonuçta. Demek ben bir şey verememişim. Ben çok üzüldüm gerçekten. Biz hala Eisenstein'ın peşine takılmışız. Biz hala Visconti'nin, hala Coppola'nın, hala bilmem kimin peşine takılmışız. Onları inkar edemeyiz, mümkün değil. Bunlar insanlık tarihine ait insanlar. Yılmaz Güney bunlardan biridir.

Yılmaz Güney'in "bu ülkede yönetmen olmak istiyorum"un arkasında, Yılmaz Güney adı vardır bir çok kişide. En azından bende. Benim şöyle bir hikayem var. Benim burada bunu anlatmam bir şey ifade etmez ama... 1974'te Adana'da film çekiyorlardı. Ben bir fotoğraf makinesi buldum ve Adana'ya gidecek param yoktu. 17 veya 18 yaşındaydım. Ben Adana'ya yürümek istedim, sırf Yılmaz Güney'in fotoğrafını çekmek için... Sırf Yılmaz Güney'i fotoğraflamak için ben Adana'ya yürümeyi göze aldım. Hatta Belen'e kadar yürüdüm. Yani 30 km. yürüdüm sonra geri döndüm. Göze alamadım yürümeyi o kadar yolu. Şimdi benim belki bu mesleği seçmemin arkasında bir Yılmaz Güney var. Yılmaz Güney'in burada belki idol olmasından rahatsız oldu. Bence idolleşmesi hakkıdır Yılmaz Güney'in. Bu çok doğal bir şey. Bence bununla övünmek lazım. Bu bizim Türkiye'nin bir mirasıdır. Yani iyi ki de Türkiye'den Yılmaz Güney gibi biri çıkmış. Yılmaz Güney olmasaydı, Yılmaz Güney ve onun takipçileri ve o da her kimi takip ettiyse, muhakkak onu da Yılmaz Güney yapan etmenler var. Bunlar olmasaydı, çoğu şey olmazdı. Herkes susar pusardı. Evet Halil Abi burada çok haklı. Söylenecek çok şey var. Söylenenler daha aysbergin üst kısmında kalan şeyler. Yani aysbergin görünen kısmı. Daha bizim de söyleyeceğimiz bir çok lafımız var. Bu arada Halil Ergün'e saygılarımı sunuyorum. Onu çok oynamak istiyorum ama bir türlü fırsat bulamıyorum.

Mustafa Taşçı: Bu paneli düzenleyen Güzel Sanatlar Fakültesi ve Sinema-Televizyon Bölümü Başkanımıza hürmetlerimi arz ediyorum. Bendeniz Mustafa Taşçı. Sayın Yılmaz Güney Ulucanlar'da yatarken onun cezaevi öğretmeniyim iki sene. İki sene beraber yedik, beraber içtik ve sohbet ettik. Ben o dönemin cezaevi öğretmeniydim. Ve eğitim salonuna kendilerine getiremedik. Ben onların bulunduğu koğuşa gittim ve orada ilk defa üstat Necip Fazıl'ın "Zindan" şiirini ona okudum. "İlk defa duydum. Çok güzel. Tekrar oku" dedi. Tekrar okudum ve ondan sonra diyaloğumuz başladı. Ve Yılmaz Bey'le çok günlerimiz beraber geçti. Farklı bir yönünü size anlatacağım ben. Sayın Yılmaz Güney farklı bir adam, sıra dışı bir adam. Bir kere Türk Sineması'nda da sıra dışı bir adam. O çizgide bir adam yok. O çizgide bir aktör de yok. Bunu iyi anlamak ve iyi görmek lazım. Onun görüşüyle hiçbir alakam yok. Onu da iyi bilin. Ben sosyal bilimciyim ama kendisini insan olarak çok severim. Çünkü hiçbir gün o Antep tipi paltosunun önünü kapatmadan, elini bağlamadan benimle konuşmadı. Herkese aynı tavrı gösteriyordu. Ulucanlar'da her gün bir koğuşa, orada yatan insanların tamamına, 60 kişiyse 60 tane etli pide ısmarlıyordu. Ve bir gün cezaevi isyan etti, "Babamız Yılmaz" diye. Zor durdurduk, herkes Yılmaz Güney'i istiyor. Şimdi bu çok ciddi toplumbilimci bir adam. İnsancıl yanı çok güçlü. Fatoş Hanım buradaydı biraz önce herhalde. Nereye gitti?

Prof. Bülent Vardar: Eşi mi, eşi katılamadı.

Mustafa Taşçı: Katılamadı mı? Ben sanki ona benzettim. Onunla da ciddi diyaloğumuz oldu. Beş tane CHP milletvekili ziyarete gelmiş, İsmail Müftüoğlu bakan, ben de onun danışmanıyım ve cezaevlerinde konferans veriyorum. Ceza öğretmeniyim aynı zamanda. O beş milletvekiliyle görüştürdü diye müdür görevden alındı, savcı sürgün edildi ve Yılmaz Bey hücreye kondu. "Fatoş Hanım seni arıyor" dedi Müdür Bey, yeni müdür. Dedim, "Ben hiç tanımam onu, kim o?" Dedi, "Yılmaz Güney'in eşi". Niye arıyor? "Valla buradaki durumu biliyorsun" dedi, "Senden başka kimse onu görüştüremez." Turhan Temuçin, bilmiyorum tanıyor musunuz? Doktor, o zaman Numune Hastanesi Başhekimi ve kendisi gelir ancak benim vasıtamla Yılmaz Bey'le görüşürdü. Tekrar söylüyorum görüşüyle hiç alakam yok. Ben Hak-İş'in Kurucu Başkanı'yım. Hak-İş Konfederasyonu'nun... Ama farklı bir insandı. Öyle insanlara toplumun ihtiyacı var. Biz onun filmleriyle büyüdük. Çocukluğumuz Ayhan Işık, Yılmaz Güney filmleriyle geçti. Bu nesil onu anlayamaz, anlayabileceğini zannetmiyorum. Belki sinemacılar anlar ama iyi anlayın. Ben şahsen Yılmaz Güney'i sinemacı arkadaşlarımıza iyi anlamalarını tavsiye ederim.

Prof. Bülent Vardar: Teşekkür ediyoruz. Son soruyu alıp panelimizi kapatıyoruz.

İsmet Ercan: Ben bir katkıda bulunmak istiyorum sorudan çok. Dün akşam bir televizyon kanalında bir siyasal tartışma programı her nasılsa sinemaya aktarılarak bir gün önce gösterilmiş olan "Beynelmilel" filmi için, onu eleştiren kişi bunun tamamen yalan olduğunu söyledi. Sinema, edebiyat, sanat önce bir korkutur. Ve protesto ettiğini söyledi. "Ben 12 Eylül'ü yaşadım." Bunu tekrar tekrar söyledi, "Böyle bir şey yok. Sırf karalamak için yapılmış bir filmdir" dedi. Ve bütün sinemacıları bence saygısızca yalancılıkla suçladı. Şimdi içinde ben de dahil olmak üzere 12 Eylül'de çok şey yaşadık, çok şey gördük. 12 Eylül dolayısıyla yazdığımız bir yazının başlığı "12 Eylül'ü Metris'te değil, Marmaris'te Yaşayanlar" diye koymuştum. Ben eşimi Metris Cezaevi'nden alıp kısa bir zaman sonra mezarlığa götürdüm. Bunu yaşadım. O kişiyi buradan protesto ediyorum. Sinemacılar yüz akımızdır, Yılmaz Güney yüz akımızdır. "12 Eylül'ü ben de yaşadım" diyen kişi sanıyorum ya Marmaris'te ya da Boğaz'da yaşamıştır, dün akşamki televizyonda söyleyen. Teşekkür ediyorum.

Prof. Bülent Vardar: Biz de teşekkür ederiz, sağolun.

İsmet Ercan: Son bir cümlem var. II. Dünya Savaşı sırasında Londra bombalandığı zaman bir katedral de yıkılmıştır. Bombalanmış ve yıkılmıştır. Bu katedralin savaştan sonra yapımı için üniversitelere yazı yazılarak gençlerin emek katkısında bulunması istenmiştir. Bir vesileyle Mustafa Taşçı Bey

gibi ben de işçiyim ve bir süre sendikacılık yaptım. Bir kongreye katılmak için gittiğimizde gördüm. Orada emek katkısında bulunan insanların taşa oyulmuş isimleri vardı. İstanbul Üniversitesi'nden de üç gencimiz çalışmıştı orada. Şimdi ben bütün gençlerimizi, bütün üniversitelerimizi böyle bir çağrı yapıyorum. Buranın restorasyonunda gelin emeğimizi koyalım.

Prof. Bülent Vardar: Çok teşekkür ederiz. Sayın dekanımız da herhalde kaydetmiştir bunu. Evet son soruyu alalım lütfen.

Canan Durmuş: Ben Canan Durmuş, eğitimciyim. Benim Halil Bey'e ve Burçak hocamıza iki değişik sorum olacak. Yalnız ondan önce bir izleyici olarak, yani bir sinema izleyicisi olarak kısa bir şey anlatmak istiyorum. Yılmaz Güney gerçekten bir ekoldü. Benim 70'li yıllarda çocukluğum Gaziantep'te geçti ve o dönem biz Yılmaz Güney'in filmleriyle, verdikleri mesajları alarak ülkemizin, dünyanın sorunlarına, ülkemiz için fedakarlık yapmaya, halkımız için fedakarlık yapmaya ve bunları değiştirmeye, dönüştürmeye bilincine sahip olmuştuk. 12 Eylül'den sonra maalesef bu bilinç yok edildi, çarpıtıldı ve Halil Bey'in söylediği gibi Yılmaz Güney bugün olsaydı İstanbul'un varoşlarında, fabrikalarda, atölyelerde, Doğu'da ve Güneydoğu'da anlatacak çok şey olacaktı. Ve gençler için, genç sinemacı arkadaşlarımız için de bir idol olacaktı. Bu gerçekten ülkenin ve dünyanın, insanlığın kurtuluşu için de çok önemli bir şey olacaktı. Şimdi ben buradan hem Burçak hocamıza hem de Halil Bey'e sorumu yöneltmek istiyorum.

Prof. Bülent Vardar: İkisine aynı soru mu, ayrı ayrı mı soracaksınız?

Canan Durmuş: Birbiriyle iç içe. Birincisi Yılmaz Güney gerçekten bir tarihti ve Yılmaz Güney bu ülkenin acıların, gerçeklerini yaşadığı için bence bir tarih oldu. Ülkesinin ve dünyanın sorunlarına sorumlu tarihçiler olarak bundan sonra da bir Yılmaz Güney ve Yılmaz Güney gibi sanatçılarımızı, aydınlarımızı genç kuşaklara anlatmanın yolları nelerdir? Neler yapabiliriz? Yine ben Halil Bey'e sorunun bir değişik tarzını sormak istiyorum. Bugün ülkede gerçekten çok kötü şeyler yaşanıyor. Ve sanatçı, aydın olarak bunun sorumluluğunu ama gerçekten sanatçı ve aydın olarak bunun sorumluluğunu taşıyan oyuncularımızdan bir tanesi olarak sormak istiyorum. Yılmaz Güney'in ülkesinin gerçeklerini ki "Duvar" filminde örneğin şey denmişti "Çok sert". Hayır, sert değil. Ben örneğin üniversite öğrencisiyken sadece bir dernek kurmaktan dolayı gözaltına alındığımda yaşanan gerçekleri bire bir ben kendim de yaşadım. Ve ben bugün 11 yaşındaki oğluma bu gerçekleri bir şekilde Yılmaz Güney'i de örnek göstererek, çünkü sinemaya karşı ilgili benim oğlum da bu şekilde anlatıyorum. Ve

ben aydın ve sanatçı olarak gerçek anlamda ülkenin ve dünyanın sorunlarına ve bir şeyler anlatmak gerektiğine inanıyorum. Bundan sonra nasıl bir şey yapılabilir? Çünkü bugün ülkenin gerçekleri "Binbir Gece"lerde ya da "Kurtlar Vadisi"nde onları örnek alan gençlerle çözülebilecek ya da onları örnek alan genç kuşakların çözebileceği bir şey değil. Bu sorumluluğu nasıl yerine getirebiliriz? Bunları sormak istiyorum. Teşekkür ederim.

Halil Ergün: Bu ayrı bir söyleşi konusu ama baştan başa. Bir gün inşallah onun için de yaparız bir söyleşi.

Burçak Evren: Yılmaz Güney'i belki benim de öğrencim yanlış anladık, belki de o derdini yanlış anlattı. Zaten İsmail Dümbüllü'nün bir sözü vardır. Ben çok severim: "Hayatta beni bir kişi anladı. O da yanlış anladı" der. Öyle bir şey olabilir. Beni rahatsız eden konu, artık Yılmaz Güney hakkında gerekli olan bütün her şey çıkmıştır. Artık Yılmaz Güney'i genç kuşaklarımız tanımıyorsa o bizim değil, genç kuşakların ayıbıdır. Ama Yılmaz Güney'in sinemasını eleştirebiliriz. Mesela ben 70'ten

önceki sinemasını hiç sevmedim, yazmadım da... Ama 70'ten sonraki sinemasını çok sevdim diyebilirim. Ama Yılmaz Güney'in kişiliğiyle ilgili bir konum olduğu vakit, hepimizin bir şah damarı atıyor. Yılmaz Güney bir sinemacı, Yılmaz Güney bir fikir adamı. Yani dünyada kaç sanatçı, kaç yönetmen yapmadığı olayın bedelini bu kadar acı ve kahredici biçimde ödemiştir? Yoksa filmleri her zaman eleştirilebilir. Eleştirin de, kişiliğini de eleştirin. Ama asla o ödenen bedelleri eleştirmeyin. Çünkü o ödenen bedeller yarınki kuşaklara bir bayrak gibi kalacak. Her dönem kendi liderini, sanatçısını, sinemacısını yaratacak. Ama unutulmak için değil, o bedeli ödeyen sanatçı her dönemde anılacak ve anılmalıdır da... Kimseyi rahatsız etmesin. Ama arkadaşımız da onu söylemek istemedi. Yanlış ifade etti. Yoksa o da doğru şeyler söyledi, belki filmlerle ilgili ona katılıyorum.

Prof. Bülent Vardar: Bence bu polemiği daha fazla uzatmayalım. Burçak Bey teşekkür ediyorum. Sayın konuşmacılarımıza çok teşekkür ediyoruz. Amacımız kimseyi putlaştırmak değil ama Türk Sineması'nı dünyayla buluşturan ve bu ülke sinemasının en önemli yönetmenlerinden biri olan bir

yönetmenin hakkını teslim etmek ve onun anısına saygı göstermekti. Bu panelin düzenlenmesi, "Bir Binanın Anıları" etkinliğini 50. yıl etkinlikleri içine alarak katkıda bulanan Dekan Sayın Prof. Nazan Erkmen'e de ben bu paneli düzenleyen bölümün başkanı olma sıfatıyla ayrıca teşekkür ediyorum. Gene sayın konuşmacılarımıza teşekkür ediyorum. Bizleri dinlediğiniz için de sizlere teşekkür ediyoruz efendim. Hoşça kalın.

Prof. Nazan Erkmen: Efendim, ben de çok değerli katılımcılarımıza, çok değerli öğrencilerimize, hocalarımıza içtenlikle teşekkür ediyorum. Keşke bitmesin diye izledik o kadar hoştu ilk konuşmalar. Anıları araştırırken burada yaşamış olan kültür adamları, bilim adamları, sanatçılarımızı araştırırken bir tarihin derinliklerine de indik. Hepimiz için de son derece ilginçti. Gelecek Çarşamba binanın geçirdiği evrimleri burada yaşayan çok değerli edebiyatçı ve şairleri aramızda göreceğiz. Ben sizleri davet ediyorum. İnşallah Doğan Hızlan oturum başkanı olarak aramızda olacak. Sayın Güler Yücel, Sayın Nebil Özgentürk belgesel gösterimi olacak, Sayın Ataol Behramoğlu, Sayın Mustafa Miyasoğlu ve Sayın İsmet Ercan bugün aramızda. Çok teşekkür ediyoruz. Bize onur verecekler, hepinizi bekleriz. Sonsuz teşekkür ediyoruz. Bakalım onlar burada yaşayan edebiyatçılarımız için bizlere neler anlatacaklar. Herhalde çok ilginç olacak. Teşekkür ediyoruz tekrar tekrar.

Prof. Bülent Vardar: Bir de panelin düzenlenmesinde çok büyük katkıda bulunan bölüm öğretim üyesi değerli arkadaşım Binnur Karatemur'a ve asistan arkadaşlarımıza ayrıca teşekkür ediyoruz.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883
MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

24 Ekim 2007

Toptaşı'nda Yaşayan Şair ve Yazarlar Paneli

Katılımcılar :

Prof. Nazan Erkmen (Moderatör)
Nazlı Pektaş (Panel Sunucusu)
İsmet Ercan
Turgay Fişekçi
Aydın Ilgaz
Mustafa Miyasoğlu

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Nazlı Pektaş: Sayın dekanım, çok değerli konuklarımız, sevgili hocalarım ve öğrenci arkadaşlarım; hepinize hoş geldiniz diyorum. İçinde bulunduğumuz Mimar Sinan imzalı Valide-i Atik Külliyesi Ekim ayın boyunca üniversitemizin 50. kuruluş yıldönümü kutlamalarına ev sahipliği yaptı. Kısaca bahsetmem gerekirse daha önce Bimarhane ve Toptaşı Cezaevi olarak kullanılan bu yapı, gelecekte restorasyonu bittiğinde bu kez müzik bölümünün de içinde olacağı yeni bir kampus ve kültür merkezi olarak fakültemize dahil olacak. 50. Yıl kutlamaları programı içinde burada gerçekleştirdiğimiz "Bir Binanın Anıları" başlıklı etkinlikler fakültemiz için ayrı bir öneme sahip. Ay boyunca her Çarşamba gerçekleştirdiğimiz panel, film gösterimi ve hemen karşımızdaki revakların arkasında bulunan bölümlerde devam eden sergi ile külliyenin geçmişine ait anılarını günümüze aktarmaya çalıştık. Ve mekanın belleğinde kalan izleri sizlerle paylaşmak istedik. Bugün burada bu anlamda üçüncü ve son panelimizi gerçekleştiriyoruz. Panelimize geçmeden önce geçmiş etkinliklerle ilgili kısa bir hatırlatma yapmak istiyorum izninizle. Külliye'de gerçekleştirilen etkinlikler 10 Ekim Çarşamba günü başlamıştı. Bu etkinliğimizin başlığı "Toptaşı Valide-i Atik Külliyesi ve Değişim Süreçleri" idi. Prof. Dr. Afife Batur ve öğretim görevlilerimizden Ayşe Akyıl bize mimariyle ilgili ve Mimar Sinan'la ilgili bilgi verdiler. Hemen sonrasında Müzik Bölümü kurucu üyemiz ve fakültemiz öğretim üyelerinden Cem Mansur yönetiminde Akbank Oda Orkestrası burada muhteşem bir konser verdi ve kuşlarla birlikte dinledik bu konseri. Umarız bu konserler daha sık olur. Gerçekten buna tanık olmak çok büyük bir ayrıcalıktı. Sonrasında 17 Ekim Çarşamba günü "Yılmaz Güney ve Sineması" paneliyle devam ettik. Bildiğimiz gibi Yılmaz Güney de burada kalmak zorunda bırakılmış bir sinema ustamızdı. Sinema yazarı Agah Özgüç, yönetmen Ahmet Soner, sinema eleştirmeni ve yazarı Burçak Evren ve oyuncu Halil Ergün aramızdaydı. Yılmaz Güney'i konuştuk. Hemen sonrasında da "Umut" adlı filmi izledik hep birlikte. Ve bugün Toptaşı Cezaevi'nde yaşayan şair ve edebiyatçıları konuşacağız. Panelimize yönetici olarak Doğan Hızlan davetliydi. Rahatsızlığı dolayısıyla katılamadı. Sayın Dekanımız Prof. Nazan Erkmen paneli yönetecek. Aramızdaki yazarlarımız ve şairlerimizi kendisi sizlere tanıtacak. Hemen sonrasında Sayın Nebil Özgentürk'ün "Siyasi Mahkum Sanatçılar" isimli belgesel filmini izleyeceğiz. Ve ben iki hatırlatma yaparak huzurlarınızdan ayrılmak istiyorum. Önümüzdeki Cuma 26 Ekim'de Fakültede, Grafik Sanatçısı Aydın Erkmen'in "Tarihi Çizmek" başlıklı bir illüstrasyon sergisi var, açılışa bekliyoruz. Sergi 16 Kasım'a kadar devam ediyor. 30 Ekim 2007 Salı günü ise bu etkinliğin yani "Bir binanın Anıları" etkinliğinin son etkinliği olan Genco Erkal'ın Nazım Hikmet'in şiirinden tiyatroya uyarladığı "İnsanlarım" adlı oyununu hep birlikte izleyeceğiz. Bu etkinliğe de sizi bekliyoruz. Tekrar hoş geldiniz diyorum ve sözü panel başkanımıza bırakıyorum.

Prof. Nazan Erkmen: Çok değerli konuklarımız Sayın İsmet Ercan, Sayın Aydın Ilgaz, Sayın Turgay Fişekçi, Sayın Mustafa Miyasoğlu, çok değerli hocalarım, çok değerli öğrencilerim, çok değerli konuklarımız bizlere onur verdiniz. Buraya kadar teşrif ettiğiniz için sizlere sonsuz teşekkür ediyorum. Varlığınızdan da çok büyük bir mutluluk duyuyoruz. Biz yağmur, kar demeden buradaki etkinliklerimizi devam ettirmeye karar verdik. Buraya sahip çıkmamız gerektiğine inanıyoruz. Buraya her adım atışımızda inanılmaz bir huzur, büyük bir mutluluk duyuyoruz. Bugün öğrencilerimiz ilk defa bu mekanı gördüler, çok beğendiler ve "Hocam ne zaman taşınıyoruz buraya" diye devamlı sorular alıyorum. Biz değerli ekibimle birlikte çalışmaya başlar başlamaz ilk görevimizin burayı mutlaka sahiplenmemiz gerektiği olduğuna karar verdik ve ne yaptık yaptık çok büyük çaresizlikler ve yokluklar içinde rölöve çalışmalarımızı başlattık. Bunun için gerekli olan tahsisatı bulduk. Bize büyük bir destek olan, bu projede en büyük başarı sahibi olan Tekstil Vakfı Başkanı Sayın Sadık Oğuz ve değerli Genel Sekreteri Oğuzhan Oğuz ve bizlere hiçbir yardımı esirgemeyen değerli ekibine burada minnettar olduğumuzu belirtmek isterim. Ayrıca gece gündüz zor şartlar altında, gece gündüz çalışan Üsküdar Valide-i Atik Külliyesi Danışmanımız, İTÜ Mimarlık Fakültesi Başkanı Sayın Prof. Dr.Afife Batur ve İç Mimarlık Öğr. Gör. Sayın Ayşe Akyıl ve genç ekibine gösterdikleri gayret için ayrıca gönülden teşekkür ederim. Girer girmez sağ tarafa girerseniz burada çalışan hocalarımızı göreceksiniz. Bir ayımız var, bütün bunları bitirip teslim etmek için... Başardık, bitiriyoruz. Onun için çok mutluyum. Bu muhteşem binayı himaye edeceğiz. Valide-i Atik Külliyesini bütün ulusların gelip görebileceği uluslar arası bir kültür merkezi ve pek çok sanatçının buradan yetişeceği çok önemli bir eğitim merkezi haline getirmek en büyük düşümüz. Resim ve heykel bölümleri burada yer alacak. Öğretim üyelerimizin eserlerinden oluşan bir müze, ayrıca bize destek olan Türk Tekstil Vakfı'na ait bir tekstil müzesi ve tekstil alanında ara eleman yetiştirecek bir enstitü kurmayı amaçlıyoruz.. Müzik Bölümünün çalışmaları da gelecekte burada yer alacak. Yükseköğretim Kurumundan iznimiz çıktı. Bu da önemli bir olay. Aryalar, flüt sesleri ve piyano sesleri. Burada bu sesleri duyacağız. Bir yanda çalışan heykeltıraşlarımız, bir yanda resim yapan sanatçılar. Müzik sesleri, kuş sesleri bu inanılmaz bir tablo. Bu yıl bu büyüleyici mekanda uluslar arası yaz okulu açtık. Almanya'dan Prof. Ernst Hesse, Ergin İnan, Erkan Özdilek, Özcan Uzkur, Hikmet Barutçugil, uluslar arası yaz okulunun eğitimcileri olarak yer aldılar. Prof. Ernst Hesse "Fragmanlar, Uzay ve Hareketler", Erkan Özdilek, "Kağıdı Düşlemek", Ergin İnan "Düşüncenin Görsele Dönüşümü", Hikmet Barutçugil "Ebru Yapımı", Özcan Uzkur "Geleneksel Yazma Sanatı" konusunda değerli birikimlerini öğrencilere aktardılar. Ihlamur ağaçlarının büyülü kokusunda, etrafımızı saran kuşlar ve ördeğimizle

düş gibi bir eğitim gördü katılımcı öğrenciler... Son Uluslar arası Öğrenci Trienal'i de burada yer almıştı. Yabancılar inanılmaz bir hayranlık duyuyorlar bu mekana. Burası gerçekten ülkemizin göz bebeği olacak ve biz burada bütün gücümüzle çalışacağız. Bizleri onurlandırdığınız için sizlere teşekkür ediyorum. İzninizle şimdi paneli açıyorum. Biz bu mekanın ardında neler olup bittiğini, tarihini çözmeye çalışıyoruz. Onun için bu etkinliği sürdürüyoruz dört haftadan beri. Gerçekler ne, burada neler yaşanmış? En değerli insanlar da burada kötü günler geçirmiş. Çözebileceğimiz her şey çok önemli. Onun için değerli konuklarımızdan da rica ettik, bize gerçekten onur verdiler ve çok önemli ipuçları verecekler burada. Sayın İsmet Ercan'ı, Sayın Aydın Ilgaz'ı, Sayın Turgay Fişekçi, Sayın Mustafa Miyasoğlu'nu üç dört cümleyle ben size elbette anlatamam, sayın Doğan Hızlan'ın yapacağı görevi de yapamam. . Sayın İsmet Ercan, Can Yücel adına burada bulunuyor. Kendisi şair, yazar ve Papirüs Yayınevi'nin editörü. 1954'ten bugüne çeşitli dergilerde yazıyor.Sizi kürsüye rica edebilir miyim efendim, başka ekleyeceklerinizi siz anlatır mısınız?

İsmet Ercan: Konuşurken söylerim.

Prof. Nazan Erkmen: Peki efendim. Sayın Aydın Ilgaz'ı hepimiz tanıyoruz. Türk Edebiyatı'nın en

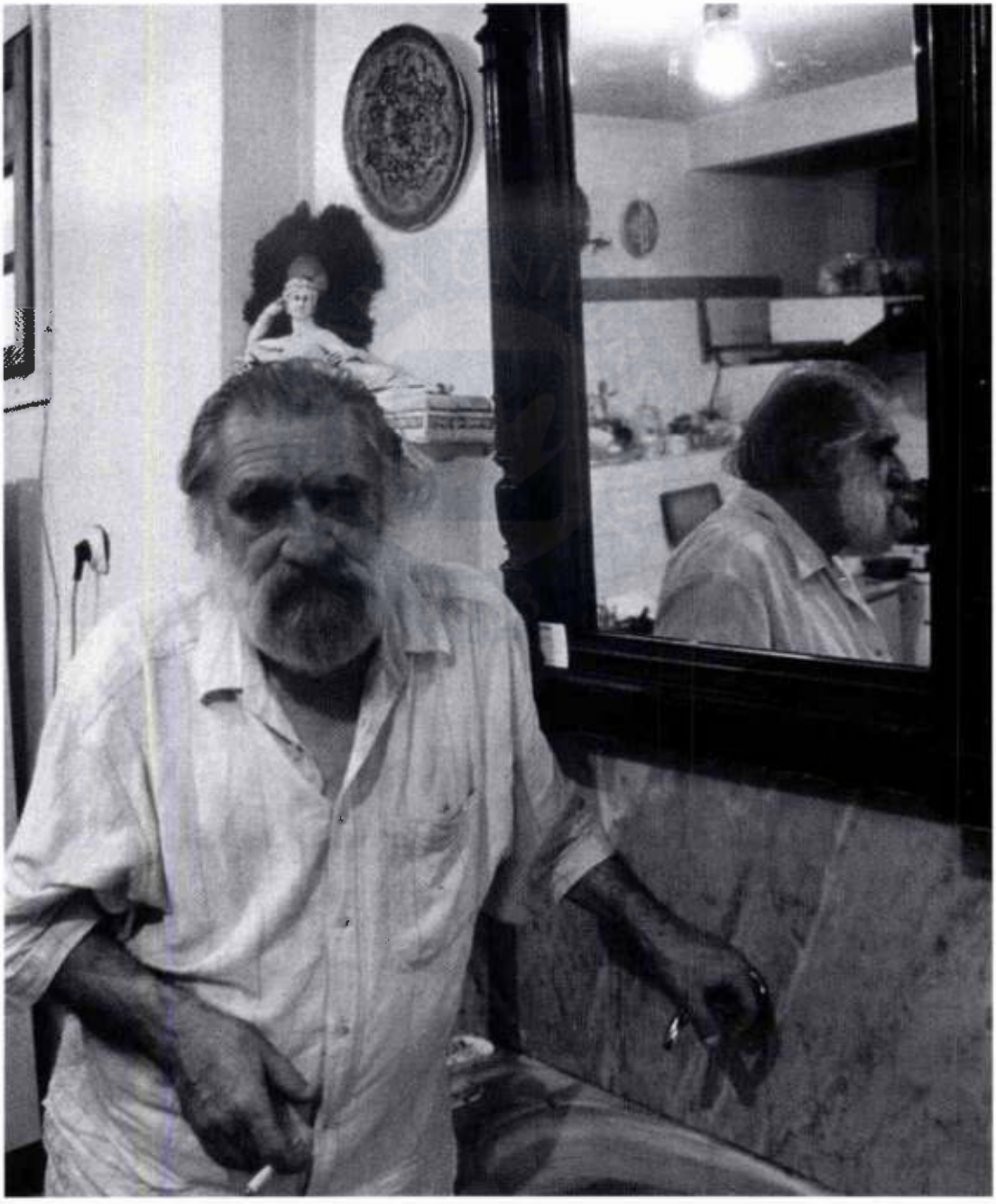

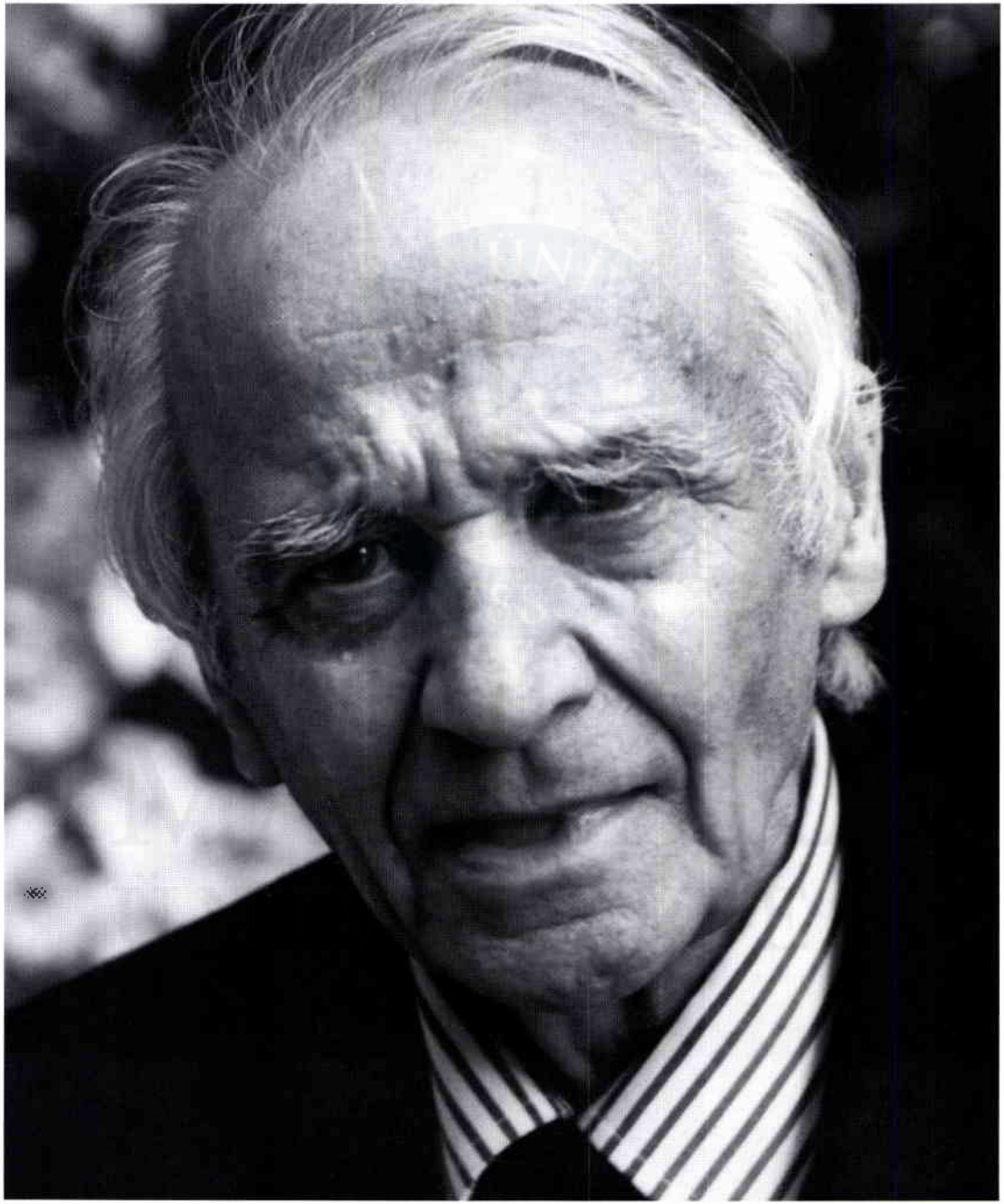

önemli yazarlarından Sayın Rıfat Ilgaz'ın oğlu. Çınar Yayıncılık'ın sahibi, Genel Yayın Yönetmeni ve bizim grafik öğrencilerimizi de her zaman kolluyor. Yayın evi için kitap kapakları yapıyorlar ve çok iyi sonuçlarla, her zaman ödüllendiriliyorlar. Çok teşekkür ediyoruz. Aynı zamanda 2004 yılında "Hababam Sınıfı"nın yazılış serüvenini anlattığı "Sınıfın Efsanesi" adında bir de kitabı var. Sayın Turgay Fişekçi, bizim hocalığımızı yaptı daha önce. Değil mi hocam?

Turgay Fişekçi: Evet, bu yıl üçüncü sınıfa başlayanlara ben birinci sınıfta edebiyat dersine gelmiştim.

Prof. Nazan Erkmen: Biz sizlerden ayrılmak istemiyoruz. Lütfen önümüzdeki senelerde her birinizi inşallah hocalarımız olarak aramızda göreceğiz. Sayın Turgay Fişekçi'nin şiir kitapları var, şair. 1981'de "Karda Işıltılar", 83'te "Kuşkuluyum Yaşamaktan", 89'da "Yitik Bahar", 2004'te "Kumral Gökkuşağı" kitaplarının yazarı. Nazım Hikmet Vakfı Genel Sekreteri. Nazım Hikmet burada yatmadı ama. Nazım Hikmet sanıyorum her yerde hüküm giydi ve devamlı haksız yere mahkumiyet geçirmiş bir insan olarak da sanatçılarımızı temsil ediyor. Bu sebeple bugün burada Nazım Hikmet'ten de söz edecek Sayın Turgay Fişekçi. Sayın Mustafa Miyasoğlu, Necip Fazıl'ı temsil edecek burada. Şair ve yazar kendisi. "Kaybolmuş Günler" roman, "Bir Aşk Serüveni" roman, "Dönemeç" roman, "Bir Gülü Andıkça" şiir kitabı. Efendim inşallah sizler için de burada ayrı ayrı edebiyat günleri yapar, imza günleri oluştururuz. Bundan da çok büyük bir gurur ve mutluluk duyarız. Şimdi müsaade ederseniz, kim birinci konuşmak istiyorsa başlayalım. İsmet Bey sizinle başlayalım mı? Buyurun efendim. Sayın İsmet Ercan, Can Yücel'i temsilen geldiler.

İsmet Ercan: Bizim toplumumuzda karşılaşmalar ya da bir araya gelmelerde "merhaba" denir. "Merhaba" sözcüğünü ben biraz aradım, nedir karşılığı diye. Bir yerde şöyle bir şeye rastladım: "Ne haber" anlamınaymış. Merhabayla başlayalım diyorum ben. "Merhaba çocuklar. Nazım ne mutlu sana. Canı gönülden ferah ve emin merhaba diyebildim. Sene 940, aylardan Temmuz. Ayın ilk perşembesi, günlerden saat 9. Mektuplarınıza böyle muhassal tarih atın. Öyle bir dünyada yaşıyoruz ki, en kalın kitaptan çok yazısı var ayın, günün ve saatin. Merhaba çocuklar. Bir geniş, bir büyük merhaba demek, sonra bitirmeden sözümü yüzünüze bakarak, bakıp gülerek kurnaz ve bahtiyar kırpmak gözümü. Biz ne mükemmel dostlarız k, kelimesiz ve yazısız anlaşırız. Merhaba çocuklar. Merhaba cümleten." Nazım usta böyle diyor. 1940 diye tarih koyduğuna göre sanırım sizlere seslenmiş. Ve biz bu merhabanın devamında öğrenmeye, okumaya başladık. Yaşımız öyleydi ve oradan 1965'e geldik. Biz Üsküdar'dayız. Bir Üsküdar geçmişim var benim. Kısaca onu söyleyeceğim. Paşakapısı Cezaevi'nin arkasında, Doğancılar Parkı'nın karşısında Kasap Veli Sokak vardır. Hemen cezaevinin

sırtıdır orası. Kaymakamlık'ın yanından girince solda. Oradaki evler Harem Oteli'ne kadar hep denize kadardır arsası. Şimdi o sahil yolu yoktu daha önce. Oturduğumuz evden sola doğru o sokağa kadar izleyip, hem çıkar hem çıkmaz bir sokaktır o. Başka bir sokağa dönüşerek devam eder. Abdülbaki Gölpınarlı oturuyordu, hocamız rahmetli ve akşamüzerleri biz yürüyüş yaptığımızda bahçesinde hep karalahanalarıyla uğraşırdı. Çapa yaparken "sessizce oturun" derdi. Biz de oturur beklerdik. Peki sağ tarafa doğru kaymakamlığın arkasından Salacak'a doğru yürürsek ne olur? Oradan aşağıya doğru yürürken merdivenlere gelmeden önce sağda iki üç tane tek katlı ev vardır. Hala duruyordur sanıyorum. Orada rahmetli Bülent Ecevit'in annesi ile teyzesinin evleri vardı. Nazlı Ecevit ve annesi. Ressamdır, sanatçıdır onlar da. Ve oradan merdivenlerden aşağıya yürüdüğünüzde de Salacak'ta kayıkhane diye bir yer var. Orada da Üsküdar'da oturan edebiyatla uğraşanlar ya da felsefeyle, toplumsal sorunlarla uğraşanlar bir araya geliyorlar, ayaküstü konuşmalar yapılıyordu. Benim orada hatırladığım iki kişi var. Bir tanesi Filiz Ali. Filiz Ali dersem ne kadar bilirsiniz bilmiyorum. Bilmeniz gerekir ama. Filiz Ali müzikolog, müzik tarihçisi. Bu konuda bir uzman. Ama Sabahattin Ali'nin kızı. Kucağında bebeğiyle o da gelirdi konuşmalara destek olurdu, sohbet ederdi. Bu Üsküdar anılarımız. Sonra Üsküdar-Beykoz arası bizim bir şeyimiz var. Çünkü yine Nazım Usta'nın dediği gibi "Paşabahçe'de Beykoz'da çalışacaklar Kuzguncuk'ta oturmalıdır" diye bir şiiri de vardır. Bir isteği anlatır orada. Hafta sonları Üsküdar'dan Beykoz'a gideriz. Otobüsle giderken Kuzguncuk civarında rastladığımız bir olay vardır. İlk rastladığımızda eşim yanımda, dürterek gösterdi. Bir bay eşinin üstüne adeta abanmış şekilde yürüyor. Yani bayan onu taşıyordu. Buna birkaç kez daha rastladık ve eşim, "Hmm, kadının çekeceği var" dedi. Ve biz Ankara'dan İstanbul'a gelmiştik. Ankara'da çalışırken sendikacılığa soyununca işimizden kovulduk. Ankara'da iş bulamayınca İstanbul'a geldik. Ve Ankara'da aynı zamanda siyasal işlere bulaşarak parti üyesi olduk. Üsküdar'a geldiğimizde elbette ki partinin ilçe lokaline gittiğimizde- parti nedir diyeceksiniz, Türkiye İşçi Partisi, onu söyleyeyim- o bayanın sırtına binen, neredeyse öyle kendini taşıttıran kişi orada oturuyor. Girdiğimizde yeni taşınmıştık Şehremini'den Üsküdar'a, Can Yücel diye tanıtılar. Orada gördüm ben Can Yücel'i ilk defa. Çevresinde kalabalık genç grup vardı. Kimdi onlar? Bizim Deniz ve arkadaşları. Bizim Deniz'i öyle tanıtıyor Can Yücel; "En uzun koşuysa elbet Türkiye'de de devrim, o, onun en güzel 100 metresini koştu. En sekmezlerin namlusundan fırlayarak en hızlısıydı hepimizin. En önce göğüsledi ipi. Acıyorsam sana anam avradım olsun. Ama aşk olsun sana çocuk, aşk olsun" dediği Deniz Gezmiş ve arkadaşları. Parti üyesiydiler o zaman. Sürekli meşguldüler pek fazla ulaşmadık kendisine. Sonra biz oradan taşındık. Kadıköy'de 1974'ten sonra yani 12 Mart'ı yaşadıktan sonra tekrar karşılaştığımız-

da genellikle şimdi olmayan iki tane çorbacı vardı orada. Bir tanesi Fenerbahçe bir tanesi de şimdi kapalı sanıyorum. Geç saatlerde oraya gelip oturuyordu, biz de işimizden gücümüzden biraz geç kaldığımızda uğruyorduk. Karşılaştığımızda hep şu olmuştur: Eğer kendisi bizden önce gelip orada ise ve baktığında görürse çağırır. O zaman sakalları var. Yok değilse, biz önce gelmişsek yiyeceğini alır, masamıza gelir. Biz orada hiç edebiyat, sanat, şiir konuşmadık. Çünkü kendisi konuşmuyordu. O konuları konuşmuyordu, sadece yazıyordu. Yazılanlar hakkında düşüncelerini yazarak anlatıyordu. Kendi yazdıkları için de konuşmuyordu. Ama hep ülke konularını tartışıyorduk. Ve oradaki en çok tartışmamız onunla ilgili anılardaki benimle değil, eşimle oluyordu. Çünkü eşim daha katı bir parti üyesiydi. Daha disiplinli bir parti üyesiydi. Onu kızdırıyordu. Programı, eylemi dolayısıyla onu eleştiriyor ve kızdırıyordu. Hep tartışırlardı. Daha sonra tabii ayrıldık görüşmedik. Marmaris'e Datça'ya gitti. Sonrasını bilmiyoruz. Can Yücel şiirinin, yazınının bir alt yapısı vardı. Bu elbette ki, aileden gelen, eğitim ortamından gelen ve en önemlisi dili. Can Yücel Türkiye'yi Türkiye yapan eğitim dizgesinin kurucusu, izleyicisi olan Hasan Ali Yücel'in oğlu. Önce oradan başlamakta yarar var diyorum ben. Hasan Ali Yücel kimdir, ne olmuştur? Hasan Ali Yücel'in çok az bilinen Can Yücel'in önsözüyle çıkmış bir kitabı var, çocukluğunu anlatan: "Geçtiğim Günlerden". Burada ben sadece resim altlarından bir iki örnek okuyacağım. "Yücel'in dedesi, Hasan Ali Yücel'in dedesi, anneannesinin babası Yarbay Ali Bey, 1847-1889. Japonya açıklarında batan Ertuğrul gemisinin süvarisiydi. Anımsayacaksınız gençlerimiz, geçtiğimiz günlerde çok sık televizyona getirildi. O batığın çıkarılması için Japon deniz bilimcileriyle birlikte bir ekibimiz orada çalışma yapıyor. Ve onun battığı yerde olan müzede o gemide şehit olanların isimleri de yazılı. Ve en başında Yarbay Ali Bey'in ismi var. Ama ne yazık ki, ne TRT'de ne başka kanallarda Yarbay Ali Bey'in kim olduğu söylenmedi. Korktular mı dersiniz? Şimdiye kadar suçladıkları Hasan Ali Yücel'i aklarız diye mi korktular acaba? Pek mümkün. Yücel'in "ela gözler, çatık kumral kaşlar, ince bıyıklar ve sakallı" diye tasvir ettiği babası Hasan Ali Yücel'in babası Posta Telgraf müfettişi Ali Rıza Bey. Baba tarafından dedesi, Hasan Ali'nin büyükbabası Posta Telgraf Nazırı Hasan Ali Efendi. Şimdi kitabının sonunda şöyle diyor: "Borçtan öyle korkarım ki, hiç borçlu kalmak istemem kimseye. Diyeceksiniz ki, hiç kimseden alacağın yok mu borcun yoksa? Cevabım kesindir. Hiç kimseden alacağım yok. Hayır, hiç kimseden alacaklı değilim. Böyle olan varsa da unuttuysam onlara da helal olsun. İnsan olarak dünyanın en azap verici duygusu başkalarını kendine karşı borçlu görmektir. Alacaklı olacağıma verecekli olmayı, hem de devlete ve millete verecekli olmayı tercih ederim ve her zaman tercih etmişimdir." Borcunu fazlasıyla ödediğini düşünüyorum ve bizden yana da helal olsun diyorum. Ve elbette ki "Edebiyat

Tarihimizden" diye de bir edebiyat kitabı, fakat ikinci cildini hazırlayamadan aramızdan ayrılan, bir kitabı daha var. Böyle bir ailede yetişmiştir Can Yücel. Bu büyük kültür birikimi ortamından eğitim ortamına geldiğimizde Dil Tarih'te okumuş, sonra İngiltere'ye gitmiş, BBC'de çalışmış, bunların hepsi var. Ama en önemlisi dili. Diliyle ilgili şunu söylüyor. Can Yücel şiirinin başlangıç yıllarını şöyle anlatıyor: "Başlangıçta kimseye özenmedim doğrusu. Türk şiirinde bir devre hani çok şaşalı devresinde öğrendiğim şeyler oldu tabii. Garip'ten Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan öğrendiğim şeyler oldu. Bir ara çok küçükken, lisedeyken Nazımvari şiirler yazdım. Hatta o zaman yazdığım bir şiirim var devrim üzerine. O zaman devrimci sosyalisttim ben. Bu işin yavaş yavaş olacağına inanıyorum. Sezaryene lüzum yok. Dokuz ay bekleyelim diye. Nazımvari bir şiir yazdım. Babam bir arkadaşıyla oturuyor. 'Oku' dedi bana şiiri, okudum. Arkadaşı, 'Ali' dedi, 'Bu çocuğa dikkat et. Komünist oluyor'. Oysa ben başka bir şey söylüyordum. Ama Nazım'ın üslubuyla yazmışım ya beni komünist sanıyor." 1974'ten sonra çıkan "Bir Siyasinin Şiirleri"ne sözü getiriyor: Hapishane. Hapishaneyse kapalı bir yer. Şairlik patlamam orada oldu. Cepheleri kapalı bir yere koymuşlar. Seni koyanlar var. Yalın bir çelişki var. Yalın bir çelişkinin içinde bir de insanlarla sıkı fıkı bir ilişki var hapishanede. Sadece siyasiler değil, gerçi öbür koğuşlarla ilişkiyi kısıtlamışlardı ama yine de onları izleyebiliyorduk. Bundan dolayı o sırada yoğun biçimde şiirle baş başa kaldım. Yoğun olarak şiir yazmaya başladım ve bunu iş haline getirdim. İki üç günde bir şiir yazıyordum. Bunların bir kısmını attım. Bir kısmı "Bir Siyasinin Şiirleri" oluşturdu." Şu kitapta "Bir Siyasinin Şiirleri" var. Şimdi arkadaşım eğer cezaevi şiirleri konusunda Can Yücel'e yer vermeyecekse daha sonra örnekler okurum. Ve oradan söz Rıfat Ilgaz'a geliyor. Rıfat Ilgaz'ın şiirine geçiyor. Bunları anlatıyor: "Dile gelince sokaktan öğrenilen dil bir yana, İstanbul Türkçesi Osmanlıdan bozulan bir lehçe değildir, İstanbul hayatından gelen bir lehçedir. Ondan dolayı da halkla ilişkisi olan bir lehçedir. Boğaziçi köylerine bakılırsa buraların yerlileri çok iyi Türkçe konuşurlar. Bu sokak lehçesi eski İstanbul'dan gelen halkla kaynaşmış bir dildir. Eski İstanbullular çok iyi küfrederler ve Anadolu'dan gelenleri çabuk içlerine alırlar. Onlardan gelen vurmaları yakalarlar. Mesela Tamburi Cemil Bey sokak satıcılarının sözlerinden besteler yapmıştır." Şimdi Can Yücel'in dili gerçekten küfürlüdür, serttir, sivridir. Bu yanına tutunmuştur daha çok. Oysa özüne inilseydi çok daha şey olurdu, gençlerimize söyleyecek şeyler olurdu. Peki dili sadece sokaktan mı almış? Bu soruya başka bir yanıt var. Elbette ki Türkçenin matematiksel yapısı. Türkçe matematiksel bir dil.

Prof. Nazan Erkmen: Sayın İsmet Ercan sizi dinlemek çok hoşuma gidiyor, ama gerçekten özür diliyorum. 30 dakika oldu, 10 dakika daha veriyoruz size.

İsmet Ercan: Tamam. Daha önce söylenseydi, daha kısa anlatırdım. Ben Can Yücel'i ayrıca sözlü olarak da dinledim. Kimden dinledim? Ceyhun Atnuf Kansu'dan dinledim. Sanıyorum akrabalıkları da var. Fakir Baykurt'tan dinledim, köy enstitüsü çıkışlı bir öğretmen olması dolayısıyla... Çok konuştuk ama burada cezaevinde volta atarken tel örgünün dışından görülen bir balondan duygulanımlarını anlatırken Can Yücel Sabahattin Emmi'sini hatırlıyor ve onun için de bir volta atıyor. Sabahattin Emmi'si Sabahattin Eyüboğlu. Ve onun kardeşi Bedri Rahmi Eyüboğlu. Bedri Rahmi Emmi'si bakın ne diyor dil için: "Üç dil. En azından üç dil bileceksin. En azından üç dilde ana avrat dümdüz gideceksin. En azından üç dil bileceksin. En azından üç dilde düşünüp rüya göreceksin. En azından üç dil. Birisi ana dilin; elin ayağın kadar senin. Ana sütü kadar tatlı, ana sütü kadar bedava. Ninniler, masallar, küfürler de caba. Ötekiler yedi kat yabancı. Her kelime aslan ağzında. Her kelimeyi bir bir dişinle tırnağınla kök sökercesine söküp çıkartacaksın. Her kelimede bir tuğla boyu yükseleceksin. Her kelimede bir kat daha artacaksın. En azından üç dil bileceksin. En azından üç dilde "canımın içi" diyeceksin. "Canım ağzıma geldi" demesini, "kırmızı gülün alı var" demesini, "nerden inceldiyse oradan kopsun" demesini, "atın ölümü arpadan olsun" demesini, "keçiyi yardan uçuran bir tutam ottur" demesini, "insanın insanı sömürmesi rezilliğin dik alası" demesini, ne demesi be, gümbür gümbür gümbürdemesini becereceksin. En azından üç dil bileceksin. En azından üç dilde ana avrat dümdüz gideceksin. En azından üç dil. Çünkü sen ne tarih ne coğrafya, ne şu ne busun. Oğlum Merloş sen otobüsü kaçırmış bir milletin çocuğusun." Evet, Can Yücel bütün bunları dinleyerek, duyarak, öğrenerek şiirin başına oturdu ve bugüne kadar geldi. Bizler ve bizden sonrakiler, elbette ki, onların atardamarından ve onların gürül gürül gürül akan çeşmesinden su içmeye, beslenmeye, nemalanmaya devam edeceğiz. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

Prof. Nazan Erkmen: Çok teşekkür ediyoruz. Sözünüzü kestiğim için çok çok özür dilerim. Biz burada daha çok günler düzenleriz inşallah ve sizi uzun uzun dinlemeyi çok arzu ederiz. Çok ilginç, Sayın İsmet Ercan'ın konuşmasından Can Yücel'in Fazıl Hüsnü Dağlarca'dan etkilendiğini öğrendik. Ve şairlik patlamasının da bu kapalı yerde, bu müthiş mekanda gerçekleştiğini öğreniyoruz. İnsanı ve evreni kucaklayan bir şairi ayrıntıları ile öğrenmek isteriz. İnsanları izlemek burada en önemli işi olmuş. Ve yoğun olarak da şiirin patladığı yer, haşır neşir olduğu yer de burası olduğu için bizim için çok önemli ipuçları aldık. Teşekkür ediyoruz efendim. Şimdi sanıyorum yarım saat veriyoruz değerli konuşmacılarımıza... Keşke daha uzun bir süre verebilsek. Sayın Aydın Ilgaz Bey'i rica ediyoruz, konuşmasını yapmak üzere...

Aydın Ilgaz: Arkadan görünüyor muyuz biz? Yoksa ayağa kalkıp konuşsam daha mı iyi olur?

Prof. Nazan Erkmen: Sesiniz çok güzel, duyuyorlar.

Aydın Ilgaz: Peki. İnsanları bırakmazlar sevmeye. İşte böyle çekersin suçunu. Üç duvar bir kapı arkasında. Toptaşı Cezaevi de işte bunlardan biri. Bir an Can Yücel'in adı geçti, Nazım Hikmet'in ve Necip Fazıl Kısakürek. Bunların üçü de babamın yaşamında önemli yerleri olan ve anılarla dolu olan bölümler olduğu için ben de bunlara yaşım icabı şahit oldum. Ama küçük, ama büyükken. Ben Rıfat Ilgaz'ı sadece hastane ve hapishanelerde tanıdım, lise son sınıfa kadar. Yani bir hapishane bir hastanede babamı görürdüm. İkisinde de sakıncalıydı Rıfat Ilgaz... Biz onu demir parmaklıklar arkasında ziyaret ederdik. Ve hastaneye gelince de o demir parmaklıklar arkasında almış olduğu mikrobun yani veremin, tıp dilinde tüberkülozun nedeniyle bize yaklaşamazdı. Çünkü o mikrobu bize geçirmekten korkardı. İşte bu yılların içinde Rıfat Ilgaz'ın tek suçu hür insanlar gibi konuşmak ve kitapları onun suç ortağıydı. 1944'lü yıllarda Rıfat Ilgaz "Sınıf" adlı şiir kitabından dolayı ilk defa hapisle karşılaştı. Yazdığı şiirlerin o günün iktidarının yani Alman ordularıyla işbirliği yapmaya hazırlanan Hasan Saka hükümetinin ve Almanya'ya gönderdiği paşaların eğitim görerek Almanlarla birlikte II. Dünya Savaşı'nı başlatmak için yapılan hazırlıklara Türkiye de katkıda bulunmuştu. Annem öğretmendi. Erkilet Lisesi'nde, Aksaray'da öğretmenlik yapar. Babam da Karagümrük Ortaokulu'nda hem edebiyat hocası, hem yönetici idi. Yazdığı kitabın kabının kırmızı olması ve adının da "Sınıf" olması, hele kapağında da "Devrim" sözcüğü olan bir yayınevinin oluşması, o günün sıkıyönetimdeki üç tane yöneticinin; biri piyade generali, bir tanesi piyade asteğmen, bir tanesi de gerçekten askeri savcı. Üçünün kararı öne konduğu zaman askeri savcı her ne kadar toplatılan bu kitabın bakanlar kurulu tarafından toplatılmış olması, yani bir suç unsuruyla önümüze gelmediği halde, o diğer yönetici ki, onlar örfi idare mahkemelerinin başına getirilmiş yöneticiler, "Madem ki, bakanlar kurulu kararıyla toplatılmış vardır bir suçu" deyip o zamanın bilirkişisi olarak Sulhi Dönmezer ki- ordinaryüs profesör olarak vefat etmiştir- onun hazırladığı belgelerde Rıfat Ilgaz'ın komünizm propagandası yapmadığından söz eder. Ama biraz edebiyat yönü ağır basmış, yazdığı şiirlerdeki sözlerin kafiyesiz olması nedeniyle satırları alt alta koymuş, biraz da "ruhsal dengesi bozuk muharrir" diye adlandırmış. Tek suç oydu. Ama yazdığı şiirlerin niteliğinden gündeme getirirken, içinde hiçbir şekilde propaganda suçu olmadığını beyan etmiştir. Ona rağmen Rıfat Ilgaz, ağır ceza mahkemesi tarafından altı ay hapis cezasına çarptırılmıştır. O günün hapishaneleri; bugünün beton duvarlı, tiplerine göre ayrılan, hatta cep telefonu bile olan, televizyon olan yerler değildi. Tophane Askeri Cezaevi'ydi. Toptaşı Cezaevi'nin bugün bir üniversiteye akademik olarak verilmesi,

Rıfat Ilgaz'ın yattığı Tophane'deki Askeri Cezaevi de İtalyan Hastanesi'nin karşısındaki o Tophane, geçmişte Fatih Sultan Mehmet'ten gelen o bina bugün ne mutlu ki, Rıfat Ilgaz'ın hapishane diye yattığı yer bir akademi olmuştur. Ve orada sanat sergileri açılıyor. Toptaşı Cezaevi'nin de böyle bir şey olacağını duyduğum zaman hani tabir-i caizse tüylerim diken diken oldu. Ve sabahtan beri burada duygular içindeyim. Çünkü Rıfat Ilgaz'ın her yattığı yer, hapishaneler sanat binalarına dönüşmüştür. Bugün Kastamonu'da Vedat Tek'in yaptığı Vilayet binasının yanında önce hapishane olarak kullanılan 83 yılında yanan o bina da Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi. Yani mahkumların volta attığı ve işkence çektiği binalarda ne mutlu ki, bugünlerde Türkiye'nin çok ihtiyacı olan sanat ve kültürün canlandırmasına sebep olacak yerler hep güzel kültür abidelerine dönüşüyor. Sultanahmet Cezaevi'nde de Rıfat Ilgaz yattı. Onu kaçırdık. İlk önce kültür merkezi olarak açıldı ama Four Seasons oteller grubu para ve kapitalist düzenin getirdiği herhangi bir duyarsızlık içinde o binaya el koydu. Orası da ne mutlu ki, dünyanın en güzel oteli, geçen sene dünya birincisi seçildi. Keşke orası da kültür merkezi olsaydı. Ben dört buçuk yaşından itibaren bu tarihi binaların önce hapishane, sonra kültür merkezlerine dönüşünü yaşadıkça, o sanatçılarımızın iyi yerleri seçtiğine inanıyorum. Yani geleceğin kültür merkezlerini orada hapis yatarak yazdıklarıyla, söylediklerivle birilerine bir şeyler söyleyerek bugünün kültürünü sanatını geliştirmeye çalışıyorlar. Ben 1950'li yıllarda Can Yücel'in öykü yazarı olacağını keşfettiği bir dönemden geçtim. Ortaokul ikideyken eve gelmişti, babamın yanına. Babam da gizleniyordu, o gizlendiği evde çöpçüyle ilgili, mahallenin çöpçüsüyle ilgili yazdığım bir öyküyü okudu. "Bilmem şair olabilir mi, ama iyi öyküyü olacak" demişti. Ama ben tam tersi oldum, mühendis oldum. Çünkü dört buçuk yaşındayken bizim apartmanda Perihan Abla, ev sahibinin kızı bana bakardı. O zaman kreş falan yoktu. Babası da evin sahibi, kira toplarken, kiracı parayı vermemiş, habire küfür ediyormuş. Ben sonradan öğrendim. "O adamı hapishanelerde sürüm sürüm süründüreceğim" dermiş. Ben de Perihan Abla'nın kulağına eğilmişim: "Yoksa o adam da mı kitap yazdı?" Çünkü benim kafamda hapishanede yatmak sadece yazdıklarından dolayı bedel ödemekti. Bu bedeli ödemekte biz ailecek çok iyi yaşadık. Annem öğretmendi, 49 yılında hükümetin baskısıyla Kandilli Kız Lisesi'nde Türkan Saylan'ın da hocası olarak sürdürdüğü yıllarda babamlı annemin ayrılması gerekti. Çünkü annem de öğretmenlikten atılacaktı. Bir komünistin karısı olmaktan... Vakıa 50'li yıllarda biz Kuzguncuk'a taşındığımız zaman Can Yücel'in ve Nazım Hikmet'in söz ettiği Kuzguncuk'a sanki biz kaderimizi orada aramaya gelmiştik. Çünkü Nazım Hikmet'in teyzesi Sara Hanım Kuzguncuk'ta oturuyor. Mehmet Ali Aybar Kuzguncuk'ta oturuyordu. Can Yücel bizden sonra taşındı. Cemil Meriç Kuzguncuk'ta oturuyordu. Biz oralarda büyürken babam gizlenmişti. 51 yılında yazdığı "Devam" adlı şiir kitabından dolayı yine aranıyordu. Her ne

kadar ayrı olmalarına rağmen annemle, bizim eve sığındı. Bizim ev de Kuzguncuk İcadiye Caddesi, No: 6, yani iskelenin tam karşısındaydı. Bir Rum eviydi, evin sahibi Boyabatlı Hasan Amca'ydı, Beylerbeyi Sarayı'nda bahçıvandı. İki oda, iki oda, yukarıya ortadan ahşap bir merdivenle çıkılırdı. İki odada onlar kalır, oğlu Şaban Abi evlendiği için yatak odası üst katta, onun odasının karşısında bizim misafir odası, iki oda da yukarıdaydı. Ansızın babam bir gece geldi. Biz eve aldık. Ertesi gün annem aileyi topladı, yani evimizdeki aileyi. Bu kişinin yani babamın, "Çocuklarımın babasıdır, buna bakmak zorundayım. Kanama geçiriyor" dedi. Şaban Abi, en çok dışarı giden gelen kişi olduğu halde "Ben görmemiş olayım" dedi. O evde babam yedi ay devamlı gizlendi. Ben arkadaşlarımı eve getirirken zili çok uzun çalardım, babama sinyal vermek için. Yaşım on buçuk, onbirdi. O öksürmemek için çaba harcar, eğer öksürecekse de yastığı ağzına kapatırdı. Ve evin içinde birkaç dakika kalmayı sağlar sonra çıkardım, arkadaşlarım bir şey öğrenmesin diye. Evimizin karşısında bir muhallebici vardı, Yorgo. Sonra 6-7 Eylül'de onun binasını da aşağı indirdik. Bu Yorgo'nun binasına gelen devamlı iki kişi vardı. Bizim evi gözetleyen siviller. Oysa evin içindeki Şaban Abi de resmiydi, yani polisti. Hem de onları bize gönderen, yani Yorgo'ya gönderen, İstanbul vali ve belediye başkanının kapısında onu koruyan, resmi üniformalı polisti. Şaban Abi tam yedi ay hiç sesini çıkarmadı. Ama ben bir yanlışlık yaptım. Arkadaşımın babasını Denizcilik Bankası'nda çalışan müfettiş zannederdim. Oysa o sivil polismiş. Ve ağzımdan kaçırdım babamın evde olduğunu. Çok güveniyordum. Bir gün geldi, "Söyle babana" dedi, "götüreceğiz". Emin Abi'ye yani berbere gittim. Babam dedi ki, "Git saçlarını kestir". O günden sonra babamı görmedim. Sonra Toptaşı Cezaevi'nde tutuklu olduğunu duyduk. Toptaşı Cezaevi'nde tutuklu olması kayıtlarda yok ama bir otel vardır uzun süre kalınan yer, bir de pansiyonlar vardır biliyorsunuz. Rıfat Ilgaz gibi önce sorgulamak için küçük cezaevlerine koyarlar. Yedi ay, altı ay mahkumiyetini veya yargılanmasını bekler. O süreç hiç kayıtlara geçmez. İşte Rıfat Ilgaz'ın kayıtlarda olmayan hapis süresi burada üç ay süreyleydi. Hiç de belgelerde yok. Çünkü resmi bir tutuklama değil. Bekletme odası gibi. Ne zaman sıran gelirse çıkardın. O bakımdan Rıfat Ilgaz'ın Toptaşı Cezaevi'nde yattığı resmi değildir. Bu gayrı resmidir. Babamın öyle çok yattığı yerler vardır. Yatar, çıkar. Zaten şunu derdi: "Keşke bir yerde 30-40 sene yatsaydım da bilirdim oranın bana ait olduğunu; kağıdımı alır, kalemimi alır... Ama her değişen hapishane, her değişen savcı, her değişen gardiyan, her değişen mübaşir ona kendini tanıtmak bile uzun vakit alır." İşte Toptaşı Cezaevi süresi belli olmayan bir zamanda yattığı yerdi. Asıl resmi yattığı yerler Tophane Cezaevi, Davutpaşa Kışlası, Kuleli Askeri Lisesi'nin bir zamanlar hapishane olarak kullanılan bölümü. Daha Kastamonu'da 1981 yılında da 71 yaşında yattığı, bir de Et ve Balık Kurumu'nun hapishane olarak kullanılan çalışır haldeki mezbahası. "Tek suçumuz hür insanlar gibi konuşmak. Kitap-

lar suç ortağımız" dediği yıllarda "Bir liseli öğrenciyle vurulur bileklerin, kırk mahkumun çektiği zincire. Tek suçumuz hür insanlar gibi konuşmak. Kitaplar suç ortağımız." Bütün bu sanatçılarımızın, yazarlarımızın yazdığı kitapları, hele 40'lı yıllarda yazdıklarından ve söylediklerinden dolayı hapis yatmaları bugün Türkiye'de demokrasinin yokluğuna bir büyük işarettir. Dilerim ki, geleceğin Türkiyesi'nde bu varlıklar, bu hapishaneler kapandıkça birer kültür merkezine dönsün ve biz ayıplarımızı yavaş yavaş unutalım. Ve şunu da dekanımızdan rica etmek istiyorum, benim tek arzum şu; 'Dört Mevsim', yani İngilizcesi Four Season otelinin keşke her bir odasına, orada hapis yatan Nazım Hikmet'lerin Rıfat Ilgaz'ların daha nice insanların isimleri bir anı adına kapısına konsaydı da, 9 numara, 12 numaralı oda, 8 numaralı oda değil de Nazım Hikmet Odası'nda, Rıfat Ilgaz Odası'nda, Necip Fazıl Odası'nda insanlar yatsaydı ve onların içerde anılarını tazeleyen, onlarla ilgili küçük dokümanlar olsaydı. Ben dünyanın her yerini gezdim Türk Hava Yolları'nda çalışırken, kendi paramla değil, devlet adına görevliydim ve ne zaman böyle yerlere gitsem, Filipinler'den tutun İngiltere'ye, hep sanatçıların adına verilmiş yerleri izlerim ve hep dilerim ki, keşke bizim ülkemizde de bu cefalar ve acılar çeken ve halkı için hapis yatmayı göze alan ve söyleyeceklerini sakınmayan ve korkmadan yazan insanlarımızı biz de kadirşinaslık yapıp, isimlerini bir duvara tabela olarak çakmak zahmetinde bulunalım. İşte bu güzel nezih yerin açılışında okul yönetiminden ve gençlerden şunu rica ediyorum. Her bir odaya, burada hapis yatmış aydınlarımızın ismi verilse de sahne gibi veyahut atelye gibi yerlerde her kapıdan girişimizde öğrenciler ve gençler olarak onları yad etsek, hatırlasak. Çünkü onlar bizim için buralarda yattılar. Kötü bir iş yaparak değil, halkın boğazından geçen ekmeğe göz dikerek değil, ona göz dikenlerin adına konuştuğu için onları içeri aldılar. Ben Rıfat Ilgaz'ın neden hapis yattığını biliyorum. Rıfat Ilgaz halkın oylarıyla iktidara gelen yöneticilerin verdikleri sözü tutmadıklarından dolayı onları uyardığı, fincancı katırlarını ürküttüğü için ve bugün suya sabuna dokunmayan bazı aydınlarımıza şunu diyorum: Suya sabuna dokunmazmış, pise bak! Evet, suya sabuna dokunmayan insanlar bugün aydınlar olarak ortaya çıkıyorlarsa, onların bütün yaptıkları Rıfat Ilgaz'lar, Nazım Hikmet'ler gibi halkın adına değil. Rıfat Ilgaz'ın bir sözü vardır: "Gözüm toplumda, kulağım halkta." Bugün sırça köşklerinde oturan, halkın içine karışmayan, hatta o küçümsenen metrolara, tramvaylara binmeyen aydınlarımız halkın çektiği eziyetleri kendilerine göre yorumluyorlar. Acaba 'varoş' diye adlandırılan ve kendimizden bir yabancı terimle uzaklaştırdığımız o insanlara eskiden sahip çıkılsaydı bugün onların da edebiyatı, sanatı, kültürü olurdu. "Neden onlar bize karışmıyor" diye merak ediyorsanız arkadaşlar, çünkü onları tanımayan aydınların televizyonlarda, şuralarda buralarda yaptıkları etkinlikleri hiç de onlar anlamıyorlar, hatta tınmıyorlar bile. Cide'ye çağırdığımız bir aydın sanatçımız tek kişilik bir konuşma yapı-

yordu. Saat yedi buçuk, sekiz civarında bir çok orada bulunan insanlar yavaş yavaş yatmaya doğru gidecekti. Yaptığı espriler saat birden sonra televizyonlarda yayınlanan paparazzilerle ilgili olduğu için onu kimse anlamadı. Sonra bana yakındı, "Yahu bunlar hiçbir esprimi yakalayamadılar". E senin yaptığı espriler saat on birden sonraki televizyonlara ait. Onlar o saatte uyuyor, saat beşte tarlaya gidiyorlar. İşte aydınlar bugün halkı tanımadığı için bu kopukluklar oluyor arkadaşlar. Halk içine karıştığı zaman anlıyor. Rıfat Ilgaz'ın yattığı hapishanelerde, Nazım'ın yattığı, Can Yücel'in yattığı hapishanelerde şoförü, işçisi, ırgatı, amelesi vardı. Onların sorunlarını konu ettikleri için bugün onlar Sabahattin Ali'ler gibi büyük insanlar, yazdıkları öyküler Orhan Kemal'ler gibi kalıcı. Bu yüzden onlar yaşadılar. Bir gün babama "Biraz istirahat et, uzansana baba" dedim. "Ya bu kadar yattık, bırak da biraz ayakta durayım" dedi. Ama şunu söyleyeyim, Rüstem Batum Show'da yaptığı bir programda Rüstem Batum şöyle dedi: "Hocam bu kadar hapis yattın, bu kadar sıkıntı çektin. Kızdığın kimse var mı?" Yanında duran kitaplara bakarak şunu dedi: "Ben hapis yatmasaydım bu kitapları yazmaya nasıl vakit bulur da yazardım?" Bugün Türkiye'de hapis yatmadan kitap yazılıyor tabii ama kalıcı olmak halkın içinden gelmekle oluyor. İşte bu halkın kültürünü yansıtan hanelerden biri de hapishaneler. Bu hanelerin gelecekte kültür hanelerine dönüşmesi Türkiye'nin geleceğinin aydınlık olacağını gösterecek bize. Rıfat Ilgaz'ın iki kısa dizesiyle bitirmek istiyorum: "Yüzyılımı dörde böldüm. Her bölümü bir mevsim. Üçü gitti, biri kaldı. Yazı gitti, güzü gitti, karlı tipili kışı gitti. Yemyeşil bir bahar kaldı." 92'li yıllarda bir gün "Baba" dedim, "sen anlaşılan yüz yılını dörde böldün. I. Dünya Savaşı'nı gördün. Güz dedin ölümler, yok oluşları izledin. Karlı tipili kış dedin. 80'li yıllarda gözlerin bağlı olarak doğduğun köyden seni alıp Kastamonu Mezbahası'nda gözleri bağlı dört gün ayakta tuttular seni. Ve kanama geçirdiğin için Bağlıdağ Sanatoryumu'nda dört tane inzibat başında zor zapt etti seni. Peki bu bahsettiğin dördüncü mevsim, yani ilkbahar ne zaman gelecek ki, yüzyıl bitiyor". "Sen bakma" dedi, "Mevsimler bazen gecikir. Ama doğa hiçbir zaman kışını, güzünü yaşadıktan sonra o baharı bize getirmemezlik etmez. İnsanlar da öyledir. Sen inan, yemyeşil bahar bizi bekliyor." Ben Rıfat Ilgaz'ın yemyeşil baharının geleceği umuduyla sözümü son şiirle bitireyim. "Son Şiirim. Elim eline değsin. Isıtayım üşüdüyse. Boşa gitmesin son sıcaklığım." Teşekkür ederim. İyi günler.

Prof. Nazan Erkmen: Çok duygulanarak dinlediğimiz bu muhteşem konuşma için size yürekten teşekkür ediyoruz. Keşke bitmese. Ruhu şad olsun babanızın. Onun buradaki manevi varlığının bize güç vereceğinden çok eminiz ve burası bize geçerse sizlere söz veriyoruz, onların manevi varlıklarının hep bizim aramızda olacağı sınıfları mutlaka yaratacağız. Çok teşekkür ediyorum. Sayın Turgay Fişekçi'ye sözü veriyoruz efendim.

Turgay Fişekçi: Gerçekten de Aydın Abi'nin bu duygulu konuşması üzerine konuşmak biraz zor olacak ama bir bakımdan da kolay olacak. Çünkü bu dinlediğiniz bizim çağdaş tarihimiz bir yerde. Yani yalnız Rıfat Ilgaz'la, Nazım Hikmet'le ya da hapiste yattığını duyduğunuz başka aydınlarla sınırlı olmayan bir tarih bu. Bütün bir toplumu kapsayan çağdaş tarihimiz ne yazık ki. Şimdi buradaki konuşmanın konusuna baktığım zaman aslında içinde garip bir ironi sezdim. "Toptaşı Cezaevi'nde Yaşayan Şair ve Edebiyatçılar" konuşmanın adı. Yani o kadar kanıksanmış bir şey ki, şair ve edebiyatçıların cezaevinde yatması, ya da yaşaması. Panelin konusuna bile yansıdığını görüyoruz. İşte "Nerede yaşıyorsunuz?", "Toptaşı Cezaevi'nde". Bu kadar doğallaşmış bir durum. Neden böyle olmuş? Bu türlü nedenler sıralanabilir ama dediğim gibi bir toplumsal tarihimiz bu ne yazık ki ve öyle bir dönemdir ki yani neredeyse 141 ve 142. maddeler komünizmi övme suçunu kapsayan 91 yılında kalktı. 90'lı yıllara kadar edebiyatçı, ya da yazar olmuş her insanın her kişinin şöyle ya da böyle başından geçmiş şeyler. Ben daha görece genç kuşak olduğum için eski kuşaklarla konuştuğumuzda hep bu gerçekle yüz yüze gelirdim. İşte bir dönem "Denizli'ye gidiyorum" demiştim Şükran Kurdakul'a. O hemen "Aa" demişti, "Ben orayı çok iyi bilirim. Cezaevinde yattım. Merkezden sağa dönersen biraz git ileridedir cezaevi. Hala yıkılmadı." Yani bugünkü durumunu da biliyordu. İşte Bozcaada'ya tatile gitsem Arif Damar şey der, "Oranın cezaevinde ben şu kadar yattım." Herkesin bu ülkenin cezaevlerinde ya da şehirlerinde böyle anıları vardır. Yani başka bir ülkede olmayacak şey ne yazık ki bizim ülkemizde olmuştur. Ne olmuştur? İşte İspanya'da 1930'larda iç savaş olmuştur diyelim. Orada belki olduysa olmuştur. Lorca'yı öldürmüşlerdir ya da bir çok şair ve yazar ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Fakat ülkemizde Abidin Dino'nun da yaptığı seramiklerde orak çekiç bulunduğu için göz altına alınmıştır. Seramikleri kırılmıştır. Sanatla edebiyatla uğraşanların bu işi yapmamaları için ne gerekiyorsa yapılmıştır ne yazık ki. Fakat bugün bu konuları konuşuyoruz. Şunlar olmuş, bunlar olmuş. Çok acı olaylar, anıyoruz. Fakat asıl yapılması gereken çok daha ciddi bir şey var. Eğer bu olaylar, bu tarih bizim tarihimizse, bu tarihle bir biçimde yüzleşmemiz ve yeni kuşaklar olarak bugünün toplumu olarak kendimizi aklamamız gerekiyor. Bu nasıl olabilir? Bu türlü yollarla olabilir tabii ama şimdi işte 1938 yılında Nazım Hikmet'i durup dururken yargılayıp 28 yıl 4 ay hapse mahkum eden yargıçları bulup onlara "Neden böyle yaptınız?" diyemeyiz. Ölmüşler gitmişler. Fakat bu karar hala duruyor. Nazım Hikmet'in biyografisinde. Hem de orduyu isyana teşvik suçundan şu kadar yıla mahkum olmuştur diye bir kayıt var. Bunların aslında bütün yazarların, sanatçıların geçmişlerindeki bu kayıtların temizlenmesi gerekir. Belki devlet bir komisyon kurar. Adalet bakanlığı bir çalışma başlatır. Yani neden Nazım Hikmet orduyu isyana teşvik suçuyla hüküm

giymiş olarak anılsın? Böyle bir suçu yok çünkü. İşte tıpkı Rıfat Ilgaz'da olduğu gibi bir yargıç ve iki askerden oluşan bir mahkeme heyeti kararı veriyor. Kararı teşkil eden olay da Harp Okulu öğrencilerinin yatakhanesinde arama yapılmış, bir öğrencinin dolabında Nazım Hikmet'in şiir kitabı bulunmuş. Yani bunun böyle yorumlanabilmesi çok olağan dışı bir şey. Hiçbir hukuk mantığıyla bağdaşamayacak bir şey. Bugün olsa işte ne olurdu? Böyle bir karar çıksa Nazım Hikmet giderdi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvururdu. Türkiye bu nedenle tazminat öderdi, karar bozulurdu falan. Ama Nazım Hikmet aslında o kadar yüce gönüllü bir insan ki, böyle bir hakkı olsa da bunu bugün de yapmazdı. O kadar eza cefa çektiği halde, hayatı tehlikede olduğu halde yurtdışında 13 yıl dünyanın en tanınmış şairlerinden biri olarak bütün dünyayı dolaşırken bir kez bile ülkesi aleyhinde bir kelime çıkmamıştır ağzından ki, geri dönemeyeceğini çok iyi biliyordu. İstediği her şeyi söyleyebilirdi. Buna karşın ülkesi aleyhinde tek bir söz çıkmamıştır ağzından. Ve bugün hala Nazım Hikmet Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı sayılmıyor. Neden sayılmıyor? Çünkü 1951'de hepinizin bildiği gibi Refik Erduran'ın kullandığı bir motorla yurtdışına kaçtı, normal yollarla çıkamadığı için ve bu olaydan sonra da Bakanlar Kurulu onu pasaportsuz yurtdışına çıktığı gerekçesiyle vatandaşlıktan çıkardı. Gerekçesi budur. Ve aradan bakın 50 yıldan fazla zaman geçti ve Nazım Hikmet Türk vatandaşı değil. Ha bunun ne önemi var? Aslında hiçbir önemi yok. Çünkü bütün dünya onu Türk şairi olarak biliyor. Her zaman öyle bilecek. İşte yazdığı şiirler Türkçe dilinde çünkü. Ve dünyada da Atatürk'le beraber en fazla tanınan iki Türk'ten biri Nazım Hikmet. Ve hep öyle kalacak. Fakat yine bu konuya gelirsek, devletin, ya da yönetimlerin, ya da toplumun böyle bir tutumu var: "Aman Nazım Hikmet bizden uzak dursun". Böyle olmaz. Çağdaş bir toplum olabilmek için bu davranış biçimiyle, ya da bu anlayış biçimiyle sürdürebilmemiz mümkün değil. Nasıl her alanda demokratik bir toplum olmaya çalışıyoruz, bunun için çaba gösteriyoruz. Geçmişimizle de bir biçimde yüzleşmemiz, nasıl özür dileyeceksek bir özür yolu bulmamız gerekiyor. Kemal Tahir, hayatı boyunca roman yazmaktan başka bir şey yapmamış bir insan ve bugün yazdığı romanlara baktığımızda da aslında son derece milliyetçi düşüncelere sahip, hatta ümmetçi, Osmanlı toplumunu yücelten bir yazar olduğunu görüyoruz. 15 yıl yatmıştır. Nazım Hikmet'le beraber o da yargılanmış ve 15 yıl, hayatının dörtte biri. 63 yaşında öldü adamcağız. Nazım Hikmet'in toplam Türkiye'de yaşadığı yıllar içinde dışarıda geçirdiği yıllar yaklaşık beş yıl kadar. İçerde geçirdiği yıllar 15 yılın üzerinde. Yani yaşadığı dönemin dörtte üçünü neredeyse cezaevinde geçirmiş. Neden? Nazım Hikmet ne yaptı da bu kadar yıl cezaevinde yattı? Nazım Hikmet daha 13 yaşında şiir yeteneğiyle parlamış bir genç. Çünkü aydın bir çevrede büyümüş. Dedesi şair, annesi ressam. 13 yaşında yani 1915'te Çanakkale Savaşı oluyor. Orada ölen 250 bin

kişi arasında Nazım Hikmet'in dayısı da var. Dayısı için bir yurtseverlik şiiri yazıyor. İlk yazdığı şiir odur. Sonra 20 yaşına geldiğinde Kurtuluş Savaşı başlıyor. Son derece yurtsever bir yürek. İşte başka şair arkadaşlarıyla beraber Anadolu'ya geçiyor, Kurtuluş Savaşı'na katılmak için... Yani 20 yaşında Ankara'ya geliyor. Hatta 19 yaşında, 1921'de Ankara'da Atatürk'le tanıştırıyorlar. Atatürk'ün onlara çok veciz bir nasihatı vardır. Vanu ile ikisinin ellerini sıkıyor ve "Size tavsiyem mevzulu şiirler yazın" diyor. Çünkü biliyorsunuz bizim geçmiş edebiyatımız Divan Edebiyatı'ndan geliyor. Yüzyıllarca kaş göz için şiirler yazmış bir edebiyattır Divan Edebiyatı. Atatürk karşısında iki tane genç şair görünce onlara "Mevzulu şiirler yazın" diyor. Ve cepheye göndermiyorlar da bu iki genci, o zaman okuyan insan da çok az, Bolu'ya öğretmen olarak tayin ediyorlar. Bunlar gidiyorlar bir dönem, bir yarıyıl Bolu'da öğretmenlik yapıyorlar ama içlerinde müthiş bir öğrenme aşkı var ve İnebolu'dan Ankara'ya gelirken de İnebolu'da o zaman Almanya'dan gelmiş Spartakis denilen o zaman Almanya'da Marksist bir devrim hareketi var. O hareketten etkilenmiş insanlarla tanışıyorlar ve duyuyorlar ki, Rusya'da da bir devrim olmuş. "Bunu tanıyalım, Rusya'ya gidelim" diyorlar ve kalkıyorlar Rusya'ya gidiyorlar. Ve Rusya'da dört yıl üniversiteye gidiyor Nazım Hikmet. Ama Rusya o zaman daha sonra olduğu gibi baskıcı bir devlet yönetimi değil o zaman. Yeni devrim olmuş. Müthiş bir özgürlükler ortamı var. Meyerhold bilirsiniz, tiyatroda büyük yenilikler yapmış bir tiyatro yönetmeni. Nazım Hikmet onu görüyor Moskova'da, onun tiyatrosunda çalışıyor. Onun oyunlarına benzer oyunlar yazıyor. Mayakovski'ye tanıyor. Mayakovski şiirde büyük bir devrim yapmış, stadyumlarda yüz bin kişiye şiirler okuyor. Onunla beraber aynı stadyumda şiir okuyor. Böyle bir insan. O zaman yalnız Nazım Hikmet değil, Türkiye'den bir çok aydın Rusya'ya gidiyor, bütün bu yenilikleri öğrenebilmek için. İşte Muhsin Ertuğrul da gidiyor. Orada öğrendikleriyle geliyor, çağdaş Türk Tiyatrosu'nu kuruyor. İşte Şevket Süreyya Aydemir var, Vedat Nedim Tör var, yani çok aydın var. Nazım Hikmet ülkeye döndüğünde bu sanat alanında gördüğü yenilikleri Türk şiirine uygulamak, Türk sanatına uygulamak istiyor. Yapmak istediği bu. Yani düşünce olarak elbette Marksist düşünceli bir insan. Ama devleti yıkmak, silahlı eylem yapmak, ya da ne bileyim buna benzer bir eylemi yok hiç. Sanat alanında yapıyor ne yapıyorsa. Şiir yazıyor, şiir kitapları çıkıyor, oyun yazıyor. Kafatası oyunu da işte bizim tiyatro tarihimizde bir dönüm noktasıdır. Tiyatromuzun değişmesinde. Fakat bütün bu davranışlar hoş görülmüyor yönetim kademesinde. Bir de şu var; o dönem Rusya'ya gidip orada okuyup dönen bir çok aydın dönüşünde resmi görevlere giriyor. Yani devlette görev alıyor, memur alıyor. Nazım'a da öneriliyor böyle bir şey, o kabul etmiyor. Sanatçı ruhunun, bağımsız sanatçı kişiliğinin zedelenmesini istemiyor belki de. Böyle bir ortaklığı reddedince de başına gelmedik

kalmıyor. Önce bir yıllık, bir buçuk yıllık cezaevi serüvenleri var. Sayısız gözaltı, izlenme her zaman. Sürekli birileri tarafından gözleniyor falan. Ama buna karşın son derece de yalın bir hayatı var. Yani ya Cağaloğlu'nda çalışıyor, ya Nişantaşı'nda İpek Film Stüdyosu var, İpekçi Kardeşler'in... Bu stüdyoda çalışıyor. Yaptığı bu. Şiirlerini yazıyor, kitaplarını yayınlıyor. Ama işte kısa kısa hapislikler de onu yıldırmayınca en sonunda orduyu isyana teşvikten 28 yıl 4 ay büyük hapis cezasına çarptırılıyor. Burada yattı mı bilmiyorum, gelmeden önce biraz karıştırdım ama bir kayda ben de rastlayamadım. Ama buna karşılık Üsküdar'da Doğancılar'da Paşakapısı Cezaevi var. Orada yattığını biliyoruz. Üstelik de bu 28 yıl 4 aylık mahpusluğun 13. yılında artık af çıkacağı ana yakın iki kez açlık grevi yapıyor Nazım Hikmet. Önce Bursa'da, sonra İstanbul'a getiriliyor Paşakapısı Cezaevi'ne. Orada da ikinci bir açlık grevi yapılıyor. Sağlığının bozulması üzerine Cerrahpaşa Hastanesi'ne kaldırılıyor. O sırada iktidar değişikliği oluyor. 14Mayıs 1950'de Demokrat Parti iktidara gelince af çıkarıyor ve o af yasasıyla Cerrahpaşa Hastanesi'nden salıveriliyor. Salıverilince Üsküdar'a geliyor. O sırada Salacak'ta Vanu'nun kaldığı bir yalı sanıyorum. İlk gecesini orada geçiriyor. Kadıköy'de Mühürdar'da bir zemin katta oturuyor 9 ay kadar. O sırada çocuğu oluyor. Fakat daha sonra duramıyor ve ülkeyi terk etmek zorunda kalıyor bildiğiniz gibi. Şimdi dediğim gibi bizim edebiyat tarihimiz şu ya da bu yazarla sınırlı değil. Bakın elimde bir kitap var, Cezaevi Şiirler Antolojisi. Refik Durbaş derlemiş. Bu kitabı karıştırdığınız zaman 1902 doğumlu Nazım Hikmet'le başlıyor, 1962 doğumlu Hüseyin Alemdar'la bitiyor. 60 küsur şair var burada ve onların cezaevi şiirleri var. Yani Çağdaş Türk Şiirleri Antolojisi'yle Cezaevi Şiirleri Antolojisi'ni üst üste koysanız aynı şairler. Demek ki yüzde yüze yakını bir biçimde cezaevi gerçeğiyle yüz yüze gelmiş ve bunu yansıtan da şiirler yazmışlar. Tabii ben bu aydınların cezaevi yaşamlarını, eski yılları kitaplardan biliyorum ama gençliğime denk gelen 12 Eylül dönemi var ve burada da unutamadığım o günlerde tanık olduğum nedensiz yere, suçsuz yere cezaevinde yatan insanlar var. Barış Davası'nı hatırlıyorum mesela. 80'lerin başında Barış Derneği Davası açılmıştı. Aralarında şair Ataol Behramoğlu, Cumhuriyet gazetesi yazarları Ali Sirmen, Erdal Atabek, deneme yazarı Uğur Kökten, tiyatro yönetmeni Ali Taygun, ressam Orhan Taylan, büyükelçi Mahmut Dikerdem... İşte böyle ükenin önde gelen aydınları Barış Derneği diye bir dernek kurmuşlar. Ve bu insanlar bir araya gelip ne yapabilirler? Bir de onu düşünün. Ama nedensiz yere 80'li yılların başında kimisi 9,5 ay, kimisi birkaç sene, hem de askeri cezaevinde, Maltepe Askeri Cezaevi'nde yatmak zorunda kaldılar. Yine unutamadığım bir olay da o yıllarda Rıfat Ilgaz'la ilgili. Cumhuriyet gazetesinde gördüğüm zaman kendimi çok kötü hissetmiştim. Rıfat Ilgaz o zaman 1981 yılında, tam 70 yaşındaydı. 70 yaşında yaşlı bir insan. Hayatı dinlediğiniz gibi sanatoryumlarla ceza-

evi arasında geçmiş, artık 70'inden sonra da herhalde "Gideyim, doğduğum yerde emeklilik günlerimi geçireyim" diyor, Karadeniz kıyısına, Cide'ye gitmiş, orada yaşıyor. 12 Eylül yönetimi onu orada buluyor, neyle suçlandığını bilmiyorum. Kelepçeliyor, o yaşlı adamı Cide sokaklarında, hemşerilerinin gözleri önünde sokaklarda, elleri kelepçeli dolaştırıyor. Gözleri de bağlı belki. Ya da sonra mı bağlanıyor? Sonra gözleri bağlı olarak Kastamonu'ya götürülüyor. Orada günlerce sorgulanıyor ve verem hastası olduğu anlaşılınca sanatoryuma götürülüyor. Yani bütün bunlar çok acıklı şeyler ve hiç biri de konuşulup geçilecek şeyler değil. Sözümün başında söylediğim şeylerle bitirirsem; toplumca bu insanlara karşı bir borucumuz var. Bir özür borcu. Bunu nasıl öderiz bilemiyorum. Ama bunu ödemek, bu acılarla yüzleşmek zorundayız. Çünkü bunlar bizim tarihimiz. Bunları bilmek, bunları hissetmek ve en azından tekrarlanmaması için çaba göstermek gerekir belki. Bugün böyle acılar yaşamıyor olmamız, toplumca acılar yaşamadığımız anlamına gelmiyor. Bugün de belki 50 yıl sonra çok pişmanlık duyacağımız acılar yaşıyoruz. Ama geçmişimizle ne kadar yüzleşirsek bu acılardan o kadar kurtulabilme, onlara karşı bilinçli olabilme donanımını kazanırız diye düşünüyorum. Teşekkürler.

Prof. Nazan Erkmen: Efendim çok değerli konuşmanız için biz de size sonsuz teşekkür ediyoruz. Sağolun hocam. Son konuşmacımız Sayın Mustafa Miyasoğlu. Efendim rica edebilir miyiz?

Mustafa Miyasoğlu: Teşekkür ederim, sağolun. Efendim Toptaşı Cezaevi'nde bir toplantı düzenlendiği için Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'ni, özellikle de dekan Nazan Hanımefendi'ye tebrik ediyorum. Aydın Bey'in söylediği önerilere ben de katılıyorum. Türk aydınlarının önemli bir kesimi Namık Kemal'den beri fikirleri yüzünden tutuklanmış, hapis yatmış ya da sürünmüşlerdir. Bu bizim çağdaşlık serüvenimizin bir parçası. Yalnız şiirin, yazı hayatının ustaları değil, aynı zamanda toplumun öncü sayılacak her alandaki aydınları, sanatçıları bu tür problemlerle karşı karşıya geldi. Tutukevi, hapishane gerçeği üzerinde bir iki cümle söyledikten sonra Necip Fazıl'ın Toptaşı Cezaevi günleri ve onun hayatındaki bu tutukluluk günlerinin yansıması ve eserlerindeki yeri üzerinde duracağım kısaca. Efendim bir kere bir devlet fenomeniyle karşılaşıyoruz. Tutukluluk cezaevi, hapishane dendiği zaman devlet olgusu eski Yunan'dan beri kendi sistemini, kendi resmi ideolojisi mi dersiniz artık, statükosu mu dersiniz, ne derseniz deyin onu rahatsız eden her aydını Sokrates'ten başlayarak tutuklamış, yargılamış ve cezalandırmıştır. Haklı ya da haksız, yani kendi gerekçeleri açısından haklı ya da haksız bir kere bir baskıyı getiriyor. Malum Sokrates Alchimiades'in manipüle ettiği Atina yargıçları ve kamuoyu tarafından baldıran zehri içerek ölmeye mahkum edildiğinde en sadık talebelerinden biri olan Eflatun ki, Selafan'la birlikte Sokrates'in müdafaasını yazmıştır, o günleri anlatmıştır ve bir edebiyat tarihçisine

göre de Atina'nın en iyi romancısı, romanın olmadığı bir dönemde Sokrates'in etrafında, Sokrates'in baş kahramanı olduğu Atina yaşantısının tutanaklarını ortaya koymuş çok ilgi çekici bir yazar. Bütün düşüncelerini, bütün görüşlerini, önemli bulduğu her şeyi Sokrates'in etrafından anlatmış. Böylesi dünyada sadece peygamberimizin, Hazreti Muhammed'in etrafındaki Sahabiler tarafından yapılıyor. Sahabilerin tümü hadis rivayetlerini her biri birer parça yazıyor. Ama Sokrates'in yaşadıklarını Eflatun tek başına yapıyor. O yüzden dünyada benzeri olmayan bir aydın, bir felsefeci, bir edebiyatçı, bir yazar örneği. Bu hapishanede artık Sokrates'in ölüm saatinin ya da dakikalarının yaklaştığı bir zamanda kahırlı ve üzüntülü bir şekilde "Çok üzülüyorum efendim" diyor, "Sizi suçsuz yere, haksız yere öldürüyorlar". Sokrates bir gülümsemeyle- Eflatun'un yazdıklarına bakarsak- diyor ki, "Beni gerekçelerinde haklı olarak mı öldürselerdi? O zaman üzülmez miydin? Asıl o zaman üzülmek gerekirdi. Evet Eflatun, Sokrates'in son günlerini haksız yere suçlanıp Alchimiades'in manipülasyonuyla, Atina kamuoyu, Sokrates'in aleyhine, yani düşünen, sorgulayan ve sorgulamacı aydın tavrını ilk ortaya koyan düşünür olarak Sokrates'i yargılayıp mahkum ettikten sonra, adeta insanlık tarihine, medeniyet tarihine paralel olarak aydınlar, yazarlar, topluma aykırı düşünen ama inandığı doğruyu ölümüne savunan insanlar hep yargılanmış, tutuklanmış ve uzun süre hapishanede yatmışlar, ya da Sokrates gibi ölüme mahkum edilmişler, baldıran zehri içerek ölüme mahkum edilmişler. Ama biz şimdi baktığımız zaman Sokrates'i öldürenler mi haklı çıktı, galip geldi düşünsel olarak, yoksa Sokrates suçlanıp iftiralarla yargılanıp öldürüldüğü halde mi galip geldi? Biz felsefe tarihini, hatta ona dayalı olarak bilim, sanat, edebiyat tarihini, tutuklanıp yargılanan ve ölüme mahkum edilen Sokrates'lerin oluşturduğunu, yani onların galip geldiğini görüyoruz. Bugün de öyle. Bu kadar kasvetten sonra Mevlana'dan bir hikaye nakledeyim, biraz gülelim. Mevlana cahillerle aydınları, köylülerle şehirlileri, ya da işte birbiriyle anlaşamayan kesimleri "Karga ve Bülbül" hikayesiyle sembolize ediyor. Karga ile bülbülü bir kafese koymuşlar. Dışarı çıkamıyorlar. Bülbül şakıyor, karga da bundan son derece rahatsız oluyor. Ve iç konuşmalarını Mevlana şöyle yansıtıyor: Karga diyor ki, "şu gevezeden kurtulabilmek için şu kafesten çıksam gitsem de, benim gibi kargaları bulsam. Güneşe yatsam onlarla beraber 'gak' desem." Bütün hülyası bu. Bülbül de diyor ki, "Şu kaba saba mahluktan bir kurtulsam da, benim gibi güle aşık, güller için güzellikler için bir şeyler söyleyen bülbüllerle bir olsam." Hayat biraz da böyle efendim. Yani aykırılık, terslik burada ki, kargalarla bülbülleri aynı kafese koyanlar var. Bunun adına devlet diyorlar ve maalesef çoğu zaman kargalar iri gövdeleriyle kafeste büyük ağırlık oluşturuyor. Bülbüllerin hepsinin canına okumayı bir şekilde beceriyorlar. Ama şu gerçeği değiştiremiyorlar ki, kendileri sadece gerinip 'gak' diyebiliyorlar. Bülbüllerin sesi efsane oluyor, destanlaşıyor ve insanları hatta yalnız insanları değil bütün mahluk-

ları, canlıları kendilerine benzer seslerle cıvıldaşmaya teşvik ediyorlar. Aslında ironik durum bu. Kargalarla bülbüllerin bir kafese konup üstüne de devlet yazılması. Şimdi ben bir süre görev sebebiyle Mimar Sinan Üniversitesi'nde çalışırken, biraz yurt dışı falan tanıyalım diye Pakistan'da göreve gittim. Kısa bir süre için gittik ama, uzun kalmak zorunda olduk. Çünkü Körfez Savaşı oldu. Ortadoğu'dan uçaklar gidip gelemez oldu. Bizim görevimizi de bakanlık üniversiteden onay alarak uzattı. Bu arada ben Pakistan'ın yakın tarihini öğrendim. Dostlarımız oldu orada üniversitede çalışırken. Enstitü'de bir çok Türkçe bilen vardı. Biz de İngilizce bildiğimiz için onların yakın tarihini inceledik. Benim bir şey çok ilgimi çekti. Benim bulunduğum yıllarda, yani kırkıncı yılı geçmişti, elliye yaklaşıyorduk Pakistan'ın bağımsızlık serüveninde. Bağımsız olduktan sonra Hintlilerle Pakistanlılar kendilerini aşağı yukarı 90 yıl yönetmiş İngilizlerden bir ricadan bulunuyorlar: "Biz kendi kendimizi idare edemeyiz. Lütfen siz bize danışmanlar bırakın." Kendi memurlarının üç beş misli maaş vererek onları bakanlıklarda... Biliyorsunuz 12 Eylül'den sonra bizde de bakanlıklarda askerler, ya da danışmanlar özel kalemin yanında bulundu. Bir ara da Türkiye'ye askeri cumhuriyet demeyi hak ettik maalesef. Onlar da diyorlar ki, "Biz kendi kendimizi idare edemeyiz. Siz idare ettiniz. Bugün bile Hindistan'da... Hindistan'ı da gittim gezdim, sürekli basını takip ediyordum. Bütün yazışmalar İran'dan Japonya'ya kadar olan coğrafya üzerinde yerel dillerin birbiriyle uyuşmazlığı yüzünden kimse kendi diliyle noterlik senedi bile yapmıyor, İngilizceyle yapıyor. Ve bu İngilizce İngiltere'de kullanılmıyor. Çok ilginç bir şey. Arkaik bir İngilizce, 150 sene öncesinin hukuk dili. Yani sözlüklere falan bakmadan doktora metni yazsanız bile, o İngilizceyi anlamıyorsunuz. Kendileri de çok iyi anlamıyorlar ama sözlüklere bakarak sözleşmeler yapıyorlar. Buna esas olan şey de şu: "90 sene siz bizi idare ettiniz. Bu bölgeyi Çin'e kadar çok iyi biliyorsunuz. Bizim bir laf var hani, ciğerimizi biliyorsunuz, her şeyimizi biliyorsunuz. Biz kendi kendimize anlaşamayız. Bizi adam etmek için danışmanlar bırakın. Biz devlet oluncaya kadar bizi İngiliz dominyonları olarak idare edin. Biz bağımsız olalım falan ama sizden ayrılmayalım. Hala da bir İngiliz Kraliyet ailesinden bir kişi o bölgeye gitse inanılmaz büyük, muhteşem törenlerle ve İngiltere'de bile karşılanmayacakları sıfatlarla anılıyorlar, seviliyorlar. Bir sebeple bir İngilizle yan yana havaalanına girdik. Polise İngiliz dedi ki, "Ben İngilizim". Polis, "Buyurun efendim" dedi. "Ben Türküm" dedim, bana "Pasaport çıkar" dedi. Sen kimsin? Bu vesikayı kim verdi sana? Posteki saydırdı bana. Benim de sinirlerim bozuldu. Kimliğimi göstermek istemedim. Kanıma dokundu. İngilize geç diyorsun bana hesap soruyorsun. Yani nedir bu iş? Daha sonra anladım ki ben bizim kırmızı pasaportlu askeri ataşelerden bile vize istiyorlar. Sebep şu; cehaletlerinden. Ama İngilizin üstünlüğü var. Bize de İngilizleri Çanakkale'de durdurduğumuz için saygı duyuyorlar en fazla. Bildiklerinden değil. Çok ilginç. İronik bir şey. İşte bu

ülkenin beş altı senelik yetki almışlar, bunu 15 seneye çıkarmışlar. Bu arada danışman İngilizler bir suikast planı oluşturmuşlar, gerçekleşmemiş. Yurtsever aydınlar var, sosyalistler var, İslamcılar var. 1940'lı yıllarda çeşitli aydınlar var. İslamcı, sosyalist, liberal bütün aydınları tutuklanıp hapsedildiği gibi... O yıllarda onlarda hani faşist ve komünist bir yönetim olduğunda Türkiye nasıl etkileniyorsa bundan, şimdi dünya da bu konuştuğumuz aydınların hapsedildiği dönemde orada da Hindistan'da da benzeri var. Bir senaryo düzenliyorlar. Bu senaryoya göre, o günkü Pakistan Devlet Başkanı ve yöneticilere suikast yapabilecek, eline silah almamış adamların hepsinin listesi var. Bunlar tutuklanıyorlar, çoğu uzun zaman hapis yatıyor. Bunların canına okumak için ne kadar bülbül varsa, kargalar gak diyerek sürüp çıkarıyorlar, ondan sonra rahat ediyorlar. Bugün Pakistan'da, Hindistan'da o bölgede Birmanya'ya kadar gördüğümüz yerlerdeki gösterilerde ölen akıl almaz sayıdaki insanın ölüşünün bir tek açıklaması var. Biz şimdi bunları hep konuşabiliyoruz. Üçüncü Dünya ülkelerinden değiliz tabii. Biraz ilerisindeyiz. Ama bizi Üçüncü Dünya seviyesine indirmek isteyen böyle bir rüzgar esiyor, 40-50 arasında. İdare edilen, kontrol altında olan ülkelerde bir 11 Eylül suikastine benzeyen, senaryosuna benzeyen bir şey, global bir şekilde sahneleniyor ve dünyada Batının sömürüsüne karşı halkını aydınlatacak her düşünen insan kargalar tarafından lüzumsuz geveze bülbüller olarak adlandırılır, peşinden gidecek insanlar da böyle bıçakla kesiliyor. Hepsi vatan haini, suikast yapacak adamlar, ihtilal düzenleyecekler. İşte Nazım Hikmet'in şiir kitabı bulunuyor. Nazım Hikmet Kuleli Askeri Lisesi'ne isyanı teşvik etmiş oluyor filan. Necip Fazıl'ın da Toptaşı Cezaevi'ne gelişinin sebebi de Ahmet Emin Yalman'ın bugün televizyonlarda görüyoruz. Kendi de söylüyor yarı deli bir adam olduğunu. "Ahmet Emin Yalman canımızı sıkan yazılar yazıyordu. Birisi vurmalı diye ortaya çıktım. O vuran deli ben oldum." diyor. Şimdi Necip Fazıl, Ahmet Emin Yalman'a muhalif bir yazar. Eleştiriyor onu. Bu silah al vur diyen kim olabilir? Ahmet Emin Yalman'a muhalif yazılar yazan Necip Fazıl olabilir. Nazım Hikmet'i 12 yıl hapis yatırdılar, 28 yıla mahkum ettiler. Necip Fazıl da, Nazım Hikmet gibi suça teşvik, adam öldürmeye azmettirme suçundan tutuklanıyor. Ve dört gün Toptaşı Cezaevi'nde kaldıktan sonra Paşakapısı'na götürülüyor. Onun 40 gün süren notlarını o zamanki ifadeyle yevmiye defterine yazıyor. Yani günlük tutuyor. Türkiye'de, Türk Edebiyatı'nda daha doğrusu hapishane günlüğü tutan nadir insan vardır. Hapse atınca her şeyden soydukları için yazarları, şairleri... Bir de çok sert davrandığı için Necip Fazıl yine burada 60'dan sonra hapis yatarken yazdığı "Zindandan Mehmet'e Mektup" adlı şiirinde "Hükümet dedikleri çatık kaşlı zat" diye ifade ettiği hapishane müdürlerine de müthiş suratsız ve mahkeme duvarı gibi, duvarla oturdukları için mahkumlara, mahpuslara bir şekilde yüz vermemek, onlarla işbirliği yapıyor gibi görünmemek için hep sert davrandıklarından genellikle hapishanelerde Nazım hikmet

gibi uzun yatmayanlar pek günlük tutamıyorlar. Yazdıklarını da zar zor dışarı çıkarıyorlar. Uzun süre Bursa Cezaevi'nde kaldığı için Nazım Hikmet'in yazdıkları bütünüyle toplanabilmiştir. Çünkü sanıyorum Necip Fazıl'la Nazım Hikmet hapis yatmadan önce çok tanınmış şairler, yazarlar olduğu için bunlara biraz daha fazla müsamaha edildi diğerlerine göre. Göreceli bir şey. Biz biraz ters davranırsak, sert davranırsak, bunları sevenler vardır. Başımıza bela açarlar duygusuyla, yoksa okuyup yazdıklarından değil. Ama bir Can Yücel'e, bir Rıfat Ilgaz'a daha kolay diş geçiriyorlar ve yazıp çizdiklerini, özel eşyalarını da didikliyorlar, bunları tutan olmaz diye. Okur yazarların en büyük trajedisi baba katiliyle babasının bir safta tutulması dolayısıyla oğluna söyleyecek bir şeyi çok da sınırlı kısıtlı olması. Bunu Necip Fazıl "Zindandan Mehmet'e Mektuplar"da çok trajik bir tarzda anlatır. Ve işte Türkiye'de o kırklı yılların rüzgarı, bütün dünyadaki under control ülkelerde aydınları hapse tıkma, susturma, etkisiz hale getirme politikası biraz gevşemişti, biraz Demokrat Parti'nin de özgürlükçü görünen tutumu ilk yıllarda 40'lı yıllara göre göreceli bir rahat getirdi ki, Necip Fazıl öyle 28 yılla falan, ya da adam öldürmeye kasıt suçuyla yargılanamadı. Ama adam öldürmeyi teşvik ve azmettirme suçundan bir yıl kadar hapis oldu. Bu hapsin 40 günü, dört günü buldu olduğuna göre geri kalanı Paşakapısı'nda geçen bir mahpusluk. Sonra Malatya, sonra Ankara, bir yıl sonra hapisten çıktı Necip Fazıl. Nazım Hikmet yırtamadı hapis cezasından, Necip Fazıl feveran ede ede ve kendi fiilini büyük ölçüde Othello okuyan ve kıskançlıktan adam öldüren biri yüzünden Shakespeare'i tutuklayamayacakları kazinesine bağladı kendi durumunu. Yani ben Shakespeare gibi Othello piyesi yazmış olsaydım, birisi de karısını kıskandığı için öldürseydi, beni Shakespeare gibi tutuklayacak mıydınız? Eğer tutuklayacak biri varsa önce Shakespeare'i tutuklayın ondan sonra beni tutuklayın gibi çok sert mantıkla Malatya ve Ankara'da süren mahkemelerle Necip Fazıl bir yıl sonra mahkumiyetten kurtuldu ama, hapishaneden kurtulamadı. Hapishane hayatının üniversite hayatından fazla olduğu tespit edilmiş. Gerçekten de öyle; Necip Fazıl üç buçuk yılda üniversiteyi bitirir, Darülfünun'u ama hapishanede geçen ömrü beş yıldan fazladır ve tabii olarak yazarların, şairlerin içinde farklı bir konu var. Sokrates gibi halkı uyandırmak, halkı kendi inandığı değerler doğrultusunda sorgulamaya ve inandığı gibi yaşamaya teşviktir. Bu yolda da Necip Fazıl, Toptaşı Cezaevi'nde 60'dan sonraki hapis yatışı da Rıfat Ilgaz'ın 80'den sonraki tutuklanışına çok benzer. Hiçbir suçu yoktur. Ama 1960 İhtilali olmuştu. İhtilalciler kendilerine göre muhtemel, potansiyel suçlu ifadesi yalnız bizim hukuk literatürümüzde vardır, potansiyel suçlu olarak gördükleri dergisini kapatırlar ve Necip Fazıl'ı gördükleri yerde tutuklansın diye emir verirler. Teslim olur ve Toptaşı Cezaevi'ne konur, bir sene tam bir sene burada yargılanır. Yassıada'daki Menderes'in yargılanmasına, demokratların yargılanmasına paralel olarak götürür ve örtülü ödenek davasındaki bu

çok enteresan bir davadır. Tercüman gazetesini karıştırırken gazetenin o günkü yönetimi Yassıada tutuklamalarını, ifadelerini ve duruşmalarını günü gününe yayınlayan bir gazete, Necip Fazıl'ın cezaevinde Başol'un önünde verdiği ifadeyi okudum. Çok ilgi çekici bir ifade. Bunlar şu soruyu soruyorlar, Necip Fazıl'ın Yassıada'da tanıklığı şu: Örtülü ödenekten biliniyor ki, bütün Demokrat Parti dönemi basını para almıştır. Ama hepsi para almadık derler. Sadece bizim Fazıl para aldığını söyler ve reddedenlerin, inkar edenlerin hepsinin gerçekten de para aldıklarını ama menderes'i güç durumda bırakmamak için almadıklarını söylediklerini ifade ederek şu ilgi çekici mantığı ortaya koyar. Necip Fazıl müdafaaları var. "Mahkeme Müdafaaları" adında bir kitabı var. Bunlar bulunabilenler. Çok ilginç, kendine özgü bir mantıkla gelişir. Aldığı parayı bir çok gazeteci reddettiği için onun da reddedeceği sanılır. Bu sebeple Menderes'in şahsı malına mülküne el konacaktır. Yani Menderes ailesinin tamamıyla perişan edilebilmesi için... Aslında Adnan Menderes asılmakla yetinilmiyor ihtilalcilere göre bütün aile perişan edilmeli. Bunun için de örtülü ödenek hesap sorulmayacak bir ödenek olduğu halde hesaplarını soruyorlar. O da saf bir adam, son derece demokrat, inanıyor. Yırtması gereken belgeyi de yırtmamış, başbakanlık katında saklamış. O da onun için yolsuzluk dosyası oluyor. "Şu gazetecilere şu paraları verdim". Başbakanlık Müsteşarı ve İçişleri Bakanlığı'nın delaletinde bu paraları verdim diye onların şahitliğinde imzalıyor ve koyuyorlar. Bunlar yırtılması gerekirdi. Tansu Çiller biliyorsunuz onun başbakanlığı döneminde örtülü ödenek davası oldu ve kimse eski başbakana hesap soramadı. Ama Adnan Menderes'e soruldu. Ve bu paraların hiç birinin adı geçen kişilere verilmediği Yassıada Mahkemesi tarafından kanıtlandı. Nasıl? Aldığı iddia edilen kişilerin tek taraflı ifadeleriyle. Üçlü imza geçerli sayılmıyor. Tek kişi diyelim ki, Ali Naci Karacan "parayı almadım" dediği zaman bu zimmet, örtülü ödenek zimmeti Adnan Menderes'in üzerine çıkarılıyor. Şimdi Necip Fazıl 175 lira toplam para almıştır diyor, o zamanki parayla. İfade var, Necip Fazıl çağrılıyor, aldınız mı almadınız mı? O da almadım diyecek. Ama Necip Fazıl aksine "Aldım" diyor, "Bu parayı ben aldım. Almadığını söyleyen bütün gazeteciler de almıştır. Eğer Adnan Bey'i bana para verdiği için suçlayacaksanız yanılıyorsunuz, hata edersiniz. Bana bu 175 lirayı defaten vermediği, bunu 500 liraya çıkarmadığı, bir matbaa ve yayınevi kuramadığım için suçtayım. Tanzimat'tan beri bir fikir gazetesi çıkaracaktım, bunu bana söz verdiği halde Adnan Menderes vermedi, ben çıkaramadım. Eğer onu suçlayacaksanız bu parayı bana defaten vermediği, yeteri kadar vermediği için suçlayın, az verdiği için suçlayın, para verdiği için suçlamayın" diyor. Bu mantık üzerine Egesel "Beraat" diyor. Bu davadan beraat ediyor, zaten bir suç yok. Tümüyle ihtilalin keyfi uygulamalarından ötürü her defasında çıkan aflardan Necip Fazıl'ın istisna tutuluyor ve burada bir yıl yargısız infazla hapis yatıyor. Ama enteresan bir şey. Ben her duruma biraz farklı açılardan da baka-

bilmek gerekir diye düşünüyorum. Necip Fazıl'ın "Büyük Mazlumlar", "Zindandan Mehmet'e Mektuplar" gibi eserleri burada yazılmıştır. Ve çok enteresandır Sokrates'ten Menderes'e kadar haksız yere zulüm görmüş bütün düşünür, sanatçı, din adamı ve politikacıyı anlatır. Bu kitap edebiyatımızda benzeri olmayan, dünyada sadece Albert Camus'nun saçmalığın tarihini anlatan kitabına benzer. Yani absürdü yaşan, ironik durumlarda bulunan, "Yabancılaşmanın Tarihi" evet, bu absürdün tarihini anlatan, bize çok sonra tercüme edildi, Camus öldükten sonra. Fransızca, İngilizce bilirdi, muhtemelen haberdardı. Necip Fazıl'ın bu bakışı kendisini de içine alan aslında kendi yaşadığı mazlumluk esprisini insanlık tarihi kadar evrensel görüyor ve bu bakış kitaba siniyor. Bence çok ilgi çekici bir araştırma ve hapishanede yazılmış herhangi bir kitaba bakmaksızın yazılmış. Fransız İhtilali döneminde, Roma döneminde yaşayan ve zulüm gören Hıristiyanları anlatıyor, Yunan'da yaşayanları İmam Gazali'yi, İmam-ı Azam'ı, peygamber torunu şehit Hüseyin'i, İmam Hüseyin'i anlatıyor. Yani dünya tarihinde bildiğimiz haksız yere zulüm görmüş, hapis yatmış, bülbüllerin destanını yazıyor sözün kısası. Çok ilginç bir kitap. Ayrıca "Ahşap Konak" ve "Reis Bey" isimli iki oyunu var ki, özellikle "Reis Bey" de bir merhamet felsefesi geliştirir. Annesini öldürdüğü gerekçesiyle haksız yere bir gencin idamına imza atmış bir ağır ceza reisinin hikayesi; bu tiyatrolarımızda oynandı, çok ilgi çekici bir piyestir. Tümüyle merhamet konusunu ele alır. Bir başka piyesinde, "Püf Noktası" adıyla, komedi halinde, henüz bu oyunlarını sahnelemedi Şehir Tiyatroları, amatör tiyatrolar tarafından sahnelendi. "Püf Noktası" 1960'larda yazılmış, bizim 90'larda yaşadığımız basın, siyasi parti ve emniyet kuvvetlerinin oluşturduğu çetelerle ilgili çok ilgi çekici iktidar oyununu anlatan aynen Jean Paul Sartre'ın "Siyaset Çarkı"na benzeyen ilginç bir oyunu. Yani sözün kısası Necip Fazıl'ın ilk mahkumiyeti Toptaşı ve Paşakapısı Cezaevi'nde kaldığı günlerde ilkin toplu şiirleri olan "Sonsuzluk Kervanı"nı yayına hazırlar. İkinci Toptaşı macerasında da "Zindandan Mehmet'e Mektup", "Büyük Mazlumlar", "Ahşap Konak", "Reis Bey" ve "Püf Noktası" gibi eserler yazar ve Necip Fazıl'ın çok farklı, edebiyatımızda çok farklı, şair kimliği ile öne çıkan bir kişiliği var. Ama biz bu gerek hapishane notlarına, gerek "Büyük Mazlumlar"a ve gerekse otobiyografik kitaplarla, hikayelerine, piyeslerine baktığınız zaman çok ilginç, son derece çarpıcı bir nesir üslubu olan sanatçı olduğunu görüyoruz ve Necip Fazıl'ın hapishanedeki hayatı da bir iç muhasebe, toplumla, toplum adına, halkı adına yaptığı mücadelenin bizzat halkla karşı karşıya gelme platformu olarak ilginç deneyimler olduğunu düşünüyorum ben. Necip Fazıl'ın hayatında 63'den 83'e kadar halka karıştığı bir dönem var. Bu dönem Necip Fazıl'ın bilinen artistik ve megaloman kişiliğine çok da uyan bir yaşama biçimi, çalışma tarzı değil. Bir bakıma bunu biz Dostoyevski'nin "Ölüler Evinden Anılar" adlı kitabının yazılmasına sebep olan sekiz yıllık Sibirya sürgününe benzetebiliriz.

Bilindiği üzere Dostoyevski sürgünden önce başka bir kimliktir, kişiliktir. Başka bir kumaş dokur ama sürgünden sonra, "Ölüler Evinden Anılar"dan sonra şaheserlerini yazacak bir kimlik haline gelir. Bu, ölümle karşılaşması, Çar'ın bir numarayla bunlara adeta ders vermek istercesine önce kurşuna dizilmelerini sonra affedilip sürgüne gönderilmelerine sebep olan kararı nasıl Dostoyevski'nin hayatında şok etkisi yaparsa sürgün halkıyla karşılaşmasını, kucaklaşmasını, Turgenyev'den, dönemdeki bütün batıcı Rus aydınlarından farklı bir tavır almasına yol açarsa sanatçılarımızdan bir çoğunun ve Necip Fazıl üzerinden söylersek, Necip Fazıl'ın mistik ve megaloman kişiliğinde, hem mistik hem megaloman. Haldun Taner buna dikkat çeker, mistik bir insanın megaloman olması, ya da megaloman birinin mistik bir duyarlılığa gelmesi zordur. Necip Fazıl bu çelişkiyi kişiliğinde yaşayan bir insandır. O insan kolay kolay büyük harfle yazılan bir 'ben', "Atı Seven Prens" Necip Fazıl diye anılan, kendisine soyluluk atfeden bir insanın "number one" diye gezen bir adamın birden toplum için bir şeyler yapması ister istemez onu Jakoben konumuna sokuyor. Türk aydınları maalesef Namık Kemal'den itibaren biraz Jakoben'dir. Fransız İhtilali özentiliği vardır. İşte hapishane deneyimi bizde Dostoyevski'nin o tecrübesini getiriyor. Evet, halkın içine zorunlu olarak giriyorlar. Yani Rıfat Ilgaz'ın öğretmenliği, Necip Fazıl'ın tayinde profesörlüğü var, akademide hoca, Robert Kolej'de hoca; toplumun elitine sesleniyor. Ama topluma bir şey söylüyor ve halk imajı çiziyor ama kendi kafasında geliştirdiği bir halk. İşte o şey neyse biz bunu ne kadar iyimser bakarsak bakalım halkla karşılaşmadan özellikle hapishane özelinde bu toplumun en alttakileriyle karşılaşmadan o halkı tanıyamıyor. O halkı tanıdıktan sonra biz Necip Fazıl'ın 63'den itibaren çok ilgi çekici konferanslar zinciri oluşturduğunu görürüz. Herhangi bir siyasi parti veya dini cemaat veya ekonomik bir güç adına dolaşmıyor. Ben de Necip Fazıl'ı 1965'te lise talebesiyken Kayseri'de bir çay bahçesinde dinlediğimde şok oldum, şok. Enteresan bir adam, geliyor, dışarıda bir general onu arabada dinliyor, Faruk Gülentürk. Necip Fazıl son derece öfkeli, kızan bir adam. Komutan, ihtilalin en önemli adamlarından birisi. Necip Fazıl sürekli, biz öğrenciyiz, bizim öğrenci olduğumuz yerde geliyor konuşuyor, devamlı aleyhine konuşuyor. Belli ki karşı kutuplaşmalar var. Makam arabasının içinde ben caddede durup dinlediğini görüyorum. Bir taraftan Necip Fazıl'ı seyrediyoruz. Artist gibi bir adam. Hakikaten insanı dinlerken cezbeden, Çetin Altan'ın ifadesiyle muhatabını ses tonuyla çalan bir tarafı vardır Necip Fazıl'ın. Bin kişinin karşısında konuşurken de üç kişinin karşısında konuşurken de... Ced be ced İstanbullu olmaktan gelen korkunç güzel bir Türkçesi var, ses tonu var. O ses tonu sizi yakalıyor. Ama sonra siz oturduğunuz yerde saatlerce onunla sohbet ediyormuşsunuz, onu dinliyormuşsunuz, dinlerken mest oluyormuşsunuz gibi bir duygu içine kapılıyorsunuz. Bu elektriklenmeden kurtulmak için Faruk Gülentürk dışarıda makam arabasının, general, yıldız-

lı, bilmem neli, forslu arabasının içinde dinliyor, biz de genç olarak ayakta bakıyoruz. Halka bakıyoruz beş bin kişi, dört beş bin kişi dinliyor, biz de dinliyoruz. Bana çok çarpıcı gelmişti. Daha yakından, evinde ziyarete gittik falan. Bana çok enteresan geldi. Bu enteresan kişiliğin oluşumunda, 80 yıllık hayatında bu hapishanelerin bence jakoben Türk aydınının yerleşmesinde, bu toplumu tanımasında ve bu toplumun sözcüsü olmasında halkın taleplerini, dileklerini ve meselelerini kavramasında hapishanelerin müesseseler kadar, okullar kadar önemli olduğunu düşünüyorum ve ben de Aydın Bey'in önerisini katılıyorum. Hapishane olmuş böyle tarihi binaların en çok okullarımıza, üniversitelerimize yakıştığını ve buralarda salonların, Avrupa'da olduğu gibi büyük tarihi binaların bizim toplumumuza önemli büyük şahsiyetlerin adıyla anılması ve onların anılarının, onların tecrübelerinin yeni uşaklara aktarılmasının çok önemli bir kültür faaliyeti olarak düşünüyorum. Eğer Türkiye demokratik bir cumhuriyet olarak uygar, çağdaş, ileri, Atatürk'ün dediği gibi bir muasır medeniyetin üzerine çıkacaksa, aşacaksa bu tarihsel tecrübeyi Sokrates'ten Menderes'e kadar zulüm görmüş insanların feryatlarını, bülbüllerin destanlarını dinleyerek oluşacağına inanıyorum. Kargaların gak demesine fazla tahammül etmeyelim. Teşekkür ediyorum.

Prof. Nazan Erkmen: Hemen bu değerli konuşmanız için biz size sonsuz teşekkür ediyoruz. "Bir Binanın Anıları" etkinliklerimiz bugün sona erdiği için çok üzülüyorum ben. Gerçekten bu çok değerli katılımcılarımızın muhteşem konuşmalarıyla bu mekan içerisindeki gizli tarih ortaya çıktı ve bunun dışında da çok çok değerli tarihi bilgiler elde ettik. Sonuç olarak tarihin her şeyi yargıladığını ve doğru kararı verdiğini görüyoruz. Bizim Güzel Sanatlar Fakültesi olarak görevimiz sanatçılarımızı, düşünürlerimizi, bilim ve kültür insanlarımızı sanat adına yaşatmak ve sonsuz kılmaktır. Sanıyorum bu mekan inşallah gerçekleşirse, bu görevimizi, bu misyonumuzu sonsuza kadar yapmaya gayret edeceğiz. Çok teşekkür ediyorum ve içtenlikle kutluyorum. Yürekten alkışlıyoruz. Çok sağ olun, buraya kadar zahmet ettiniz. Ben sözü Sayın Aydın Ilgaz'a veriyorum.

Aydın Ilgaz: Başka sorular olursa cevaplayabiliriz. Bu konuşmalardan şu neticeyi çıkarttım. 80'li yıllara kadar aydınlarımızı ve üniversite gençlerini hep hapishanelere soktuk. Gönül arzuluyor ki, bundan sonra üniversite öğrencilerimizi eski hapishanelere sokup, onları orada sanatsal olarak geliştirelim. 80 öncesi hapishaneler üniversitelere mekan oldu. Üniversite öğrencileri Deniz Gezmiş'lere ve benzeri kişilere... Ben 2000'li yılların da eski hapishanelerin öğrencilere mekan olmasını diliyorum. Bu binanın da o amaçla kullanıldığı zaman amacına varacağına inanıyorum. Ben teşekkür ederim. İkinci defa da biraz dinlediniz. Saygılarımı sunuyorum.

Prof. Nazan Erkmen: Harikasınız. Çok teşekkür ediyoruz. Nefis bir konuşma. Efendim Sayın Nebil Özgentürk'ün bize hazırlamış olduğu bir belgeseli var. Çok teşekkür ediyoruz. "Siyasi Mahkum Sanatçılarımız". Vaktiniz varsa buyurun birlikte izleyelim. Çok çok teşekkür ediyoruz efendim size. Tekrar tekrar alkışlıyoruz. Sorusu olan var mı acaba? Buyurun.

Dinleyici: İsmet Hocamla birlikte yerel bir gazetede on beş günde bir yazılar yazıyoruz. Soru değil ama sadece bir öneri, ya da bilgi anlamında sunmak istiyorum. Bir gün İsmet Hocama dedim ki, "Hocam, bugünkü basın hem mütareke basını hem de yalaka basın. "Buna bir isim koyalım, ne olsun" dedim. "Düşünelim" dediler. Bir gece saat 11 falan gibiydi, aradılar, dediler ki, "Mütareke basını yalakanın adı. Mübayağa olsun" dediler. Onu bilgilerinize sunmak istedim. Bir de Cengiz Özakıncı'nın "Neveser" adlı kitabında Aydın Hocam'dan ilham alarak demin dile getirmek istedim. Diyor ki "Neveser" adlı kitabında.., "Eskiden yazarlar kurşun kalemdi. Şimdikiler dolma kalem." Teşekkür ederim.

Dinleyici: Benim Sayın Aydın Ilgaz'a bir sorum olacak. Resim bölümü ikinci sınıf öğrencisiyim. Gençliğin verdiği bir heyecan var. Onun için kendimi ifade ederken pek doğru kelimeler seçemezsem bağışlayın beni. Beni çok heyecanlandıran bir dergi vardı. Bunda babanızın da bildiğim kadarıyla büyük katkıları var: "Marko Paşa". Ona ait biraz inceleme falan olmuştu. O dönemde Aziz Nesin, Rıfat Ilgaz ve Sabahattin Ali birlikte çıkarıyorlardı bu dergiyi. Ve aslında bu üç yazarın da tarihin en kötü zamanını yaşadılar o dergiyle birlikte. O dönemin en çok tirajı olan dergisiydi. Tam hatırlayamıyorum ama 70-80 bin. Ve dergi sürekli on sayı basıyor daha sonra toplatılıyor. On sayı basıyor, daha sonra toplatılıyor. Ve derginin üzerinde zaten buram buram mizah kokan bir başlık vardı: "Toplatılmadığı zamanlarda satılan siyasi mizah dergisi" diye. Bununla ilgili ailenizin arasında bir anınız olmuştur. Bizimle paylaşırsanız sevinirim.

Aydın Ilgaz: 40'lı yıllar dendiği zaman demin de hocamın anlattığı gibi büyük ayrışma oluştu 50'li yıllarda. Herkes demokrasiden yanaydı. Meşhur Tan gazetesi, Sertel'lerin gazetesi de mesela Celal Bayar bile yazı yazmıştır. Şimdi Marko Paşa çıktığı sırada Adnan Menderes ve Celal Bayar o zaman muhalif olarak tek partili hükümete karşı yazılar yazan ve sık sık Sabahattin Ali'yi, Rıfat Ilgaz'ı, Aziz Nesin'i arayıp "Gençler, doğru yoldasınız" gibi, sanki onlarla aynı yolda gibi, ama demokrasiden yana oldukları için... Fakat demin konuşmalarda geçti, Adnan Menderes hükümeti iktidara geldiği zaman 14 Mayıs 1950 tarihinde hükümetin programını okurken- ki çok önemli bir program olması gerekirken- üçüncü maddesinde "Kökü dışardan beslenen iki mizah dergisini kapatacağım"

demiştir. Bunlardan biri babamın çıkardığı Marko Paşa, öbürü de Aziz Nesin'in Medet isimli, Marko Paşa'dan sonra çıkardığı... Marko Paşa Türkiye'de siyasi iktidara baş kaldıran ilk mizah dergisidir. Bunun adını da bir çok saptırmalar olmuştur. Hatta ben bir kitap çıkardım, bu gerçeği ortaya koymak için. "Marko Paşa Gerçeği". Çok saldırılarla karşılaştım. Marko Paşa'yı çıkartan kişiler aslında Gedikpaşa'daki Kundura ve Ayakkabı İşçileri Derneği. 150 lira para biriktirip Sabahattin Ali ve Rıfat Ilgaz'a, ikisine böyle bir duvar gazetesi çıkarmak istediklerini söylediler. Fakat para çok azdı. Sabahattin Ali bu parayı buldu. Önce babamla 32 yılından beri arkadaştı. Sonradan askerlikten ayrılan Aziz Nesin'i de aralarına aldılar. Bu dergi çıktı. İnanın bu dergi dediğiniz gibi Marko Paşa toplatıldığı zaman bir daha çıkmamak üzere o isimle "Malum Paşa" diye çıkıyordu. Sonra "Merhum Paşa" diye çıktı, sonra "Yedi Sekiz Paşa" dedik, paşalar bitti. Babamla Sabahattin Ali "Ali Baba Kırk Haramilere Karşı" diye çıkarttı. Sonra çok müstehcen olarak "Bunlar paşalarla çok uğraşıyor toplatıyorlar, şimdi de babayı toplasınlar" dediler. Hatta bir yazı yazdılar ve af diler gibi "Biz bu hükümetle çok uğraştık, çok suçlandık. Çok ceza yedik, çok suç işledik. Bundan böyle insanlarla ilgili hiçbir şey yazmayacağız" dediler, "Ve son sayı bundan böyle sebze ve meyve üzerine olacak. İlk sayı sebze ve meyve üzerine yazacağız. Bunu toplatsa toplatsa Tarım Bakanlığı toplatır" dediler. Ve "fevkalade hıyar" sayısı çıkardılar. Büyük bir panele soktular işi, "Ankara'nın hıyarları mı iyidir, yoksa İstanbul'un Çengelköy hıyarları mı" diye. Bu hıyarlık üzerine yazı yazdıkları için bu işten Tarım Bakanlığı bile rahatsız oldu ama iktidar da rahatsız oldu, toplattı. Babam baktı ki, demokrasi gelir; çünkü Sabahattin Ali öldükten sonra, Aziz Nesin ayrıldı. Marko Paşa 1950'li yıllarda kapanmak zorunda kaldı. Çünkü bizim aydınlarımız babama sadırdı. "Ya demokrasiyi getirenlerle dalga geçilmez" diye... Babam son sayısında şunu yazdı: "Giden paşamdır ama gelen ağam değil" diye. Ve o sayıdan dolayı babam yine hapse girdi. İsmet Paşa değil ama "gelen ağam değil" dediği için Adnan Menderes ve Celal Bayar bundan rahatsız oldu. Biliyorsunuz Menderes toprak ağası. Bir sayıdan babama yedi dosya açtılar. Biri müstehcenlik altısı da Cumhurbaşkanı'na hakaret suçundan. Babamla Aziz Nesin ikiye bölündü. Aziz Nesin padişah ve krallar üzerine yazı yazdı, babam da prensesler ve kraliçeler üzerine yazdı. Kraliçe Elizabeth'in doğumu sırasında Kraliçe'nin İngiliz büyükelçisini rahatsız edecek bir yazı yazdı. Yazı şöyleydi: "Anadolu'nun dağlarında köylüler davul çaldılar, kurban kestiler. Çünkü Londra'da II. Elizabeth'in çocuğunun doğumu sırasında başı göründüğü zaman siyah tüylü şapkalı askerler selama durdu" diye esprili bir şey yaptı. Yani güneş batmayan ülkelerin başına yeni bir piç doğurdu dediği için o söz İngiliz Büyükelçiliği'ni rahatsız etti, elçi dava açtı. Babam hastanede yatıyordu, Cerrahpaşa'da. Apar topar çizgili pijamalarıyla mahkemeye kal-

dırılırken, o zaman motosikletli polisler çok önemliydi, hastaneyi bastılar. Babamı alıp götürdüler adliyeye. Babam da hakime soruyor: "Sayın Hakim bu Elçi Bey bizden rahatsız oluyor. İngiltere'deki bir gazete yazarı Türkiye'de doğan gayrimeşru bir çocuk için yazı yazsa İngiliz mahkemeleri kişileri içeri alırlar mı?". Savcı "Bir soralım" diyor, yedi ay sürüyor cevap gelmesi. O sırada af çıkıyor. Asıl babamın başını belaya sokan bir yazı: Beyoğlu sokaklarında bir sarhoşun teki dolaşırken nara atıyor. Diyor ki, bu evde oturanın, bu sokakta yatıp kalkanın, bu devletin, bu hükümetin anasını avradını diye küfür ettiği için hikayede bekçi bunu yakalıyor Beyoğlu Karakolu'na götürüyor. Komiser diyor ki, "Ulan utanmıyor musun, küfür ediyorsun bu devlete, bu millete?" Oradaki tutuklu diyor ki, "Bu hükümetin ben geçmişine küfür etmedim. Geçmiş hükümetlere küfür ettim." Polis sinirleniyor, "Ulan ben bilirim senin kime küfür ettiğini." Bu suçtan dolayı babam mahkemeye götürüldü. Ve babamın bir de yedi sekiz sene birikmiş suçu vardı. Buradan mahkemeden talep ederse yedi sekiz sene artı aldığı suç kadar yatacaktı. Bu nedenle biraz belki hakimin insafına kaldı. O sırada Esat Adil Müstecaplıoğlu diye yurtdışında eğitim görmüş hukukçu bir dostumuz, İmralı Cezaevi, ilk açık cezaevini açan Adalet Bakanlığı'nın üst düzeyinde bir adam, babamın arkadaşı. Babam diyor ki, "Beni yargılıyorlar. Mahkemem bugün. Gel bana avukatlık yap." O da "Ya Rıfat senin suçun önceden verilmiş. Ben ne kadar müdafaa etsem hapis yatıyorsun. Vicdan azabı çekiyorum" diyor. Babam gidiyor, hakim soruyor: "Bu dava için ne diyorsunuz?" Babam, "Efendim ben geçmiş hükümetlere küfür ettim. İktidardakine etmedim" diyor. "Hangi hükümete" diye soruyor. O sırada Menderes hükümeti sık sık düşüyor kalkıyordu, Birinci Menderes, İkinci Menderes; Üçüncü Menderes diye... O zaman iktidarda Üçüncü Menderes hükümeti vardı. "Ben ikincisine küfür ettim" diyor. İçtihat kararı çıkıyor, geçmiş hükümetlere küfür etmek suç değildir diye. Ve beraat ediyor. "Cagaloğlu yokuşundan koşarak kahveye gittim" diyor, "Esat Adil'i gördüm." "Aaa sen dışarıda mısın" diye şaşırmış. Babam da diyor ki, "Valla bir şeyler söyledim. Hakim beni beraat ettirdi." "Ne dedin?", bunu, "Ulan bu cehaletin zaferi, hiçbir avukat bu şekilde müdafaa etmez. Sen bir yazar gözüyle ettin, adamı kandırdın" diyor. O beraat babamın 1980'de tutuklanan nice gencin işine yaradı. "Geçmiş hükümete küfür ettik" biz diye beraat ettiler. Şimdi Marko Paşa'yla sizlerin ilgilenmeniz beni çok duygulandırdı. Ne yazık ki, orada geçen öyle güzel sözler vardır ki, 1946, 25 Kasım sayısında Sabahattin Ali şöyle diyor: "Bugünlerden Marshall Planı gereğince Türkiye'ye 150 milyon lira kredi veriyormuş Amerika. Sakın ha, bu parayı almayalım! Ülkemize giren düşman askerlerini atması bileğimizin gücüyle kolay olabilir ama bir ülkeye mark, dolar gelirse atması çok zor olur." Bugün Türkiye'nin dış borcu 250 milyar dolar. O kadar alay ediyorlar ki, "Bugünlerde Amerika'dan bilmem ne bakanı geldi, bilmem ne ba-

kanı geldi. Bizim ekonomimiz bu kadar bozukken Amerika bize maliyeden anlayan bakan göndersin" diyor. Biraz kulaklarına geç gitti galiba, Ecevit hükümeti zamanında Derviş diye bir adam geldi. O da Türk ekonomisi düzeltti. Tam düzeltti. IMF'nin kucağına oturttu bizi. Bugün Türkiye'nin geçmişte yaşadığı bütün olayları, az buçuk aydınlarımızın söylediklerine kulak verselerdi, hatta babam şunu demişti: "Bu iktidarlar, bu hükümetler benim mizah diye yazdığım Hababam Sınıfı'nı ciddiye alsalardı Türkiye'deki eğitim sistemi böyle olmazdı." Mizahçılarımız bize bazı şeyler söylüyorsa güldürmek için söylemiyor. Ama bugünün mizahçıları ne acı ki, Rıfat Ilgaz'ın deyimiyle kralın soytarıları. Ne söyleyecekler ki, kralın yanında onu kızdırmasınlar. Öyle bir espri yapacak ki, kral gülecek fakat kızmayacak. Bugün Türkiye'de siyaset üzerine hiçbir şey söylenmiyorsa, yeterince mizah yazarımız yok. Demin konuşmamda söylediğim gibi Rıfat Ilgaz halkın iktidara getirdiği, halkın oyuyla iktidara gelen kişilerin verdikleri sözü tutmadıkları ve halkı kandırdıkları için yaptıkları bu yanlışlığı yazılarıyla ortaya koymaktan dolayı yargılandı. Yani demin dediğim gibi fincancı katırlarını sık sık ürkütüyordu. Ben size Necip Fazıl'la ilgili bir şey söyleyeyim. Necip Fazıl Kısakürek vefat ettiği gün ben babamla Sarıyer'den geliyordum, hiç unutmam Beşiktaş'taki İnönü Stadı'nın önünden geçerken radyo "Necip Fazıl Kısakürek vefat etti" dedi. Babam döndü, "Onun anlayacağı dilde Allah rahmet eylesin" dedi. Ama ne yazık ki, yıllar sonra Bakırköy Belediyesi Rıfat Ilgaz'la ilgili bir kütür evi açtı. Refah Partisi iktidara gelince Bahçelievler'deki Rıfat Ilgaz Kültür Evi'nin adını değiştirdi, Necip Fazıl yaptı. Güngören'dekini de düğün salonu yaptı. O sırada eve televizyoncular geldi. Eve gelen televizyon kanalları, müthiş tepki gösterildi. "Ne düşünüyorsunuz" diye sordular. Dedi ki, "Biz Necip Fazıl'la iki sanatçıyız. Ben kendi şiirimi ezbere bilmem. Oğlum da benim şiirlerimi doğru dürüst bilmez. Ama ben size Necip Fazıl'ın "Merdiven" şiirini ezbere söyleyecek kadar o kişiyi tanırım. Bizimle bırakın uğraşmasın siyasiler. Eğer Bahçelievler Belediye Başkanı seçilen bu zat benden çok seviyorsa bu kültür evi adındaki yeri bana versin, ona kültür sarayı yapsın. Öyle bir sanatçıyı kolundan tutup da öbür sanatçıyı oraya sıkıştırmak kadar siyasilerin eline düşmüş bir olay değil bu."

Mustafa Miyasoğlu: İzin verirseniz ben tamamlayayım. Necip Fazıl'ı sevenler, ya da tanıyanlar bu karardan memnun olmadı. Hatta oğlu bile tepki gösterdi. "Yani bu ev bizi hiç ilgilendirmiyor. Yani Bahçelievler Necip Fazıl Kültür Evi yapılması son derece yanlış ve bizi ilgilendiren bir karar değil. Bu konuda bizim hiçbir olurumuz, tasvibimiz yoktur" dedi. Esasen şimdi milletvekili olan bir arkadaş o zaman Bahçelievler Belediye Başkanı'nın danışmanıydı, Mehmet Ocaktar. Bizim adımıza Belediye Başkanı'na teklifi şuydu. Bahçelievler Yayla'da bulunan bir kültür merkezi yapılıyor. Gerçekten de babanızın söylediği gibi şu anda Necip Fazıl Kültür Evi olan eski Rıfat Ilgaz Kültür Evi yanında orası

bir kültür sarayı gibiydi. Orayı Necip Fazıl adına yapalım. Rıfat Ilgaz adına yapılmış olan yer dursun, iki sanatçı karşı karşıya. Çünkü Mehmet Ocaktar da bir şair. Böyle bir şey yapmayalım, yanlış olur. Biz değiştirirsek sonra başka biri de değiştirir bunu. Yazarların, sanatçıların, şairlerin adına konmuş bir kültür evinin adı değiştirilmemeli ki, başkalarına gerekçe olmasın dediler. İzin verirseniz bu meyanda bir şey söylemek istiyorum. Şairlerin ve yazarların Aziz Nesin başta olmak üzere mizahı çok ciddiye aldıkları bir gerçek. Ama ne politikacılar, ne toplumun büyük çoğunluğu mizahı ciddiye almıyor. Mizah ciddi bir iştir gerçekten de. Necip Fazıl da mizah yazarı olarak bilinmediği halde, mizahi şiirleri pek fazla bilinmediği halde "Borazan" adında bir mizah dergisi çıkarmış üç sayı ve ilk kısmında siz soytarı dediğiniz için aklıma geldi. "Biz kralın soytarısı değiliz. Hamlet soytarı rolüne çıktı. Bunları söylemek bize düştü" diyerek yazıyor. O yüzden Marko Paşa hikayesi bence çok enteresan. Hababam Sınıfı'nın hikayesi gibi, Aydın Bey, Marko Paşa'yı anlattığı şekilde Merhum Paşa'ya, Yedi Sekiz Paşa'ya dönüşümlü anlatan bir kitap yazmalı. Bence toplumumuzun, özellikle de çok partili hayata geçerken tek partili hayattan, Marko Paşa'yı çıkaranlar hep Demokrat Parti'liydi. Daha doğrusu tek parti sistemine karşı demokrasiyi savunan insanlardı ama çok partili hayatın ilk günlerinde hükümet icraatları arasında iki mizah dergisinin kökü dışarıda diye kapatılması oldu. Halbuki dünyanın her yerinde bilinir ki, mizah yereldir. Yani, her şeyin kökü dışarıda olabilir. Her şirketin, her iktisadi kuruluşun, hatta yayın kuruluşunun kökü dışarıda olabilir. Ama mizahın kökü dışarıda olamaz. Çünkü kökü içerde, topluma sesleniyor. Toplumdan alıp, topluma veriyor. Bunun müşterisi varsa mizah bu toplumun en yerel unsurudur. Çünkü o toplumda var olan figürler üzerinden mizah yapılır. Yani espriler, her şey yereldir. Ve o yüzden Aydın Bey'den şahsen bilmiyorum başkaları da söyledi mi böyle bir talebi, Marko Paşa hikayesi bana çok enteresan geldiği için ve Necip Fazıl'la bir süre Marko Paşa'yı çıkarma konusunda, matbaa konusunda yardımlaşmışlar. Yani aynı konularda muhalefet ediyorlardı iktidara. Daha doğrusu demokratikleşmek istiyorlar ve bazı konularda dünya görüşleri farklı olmasına rağmen Sabahattin Ali, Rıfat Ilgaz ve Aziz Nesin, Necip Fazıl'la anlaşıyorlar ve imece usulünde yayın organlarının kendi matbaalarında, kendi imkanlarıyla çıkmasına da katkıda bulunuyorlar. Bu demokratikleşme maceramız açısından Marko Paşa'nın serüveni o günkü tek parti, ondan sonra Demokrat Parti ve sonra hürriyet mücadelesinde bence önemli bir tarihsel kesitin de fotoğrafını ortaya koyar. O bakımdan yararlı bir iş olur kanaatindeyim. Önerim ciddiye alınırsa teşekkür ederim.

Aydın Ilgaz: Ben gençlerden şunu rica ediyorum. Bakın Türkiye'nin tarihi her bakımdan incelendi. Hiç düşündünüz mü, 40'lı yıllara kimse dokunmuyor. Çünkü 40'lı yıllar gerçekten Türkiye'de var olan, birçok aydınımızın işlediği suçların yansımasından korkuluyor. Gerek tarihsel açıdan; gerek

aydınlarımız açısından. Bir toplumcu gerçekçi 40 kuşağı diye bir kuşak vardır. Bunun adına Atilla İlhan "Fedailer Mangası" der. Sekiz on kişidir bunlar. Ve bunların çektiği sıkıntı, bunların yediği dayak haddi hesabı yoktur. Ama aydınlarımız şu anda bile hiç birinin ismini anmak istemez. Mesela Suat Taşer'ler, A. Kadir'ler... A.Kadir yazdığı bir şiir kitabı yüzünden yargılanmadığı halde, suçlanamadığı halde Anadolu'nun ücra bir köşesinde dört veya beş sene sürgün yaşamıştır. Bazı şeyleri biz kelimeler olarak çok çabuk geçiyoruz. Mesela "tabutluk", "sürgün olmak". Bir insan düşünebiliyor musunuz, sizi sürgün ediyorlar. Nereye ediyorlar? Sansaryan Hanı. Sizi sürgün ettikleri zaman şöyle diyorlar "Sen İstanbul'u terk edeceksin. Diyelim ki, seni Elazığ'ın filanca kasabasında beş mekan eylemeni istiyoruz." O ne demek? Gideceksin oraya, orada oturacaksın. Çoluğunu, çocuğunu bırakacaksın. Sizin kim olduğunuzu oranın polisi veya adliyesi veya jandarması söylüyor. "Bu adam şu suçtan buradadır". Sizin yapacağınız şey oranın karakolunun arzusuna göre sabahleyin yedide karakola gideceksiniz imza atacaksınız, akşam yedide veya sekizde . Size oranın yerel bir yerinde iş bulacaklar. Koskoca A. Kadir'e küçük bir aşevinin bulaşıkçısı olarak iş verdiler. Ve bu parayla geçinmek zorundaydı. Bunu babam da yaşadı. Adapazarı'na yolladılar. Hapislik daha kolay. Babamın bir lafı vardır, benim çok ağırıma gitmiştir. Bugün belki adıyla da söyleyeceğiz, yıllar önce Rıfat Ilgaz'ın üstat şair diye kapısını aşındıran ve ona saygı gösteren bir kişi yıllar sonra pastoral şiirler yazmıştır. Yani Çoban Şiirleri diye adlandırılır. Ve onlara eski tüfek dedikleri halde Rıfat Ilgaz'ın kişiliğini bile, duruşunu bile az bulan bu adamcağız yıllar sonra babam hapisten çıkmış, yorgun Cağaloğlu yokuşundan inerken "Bu karşıdan inen adam, ne dolaşıyor Cağaloğlu'nda?" demiştir, "Hem kafası hem ciğeri mikroplu". Bu'nu diyen yaşayan bir şairimizdir. Babam şunu derdi, "Ben eğer Cağaloğlu yokuşunda AİDS'li olsaydım, AİDS hastası olsaydım bana karşı kaldırımdan selam veren olurdu. Ama ben Rıfat Ilgaz olduğum için uzaktan bile selam veremezlerdi. Karşı kaldırımdan. Çünkü arkamda iki sivil polis devamlı dolaşırdı. Bunlardan birinin selam verdiğimi gördüğünde o alanın verenin peşine düşeceğini bilirlerdi. O yüzden Cağaloğlu yokuşunda, mekanımda bile selam alamazdım, veremezdim." O yüzden acındırmak için değil, yaşadığım olayı bir baba-oğul ilişkisini yaşıyorum. Çok önemsediğim, uğrunda meslek edindiğim, Türk Hava Yolları'nda yıllarca çalıştığım ne zaman ki onun gözlerini bağladılar, 26 sene sonra geçen sene Altınoluk'ta bir bahçede konuşma yaparken bir adam geldi, dedi ki, "Vicdan azabı çekiyorum. 26 senedir bu eziyeti yaşıyorum. Ben babanızı Cide'de tutuklayan astsubay şuyum". Emekli olmuş ve benim bilmediğim çok şeyler anlattı. "Biz onu tutukladığımız zaman ben yaşlılığına hürmet gösteriyordum. "Bak" dedi bana, "Bu kadar çay getirip durma bana, göze batar. Başına bela olurum." Biz onu cipe bindirdik. Önceden telsizle haber veri-

yorduk. Kasabalıları, milleti çıkartıyorlardı evlerinden bakın kim geliyor diye. Gözleri bağlı, elleri zincirli Rıfat Ilgaz'ı Cide'den İnebolu'na kadar köy köy kasaba kasaba dolaştırdık. Ve sonra götürdük, Et ve Balık Kurumu'nun mezbahasına soktuk" dedi. Yıllar sonra gittim ben Et ve Balık Kurumu'nun mezbahasına, oradaki kişilerle görüştüm. "Bu mezbaha başka amaçlarla kullanıldı mı" diye sordum. "Ne demek istiyorsun?" dedi. "Buraya insan koymuşlar" dedim, "Yaa bir hafta koyduk, ne olmuş" dedi. İşte Türkiye'de ben tanıdığım adamı, başkalarını bilmiyorum, o kadar yakın tanımıyorum. Ama bir sanatçıya bu eziyeti yapacak kadar insanlarımız bu kadar duyarsızsa ve ölümüne neden olan Madımak Olayı'nı bir gün evvel kendine sorduğumda şunu demiştir, "Dünya tarihinde firavunlar Mısır'daki piramitlerin içindeki tabletleri kırdılar, insanlar bilimsel olarak gelişmesin diye. İkinci Dünya Savaşı'nda insanları yarattığı kitapları yaktı Hitler orduları. Ama dünya tarihinde hiçbir yerde aydınları bir binaya koyup da üzerine damacana damacana benzin atmadılar." Ve öldüğü geceden bir gün evvel Cumhuriyet gazetesinde şöyle bir yazısı çıkmıştı: "Yaşamla ölümün bir anlamı kalmadı artık. Her şey yalan oldu". Evet o Madımak Olayı'nda Türkiye'nin kaderi değişti. Yaşamla ölümün bir anlamı artık kalmadı. Türkiye'nin tarihi kuran kursu açılıp köy enstitülerinin kapatılmasıyla başlar. Şöyle bir orman düşünün, her çeşit ağacıyla. Birileri 12 Mart'ta şunu dedi bize: "30 yaşın üzerinde bu ülkede, bu ormanda ne kadar ağaç varsa kesiniz. Ve kesildi. 1402'likler oldu, profesörler atıldı, bir sürü olaylar oldu. Okullar dağıldı. Anadolu'da Ses dergisini, magazin dergilerini kolunda taşıyanlar içeri girdi. Hababam Sınıfı'nı evinde bulunduran felsefe hocası içeri girdi. Ve 30 yaşın üstündeki ağaçlar kesildikten sonra geriye fidanlar kalmıştı. O kalanları da 12 Eylül'de hallettik. 12 Eylül'de kesilen o büyümüş fidanlar da gittikten sonra Selçuk Üniversitesi'nde "Arkadaşlar" dedim, "Türkiye Konya Ovası gibi kurak oldu. Artık yağmur da yağsa sulanmaz bu ülke diye." Yapacağınız tek şey; aydınlar, insanlar olarak hiçbir siyasi amaç düşünmeden söylüyorum, birileri bu ülkeyi dışardan kötü bir şekilde bitirmeye çalışıyor. Ve bunun kitabı yazılmış, Latin Amerika'daki bütün yöntemlerle yazılmış. Bize sadece Tansu Hanım Clinton'a telefon açtığı zaman "Ne yapacağım, şunu yapıyorlar" dediği zaman, belki Clinton şöyle diyordu: "Aç o kitabın 32. sayfasının 2. bendinde nasıl olay durdurulur, becer" diyordu. Onun için Türkiye'de içerdeki bu insanları birbirine bölmek için uğraşılıyor. Ben haddim olamayarak biraz ileri gideyim; ben IMF'yi biliyorum, ben Dünya Bankası'nı çok iyi biliyorum, ben Türk Hava Yolları'nda bu memleket uğruna çok ticari ilişkilerle ülkemin adına bir şeyler yapmaya çalıştım. Ama Türkiye üzerinde oynanan oyunların bir örneğini daha size vereyim arkadaşlar. Biz Airbus'ları alırken, Airbus'ın genel müdürü bana "İyi ki aldınız" dedi. "Niye?" dedim, "Fransa'da Ermeni olayları bundan sonra 15 sene süreyle duracak"

dedi. Sene 1989'du. Biz Airbus'ları aldıktan sonra gerçekten Ermeni olayları durdu. Ondan evvel Orly Havaalanı'nı bombalamışlardı, dört tane personelimiz ölmüştü. Nice şehrinde Ermeni anıtı dikecekti Nice Belediye Başkanı, onu diktirmediler. Ben Douglas'a geçtim, Amerika'ya gittiğimde Genel Müdür'e sordum, "Niye Airbus'ları aldık da sizden uçak almadık?". "Onu Shorty'ye sor" dedi, kısa boylu adama. O işte Turgut Özal'dı. Oğlu Ahmet'in aldığı parayla kurduğu televizyon o uçakların alımından gelen parayla oldu. Onu o söyledi bana. Şimdi Türkiye Fransa'yla anlaşma yaptı. Yeni bir imza daha attı. Ne zaman? 2004. 1989-2004 arasında tam 15 sene var. Başbakan değildi o zaman Tayip Erdoğan Fransız Başkanı'yla yan yana konuşması sırasında "2.8 milyar dolara imza atıyoruz, yeni Airbus'lar alacağız" dedi. Neyin karşılığı? Avrupa Birliği'ne girmek karşılığı. Evet, imzaladık. İki gün sonra Fransa Cumhurbaşkanı çıktı televizyona dedi ki, "Ben size destek olacağımı söyledim ama bir de Fransız halkına referandum yaptıracağız, onlar ne derse onu yapacağız." 2.8'e imzayı attıktan sonra. Ben çekin altına atmışım imzayı malı alacağım diye. Şu şartlarla malı vereceğim diyor. Ben haddim olmayarak yedi sene Amerika'da eğitim gördüm. Barış Gönüllüleri'ni tanıdım. Bugün Barış Gönüllüleri'nin bir benzerini başkaları yapıyor. Şöyle bir şeye vardım. Dünyadaki bütün havayollarını, 303 hava yolunu tanıyorum. 17 sene onlarla birlikte düştüm kalktım. Yugoslavya'nın bölünmesinin Türkiye'ye doğru gittiğini düşündüğüm yıllar 15 sene evveldi ve ona doğru gidiyor Türkiye. Onlar da tek bayrak, üç dil, dokuz tane şartları vardı. O şartlar yavaş yavaş Türkiye'de görülüyor. Farkına varmak zorundayız Türkiye üzerine oynanan oyunların. İçerdeki siyasilerin gücü yok. Çünkü siz burnunuzdan kelepçeyle tutulmuşsunuz. O 46'lı yıllarda söylenen o olayı misli misli yaşamışız. Türkiye'deki siyaset ve dünyadaki yabancıların siyaseti şu. Siyaset pastanın üzerine konmuş çikolota, krema, karamela. Ama ticaret o pastanın dilimleri. Ülkeler o siyaset yoluyla bizi kandırıyorlar ama altında çok uluslu ülkelerin, o pastanın diliminde gözü var. Rıfat Ilgaz'a karşı çıkanlar siyasi amaçla çıkmadılar. Fincancı katırlarının sermayeleri, paraları yanlış yerlere veriliyor dendiği için. İşte Türkiye'nin geleceğini siz gençler şu üniversite çatısı altında. Ben yaşadım, yaşayanla birlikte gördüm. Bir şeyler yapılabilirse Türkiye'de kültürümüze, sanatımıza sahip çıkmak zorundayız arkadaşlar. Burada üretilecek her hangi bir kumaşın cinsi önemli değil. Bir kumaşı alırken bizim iş adamlarımız biraz anlasa, şu binalara kültür ve sanatı getirse kumaş satmak önemli değil. Bir kumaşı alırken kumaşın üzerindeki renge, desene bakıyoruz, modeline bakıyoruz. O zaman neden Fransız'ın kumaşının üzerindeki deseni beğendiğimiz için o gömleği alıyoruz? Michael Jackson'ı Türkiye'ye getirenler, şarkısıyla, sesiyle Türkiye'yi etkileyenler giydiği blue jean'le, kullandığı parfümle ölçülüyor. Ben de bir insan olarak Türkiye'nin geleceğinin sanatına, kültürüne ve geçmişine

bakarak bir vatandaş saygı duyar. Yoksa sattığı malın sağlamlığıyla değil. Türk kültürünü dünyaya tanıtamadığımız için adamlar bize kültürünü tanıtıyor. "Yersen" diyor. O yüzden benim tek inandığım bu sanat binaları. Bu güzelim binalar çoğalırsa eğer... Ben öğrencilik yıllarımda bir ekmek fırınında çalışıyordum, Yedi sene yüzme antrenörlüğü yaparak okudum. Fırına ekmek atıyoruz iki arkadaş, biri ressam. O bana takılıyor, ben ona takılıyorum. İkimiz gırgır yapıyoruz, ter içindeyiz. "Bana bak" dedi, "o senin beğendiğin Avrupa'daki bütün kültürü biz New York'a taşıyacağız, müzelere koyacağız. O yağlıboya tabloların hepsini Louvre Müzesi'nden paramızla satın alacağız" dedi. "Ama" dedim, "insanların kafasının içini de satın alamazsınız ya". Bugün Amerika'da en gelişmiş kültür Pop Art'tır. Pop Art'ın müzesini gezdim, bilmem ne basketçisinin tenis ayakkabısını oraya koymuşlar, onu sergiliyorlar. Yaratamadığı şeyin taklidini yapan o kültürler... Şu bina için Mimar Sinan'dan söz ediyorsunuz. Amerikalı bana tarihi bina diye Ford Müzesi'ni gezdirdi, 60 senelik kapıyı gösteriyor tarihi bina diye bana. Ben de dedim ki, "Cici annemin Çengelköy'deki evinin kapısı 400 senelik. Siz daha yokken ben bir duvara elimi sürebildim. 1492'de daha siz yoktunuz. Ama 1453'te İstanbul'da Rumelihisarı'nın taşlarına el sürdüm." Dolayısıyla tek kıskanılan şey kültür arkadaşlar. Kültürü, sanatı olmayan insanlar o kadar kolaylıkla öldürebilirler ki... Afrika'nın sanatına Amerika'da Milwaukee'de müzede yer yok, yerin dibinde saklıyorlar bir gün müzemiz çoğalacak diye. Bütün dünyadan mal topluyorlar. Yani taşıma suyla değirmen döndürüyorlar. Demin dediğim gibi eski hapishaneler Türkiye'de yeni kültür merkezlerine dönüyor. Hapsettiğimiz gençleri eski hapishanelerde eğiteceğiz. Ve babamın hep söylediği devrim hiçbir zaman silahla olmaz. Bir eğitmen olarak ben gençleri eğitirim ülkesine sahip çıkar." Silahla hiçbir zaman eğitim olmaz. Ben bütün süngülerin, tabancaların birer fırçaya dönmesini dilerim ve ancak o şekilde Türkiye'nin iyileşeceğine inanıyorum. Ve inşallah hocamın ömrünün uzun olacağına ve mesleğinin de uzun olacağına inanıyorum. Babamın bir arzusu vardı. Kastamonu'da çok eziyet çekti. Şu anda 12 senedir gözlerini bağlayarak koydukları stadyumda Cide'de o gün 11 öğretmeni koymuşlardı babamla birlikte. Bugün o stadyuma 25 bin kişi geliyor ve Rıfat Ilgaz Sarı Yazma Festivali yapıyoruz tam 12 senedir. Ve doğduğu ev yıllarca yapılmadı. Yine Cide'nin bir belediye başkanı gencecik, biraz da halkın desteğiyle geçen sene Rıfat Ilgaz Evi diye onarılarak gıcır gıcır bir bina oldu. Biraz daha ileri giderek söylüyorum Kastamonu Üniversitesi önümüzdeki yıl Cide'de Rıfat Ilgaz Yüksek Okulu açacak ve orada gemicilik enstitüsü kuruluyor. Çünkü babamın bir arzusu vardı, Cide'de ahşap tekneler yapılsın isterdi. Bir romanı vardı, yarım kaldı, Yunancada "Kadın Kadar Güzel". Artık kadın kadar güzel tekneler Cide'de üniversiteliler tarafından yapılacak. Dilerim siz de önümüzdeki festivalde bizle olursunuz.

Sevgiler. Bir nokta daha aklıma geldi. Biz iki üç sene evvel bu üniversitede Rıfat Ilgaz şiirlerinin kapak yarışmasını açtık. Dört kişiyi Cide'deki festivale götürmeyi söz vermiştim. Fakat gidemeyenler çok üzülmüş. Anneleri bana telefon açtı. "Bu dört kişiden biraz daha fazla olsa da biz de gelsek" dediler. Yeri kişi ve anneleriyle Cide'ye geldiler. Bizde misafir kaldılar. Onları ağırladık. İnşallah yeniden hocamla bu transferleri yaparız. 7 Temmuz'da bekliyoruz. Arkadaşlar biz hep şunu düşünüyoruz. Ben doğdum, ölümüme kadar istediğim her şey olsun. Olmayınca karamsar oluyoruz. Ben size bir şey söyleyeyim, demokrasi iki bin yıl önce Atina sokaklarında konuşuluyordu. Bugün kaç ülkeye demokrasi geldi iki bin senede? 5 milyon senelik dünyada okyanusta bir damla gibiyiz. Ama Rıfat Ilgaz'lar gibi, Pir Sultan Abdal'lar gibi, Karacaoğlan'lar gibi kalacağına inanıyorum. Çok eziyet çekti binlerce insan, gençlerimiz. Benim hepsi arkadaşımdı 68'de. Kız kardeşim de onun içindeydi. Kızı oldu, oğlu olmadığı için adını Deniz koydu. Üniversitedeki ilk katılımları onlar yaptı. Ama çok kişi öldü. Dünyada da çok kişi ölüyor. Şöyle diyelim, dünyada II. Dünya Savaşı'nda 44 milyon kişi öldü. 11 milyon Sovyetler'de, Belçika'da, şurada, burada. Ama ne yapalım, diyorlar ki, elma ağacının meyvesi çok olunca kökü beslemez, ufaklarını temizleyin. E, temizleniyoruz. Ama ben inanıyorum ki, insanlık tarihinde mutlaka inanç, yani bilimsel inanç tabii mutlaka ağır basacak. Bir gün

gelecek bu birikimler, yanlış birikimler duvara çarpacak. Hep bana, hep bana, globalleşme... Dünyada yalnızca 6 milyara hizmet veren üç tane deterjan firması var. O tepedeki sermaye nerede buluşuyorsa? Ben kitap üretiyorum. Bisküvi üretiyor olsaydım, bol miktarda bisküvi üretiyorum. Rakibim de bol miktarda bisküvi üretiyor. Makine 90 bin tane üretirken dakikada ben 130 bin tane üretiyorum. Sonra bu birikenler depoya girdiği zaman üretim müdürünü tebrik ediyorum. Satış müdürüne baskı yapıyorum "Bunları tüket, tarihi doluyor" diye. Arkadaşlar peki silah üretenler ne yapıyor? Mermi sayısı çoğaldıkça, üretmeden dolayı mutlular ama tüketmek için satış müdürüne diyor ki, "Ne yaparsan yap ama gıdıkla birilerini. Bir yerlerde bir şeyler olsun. Bu mermilerin tarihi geçiyor". İşte kitap üretenlerle mermi üretenler arasındaki bu savaş gün artık patlamaz olursa öbür taraf patlayacak. Eğer aydınsanız bir gün mutlaka baharın geleceğine inanmak zorundayız. Yoksa ot gibi gelip ot gibi gelip ot gibi gidip de bu dünyada yaşadım demek bile mesele değil. Yaşarken ot gibi değil, ağaç gibi olmak, kök salmak.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ 1883

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

GSF

Marmara Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi

50 YIL
tgso
1957 - 2007

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

9789754003185 ISBN
MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI No:763